

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ (LSR)

Os. Niewiadów, czerwiec 2023

STOWARZYSZENIA LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „BUD-UJ RAZEM”

Spis treści

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego.....	3
1.1. Nazwa LGD i forma prawna	3
1.2. Proces tworzenia partnerstwa	3
1.3. Struktura LGD	7
1.4. Organ decyzyjny.....	8
1.5. Proces decyzyjny.....	9
1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	9
1.7. Standardy funkcjonowania partnerstwa.....	10
ROZDZIAŁ II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	11
2.1 Spójność społeczna, gospodarcza i środowiskowa	11
2.2 Uwarunkowania społeczne.....	13
ROZDZIAŁ III Partycypacyjny charakter LSR.....	14
ROZDZIAŁ IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR.....	24
ROZDZIAŁ V. Spójność, komplementarność i synergia	42
5.1 Zgodność i komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi.....	42
5.2 Wartość dodana podejścia LEADER	46
5.3 Metody aktywizujące	46
ROZDZIAŁ VI. Cele i wskaźniki	47
ROZDZIAŁ VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposobu ustanawiania kryteriów wyboru	52
ROZDZIAŁ VIII Plan działania	58
ROZDZIAŁ IX. Plan finansowy LSR.....	59
ROZDZIAŁ X. Monitoring i ewaluacja.....	60
Wykaz wykorzystanej literatury	65
Załączniki do LSR.....	66

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1. Nazwa LGD i forma prawna

Lokalna Grupa Działania „BUD-UJ RAZEM” (dalej LGD „BUD-UJ RAZEM”) jest Stowarzyszeniem „specjalnym” posiadającym osobowość prawną wpisanym do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000307230 oraz spełniającym wymagania określone w art. 4 ustawy RLKS. Obok Walnego Zebrania Członków, Zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, w ramach Stowarzyszenia funkcjonuje dodatkowy organ – Rada Stowarzyszenia, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR.

Działa jako Lokalna Grupa Działania na podstawie Statutu oraz ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261). Wszelkie działania prowadzone przez LGD „BUD-UJ RAZEM” są zgodne ze statutem, tj. z niego wynikają i nie są z nim sprzeczne.

LGD „BUD-UJ RAZEM” z siedzibą Osiedle Niewiadów 43, 97-225 Ujazd, zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym w Łodzi pod numerem 0000307230, uzyskując także numer identyfikacji podmiotów gospodarki narodowej REGON 100535620.

Pozostałe podstawy prawne wynikają zarówno z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, z późn. zm.) oraz Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159-706).

Ponadto. LGD „BUD-UJ RAZEM” opiera swoje funkcjonowanie na przepisach krajowych obejmujących ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943), zwaną dalej „ustawą RLKS”; ustawą z dnia 8 kwietnia 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz.U. z 2023 poz. 412), a także inne akty prawa dotyczące Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz działalności LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Nadzór nad LGD „BUD-UJ RAZEM” sprawuje Marszałek Województwa Łódzkiego.

1.2. Proces tworzenia partnerstwa

Identyfikacja istniejących problemów lokalnych, słaba integracja społeczna oraz niski poziom wykorzystywania posiadanych zasobów stały się motywem do podjęcia współpracy pomiędzy gminą Budziszewice i Ujazd. Oddolne działania mieszkańców gminy Ujazd oraz zrozumienie potrzeby społecznej wśród radnych i samorządów doprowadziły do podjęcia inicjatywy Leader. W celu rozpoczęcia działań zmierzających do aktywizacji samorządów i partnerów społeczno-gospodarczych gminy Ujazd i Budziszewice zdecydowały o powstaniu LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Pierwsze szkolenie dotyczące podejścia Leader na omawianym terenie odbyło się w marcu 2008 r. Zaprezentowano przykłady partnerstw mających na celu realizację programu Leader. Omówiono zasady finansowania LGD w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 oraz utworzono listę osób zainteresowanych współtworzeniem Stowarzyszenia.

Zebranie założycielskie LGD „BUD-UJ RAZEM”, na którym podjęto uchwałę o założeniu Stowarzyszenia i uchwalono Statut odbyło się w dniu 12.04.2008 r. Liczba członków LGD „BUD-UJ RAZEM” wyniosła wówczas 62 osoby. Drugiego czerwca 2008 r. Stowarzyszenie otrzymało wpis do KRS. Jednym z celów Stowarzyszenia był rozwój i rozszerzenie zasięgu działania.

Na Walnym Zebraniu Członków w dniu 24.07.2008 r. do LGD „BUD-UJ RAZEM” dołączyły gminy: Będków i Czarnocin. Inicjatywę budowania partnerstwa podjęły samorzady gmin, jednakże w zakres konsultacji, a w szczególności w opracowanie LSR, została włączona również społeczność lokalna. Związana na potrzeby budowania partnerstwa grupa inicjatywna propagowała podejście Leader oraz zachęcała mieszkańców do włączenia się w prace przygotowawcze związane z identyfikacją problemów lokalnych oraz zasobów społecznych, kulturowych i gospodarczych terenu LGD „BUD-UJ RAZEM”. W tym czasie zrealizowano szereg spotkań i konsultacji. Odbyły się dwie konferencje podejmujące tematykę przygotowania LSR i podejścia LEADER. Utworzono Biuro Stowarzyszenia mieszczące się w Gminnym Ośrodku Kultury w Osiedlu Niewiadów w Ujeździe.

Kolejny etap budowania partnerstwa polegał na przygotowaniu i realizacji serii spotkań, szkoleń oraz konsultacji społecznych, w wyniku których opracowano LSR. Za te działania odpowiedzialnych było 10 osób tworzących grupę roboczą Stowarzyszenia

ds. LSR. Członkowie grupy dobrani byli z uwagi na swoje doświadczenie, zaufanie jakim cieszyli się w Stowarzyszeniu oraz swojemu zaangażowaniu w rozwój obszaru. Reprezentowali oni różne sektory, mieli natomiast zbieżne cele: doprowadzić do ożywienia gospodarczego i zaktywizować mieszkańców do podejmowania wspólnych inicjatyw.

W 2009 r. podejmowano dalsze działania w kierunku rozszerzenia LGD „BUD-UJ RAZEM”. Prowadzono rozmowy z gminą wiejską Grabica i Moszczenica oraz z gminą miejsko-wiejską Tuszyn. Spójność obszarowa oraz specyfika terenu gmin: Będków, Budziszewice, Czarnocin, Grabica, Moszczenica, Tuszyn i Ujazd spowodowała motywację do połączenia sił w ramach działalności LGD „BUD-UJ RAZEM”. Aktualizowano zatem LSR Stowarzyszenia, uwzględniając m.in. udział nowych gmin członkowskich w realizacji LSR.

Także w 2011 r. Członkowie Stowarzyszenia zachęcali sąsiednie gminy do włączenia się do wspólnych działań. Prowadzone były rozmowy z gminą Belchatów, Gorzkowice, Gomunice, Ksawerów, Kamieńsk, Pabianice, Rozprza, Rzgów oraz Wola Krzysztoporska. Spójność obszarowa oraz przyrodnicza, historyczna i kulturowa gmin: Belchatów, Będków, Budziszewice, Czarnocin, Grabica, Gorzkowice, Gomunice, Ksawerów, Kamieńsk, Moszczenica, Pabianice, Rozprza, Rzgów, Tuszyn, Ujazd i Wola Krzysztoporska sprzyjała połączeniu sił w ramach działalności Stowarzyszenia LGD „BUD-UJ RAZEM”. Wszystkie gminy podjęły decyzję o przystąpieniu do Stowarzyszenia i w 2011 r. przyjęło je w poczet Członków.

W kwietniu 2012 r. odbyły się kolejne rozmowy i spotkania aktywizujące, mające na celu rozszerzenie obszaru działania o kolejnych pięć jednostek samorządu terytorialnego: Dobryszycy, Kodrąb, Łęki Szlacheckie, Masłowice oraz Ręczno. Wszystkie gminy zdecydowały się przyłączyć do Stowarzyszenia LGD „BUD-UJ RAZEM” i tym samym w 2012 r. w skład Stowarzyszenia wchodziło 21 gmin. Równocześnie zaktualizowano LSR uwzględniając udział nowych gmin członkowskich w realizacji LSR.

W latach 2008-2023 LGD „BUD-UJ RAZEM”, działając w ramach programu Leader, przyczyniła się do aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich poprzez budowanie potencjału społecznego na wsi, zwiększenie możliwości zdobywania środków finansowych i ich wykorzystania, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami. Społeczność wiejska zaktywizowała się poprzez włączenie do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw. Dzięki temu LGD „BUD-UJ RAZEM” mogła odpowiedzieć na realne potrzeby mieszkańców i wesprzeć finansowo wiele działań inwestycyjnych, warsztatowych, kulturalnych i promocyjnych, które miały miejsce tak na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM”, jak i poza jego obszarem. W ramach projektów grantowych oraz tzw. dużych infrastrukturalnych, zrealizowano kilkadziesiąt inwestycji, których głównym celem był remont, wyposażenie lub zagospodarowanie terenu przylegającego do budynków świetlic wiejskich, a także budowa placów zabaw oraz miejsc rekreacji. Mieszkańcy zyskali nowe miejsca integracji i działalności kulturalnej, a dzięki wybudowaniu kilkunastu placów zabaw, dzieci zyskały bezpieczne miejsca do aktywnego spędzania wolnego czasu, co w dalszej przyszłości przełoży się na coraz większy wzrost poziomu aktywności społeczności lokalnej.

Podstawą budowania trwałego kapitału społecznego jest umacnianie więzi, które są oparte na wspólnej tożsamości, tradycji, kulturze i historii. Mieszkańcy poprzez wykorzystanie potencjału kulturowego przyrodniczego i historycznego podejmowali oddolne działania i inicjatywy, które odpowiadały na potrzeby społeczności. Działania te przyczyniły się nie tylko do wzmocnienia i rozwoju tożsamości ale przede wszystkim do budowania silnych więzi społecznych. W realizacji strategii w najbliższych latach potencjał ten zostanie wykorzystany przy realizacji projektów grantowych, z których, z racji na ich konstrukcję, korzystają głównie organizacje pozarządowe.

LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie wspierać również tworzenie zagród edukacyjnych, gospodarstw agroturystycznych opartych na lokalnym dziedzictwie kulturowym i tożsamości regionu.

Podczas spotkań konsultacyjnych z lokalną społecznością, jak również podczas dyskusji reprezentantów grup interesariuszy oraz w badaniach ankietowych, mieszkańcy zgłaszali chęć i potrzebę kontynuacji działań, które będą w dalszym ciągu dbały o integrację, rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego społeczności wiejskiej. Mieszkańcy wskazywali również na potrzebę podjęcia działań mających na celu wsparcie seniorów, ludzi młodych oraz osób w niekorzystnej sytuacji, tj. kobiet, osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, rolników z małych gospodarstw, migrantów, osób poszukujących zatrudnienia, w tym mieszkańców osiedli po-PGR. Dokładna analiza oczekiwań mieszkańców pozwoli na skonstruowanie celów strategii najlepiej odpowiadających na potrzeby rozwojowe obszaru.

Wykorzystanie potencjału partnerstwa do przygotowania i wdrażania LSR na lata 2023-2027

Zasoby ludzkie/kadry

Nowy okres programowania niesie ze sobą nie tylko nowe wyzwania ale również nowe sposoby ich rozwiązywania. Aby móc w skuteczny sposób kontynuować rozwiązywanie zasadniczych problemów zdiagnozowanych podczas spotkań z lokalną społecznością, LGD „BUD-UJ RAZEM” musi posiadać silne i merytorycznie przygotowane kadry, które dzięki swojej wiedzy i bogatemu doświadczeniu będą w stanie pomóc mieszkańcom obszaru.

W kontynuacji swojej polityki w okresie 2023-2027 istotny jest fakt, iż wszyscy pracownicy LGD „BUD-UJ RAZEM” posiadają nie tylko niezbędną wiedzę teoretyczną na temat programu Leader, zasad jego wdrażania, rozliczania i sprawozdawczości ale także wiedzę praktyczną pozwalającą sprawnie działać w celu realizacji założeń LSR. Jako osoby zaangażowane w opracowanie

i realizację LSR posiadają również niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym i lokalnym.

Systematyczne podnoszenie kwalifikacji i udział w szkoleniach powoduje to, iż praca Biura LGD „BUD-UJ RAZEM” przebiega sprawnie, a obsługa Beneficjentów jest profesjonalna. Ponadto, zarówno pracownicy Biura, jak i Członkowie Zarządu uczestniczyli w wielu szkoleniach z zakresu funkcjonowania LGD, rozwoju obszarów wiejskich i aktywizacji społeczności lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania środków w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Wiedza i przygotowanie merytoryczne pracowników Biura z pewnością umożliwią sprawne wdrożenie LSR w nowym okresie programowania, czego potwierdzeniem jest raport z ewaluacji zewnętrznej przeprowadzonej w 2022 r. 79% badanych zdecydowanie pozytywnie oceniło pracę i funkcjonowanie Biura LGD w takich kategoriach jak: „łatwo umówić się na spotkanie z pracownikiem Biura”, „odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do Biura LGD „BUD-UJ RAZEM”, „strona internetowa zawiera aktualne informacje”, „godziny pracy Biura są dogodnie dla klientów”, „pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad”, „pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki”, „pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy”.

Analizując potencjał LGD „BUD-UJ RAZEM”, w kontekście opracowania i wdrażania LSR na lata 2023-2027, należy zauważyć, że zarówno osoby zarządzające LGD „BUD-UJ RAZEM”, jak również pozostali członkowie LGD „BUD-UJ RAZEM” posiadają duże doświadczenie w realizacji projektów z szeroko rozumianych środków zewnętrznych. Projekty te dotyczyły zarówno włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa – tzw. projektów miękkich, jak i projektów inwestycyjnych. Złazszcza gminy wchodzące w skład LGD „BUD-UJ RAZEM”, zrealizowały szereg działań finansowanych nie tylko w ramach programów krajowych ale również unijnych, w tym wiele działań finansowanych z budżetu LSR. W wyniku ich realizacji zostały wybudowane i zmodernizowane świetlice wiejskie, zbudowano sieci wodociągów, zbudowano i zmodernizowano drogi gminne, powstały sale gimnastyczne i boiska sportowe jak również rozbudowano i wyposażono szkoły podstawowe, przyczyniając się do szeroko rozumianego rozwoju obszarów wiejskich.

Jest to szczególnie widoczne w zakresie poprawy wizerunku obszaru, jakości życia oraz zwiększonej aktywności mieszkańców. LGD „BUD-UJ RAZEM”, jest kojarzona z organizacją, która pomaga lokalnym społecznościom w rozwiązywaniu ich problemów dzięki wsparciu środków zewnętrznych oraz merytorycznej wiedzy w zakresie prowadzenia podmiotu ekonomii społecznej.

Tak zbudowany potencjał z pewnością pozwoli na sprawne wdrożenie LSR oraz przyczyni się do dalszego rozwoju obszarów wiejskich w oparciu o wypracowane narzędzia, zaufanie społeczne i współpracę z lokalną społecznością.

Współpraca

LGD „BUD-UJ RAZEM” jest partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. W ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” PROW na lata 2014-2020 LGD zrealizowało projekt pn. „Akademia Lokalnych Liderów – cykl szkoleń dla Kół Gospodyń Wiejskich oraz Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu LGD „BUD-UJ RAZEM”. Kontynuacją współpracy sieciowej jest członkostwo LGD „BUD-UJ RAZEM” w Polskiej Sieci LGD oraz Łódzkiej Sieci Lokalnych Grup Działania, które aktywnie działają na rzecz podniesienia kompetencji członków organów i pracowników biur poszczególnych LGD.

Zdobyte doświadczenia i nawiązane kontakty zaowocowały projektem współpracy pn. „Turystycznie i Oddolnie dla Obszarów Lokalnych Strategii”, który realizowany będzie z następującymi podmiotami: LGD „Dolina rzeki Grabi” Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej „Mroga”, Stowarzyszeniem LGD „STER”, oraz LGD „Kraina Wielkiego Łuku Warty”.

LGD „BUD-UJ RAZEM” zrealizowało również zadanie publiczne w ramach wojewódzkiego programu „Moce NadŁódzkie” pod tytułem „Bezpieczni w sercu Polski”. Projekt ten był odpowiedzią na potrzebę aktywizacji społecznej i integracji obywateli Ukrainy, przebywających na obszarze województwa łódzkiego w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Aktywizacja/komunikacja

Przez 15 lat aktywności na rzecz mieszkańców, LGD „BUD-UJ RAZEM”, wypracowała skuteczne mechanizmy komunikacji i współpracy z lokalną społecznością (np. Plan komunikacji, który doskonale sprawdził się w dobiegającym końcu okresie programowania 2014-2020) oraz metody podnoszenia kwalifikacji i kompetencji (np. Plan szkoleń dla pracowników Biura LGD „BUD-UJ RAZEM” i Członków Rady decyzyjnej). Niewątpliwym atutem LGD „BUD-UJ RAZEM”, jest również w pełni wyposażone Biuro stacjonarne, które jest otwarte 5 dni w tygodniu oraz pracownicy posiadający wysokie kwalifikacje i wieloletnie doświadczenie we wdrażaniu LSR.

Dla ułatwienia i usprawnienia kontaktu, wszelkie informacje, również dane kontaktowe, są zamieszczane na stronie internetowej, profilu na portalu społecznościowym Facebook, tablicach ogłoszeń oraz przekazywane do partnerów w celu szerszego upublicznienia.

Ponadto, LGD „BUD-UJ RAZEM” od wielu lat wspiera finansowo różnego typu przedsięwzięcia mające na celu aktywizację i integrację lokalnej społeczności np. piknik „Odlotowe zakończenie lata”, rajd konny organizowany przez Stowarzyszenie Ułanów im. Oddziału Wydzielonego Wojska Polskiego mjr. Hubala, akcja „Czysta rzeka”, warsztaty modelarskie dla dzieci.

Warto podkreślić, iż w perspektywie finansowej 2014-2020 dzięki projektom grantowym wsparcie otrzymało około 150 podmiotów, które łącznie zrealizowały 250 zadań, mających wpływ na rozwoju obszarów wiejskich.

Wszystkie te działania nie zostałyby zrealizowane, gdyby nie siła budowanego od 15 lat partnerstwa. To właśnie otwartość na potrzeby lokalnej społeczności, pomoc w realizowaniu oddolnych inicjatyw, promocja realizowanych działań, skuteczność realizacji planu komunikacji oraz wzmocnienie kapitału społecznego sprawia, że w raporcie zewnętrznej ewaluacji, który został opracowany w oparciu o zróżnicowanie zarówno źródeł danych i metod badawczych, można przeczytać, że mieszkańcy obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM” nie tylko potrafią zidentyfikować LGD „BUD-UJ RAZEM” ale również wiedzą, że infrastruktura, z której korzystają została sfinansowana ze środków unijnych. Równie pozytywnie wypowiadają się na temat pracy Biura i budowania relacji z Beneficjentami.

Obecność Stowarzyszenia na stałe wpisała się w świadomość lokalnej społeczności, sami mieszkańcy i instytucje z terenu działania LGD „BUD-UJ RAZEM” stwarzają możliwości i przestrzeń do wspólnych spotkań i rozmów. W latach 2016-2022 przedstawiciele LGD „BUD-UJ RAZEM” uczestniczyli w wielu wydarzeniach (takich jak dożynki, sesje Rad Gmin, zebrania kół gospodyń wiejskich oraz ochotniczych straży pożarnych), podczas których mieli możliwość nawiązania współpracy i budowania relacji z mieszkańcami i przedsiębiorcami obszaru działania. Aby jeszcze skuteczniej zachęcić mieszkańców obszaru do włączania się w działalność stowarzyszenia, w nowym okresie programowania zostaną stworzone przejrzyste procedury zgłaszania inicjatyw oraz możliwości ich realizacji. LGD „BUD-UJ RAZEM” jest również otwarta na nowych Członków, co potwierdzają zapisy Statutu, które dają możliwość zwołania Walnego Zebrania przez wąską grupę Członków.

W budowaniu zaufania i relacji pomiędzy organizacją a lokalną społecznością nie bez znaczenia jest fakt, iż Członkowie Zarządu aktywnie działają w sektorze społecznym na terenie gmin, które reprezentują. Są Członkami stowarzyszeń, kół gospodyń wiejskich oraz klubów sportowych. Angażują się w inicjatywy lokalne, które służą integracji społeczności lokalnej. Ich zaangażowanie jest tym bardziej cenne, ponieważ jako liderzy, którzy posiadają doświadczenie w działalności społecznej oraz wiedzę, stanowią dobry przykład do naśladowania i tym samym motywują mieszkańców do podejmowania oddolnych inicjatyw.

LGD „BUD-UJ RAZEM”, chcąc nadal rozwijać swój potencjał jako organizacja, będzie wspierało aktywnych liderów, stowarzyszenia oraz będzie współpracowało z partnerami wszystkich sektorów dla budowania silnego kapitału społecznego obszaru. Sam fakt, że tak dużo gmin zadeklarowało przed laty chęć współpracy i podtrzymało decyzję również w odniesieniu do nowego okresu programowania świadczy, nie tylko o zainteresowaniu programem, ale i o determinacji mieszkańców do rozwoju obszaru i wspierania tych, którzy te zmiany tworzą. Należy podkreślić, iż nieformalne zasady współpracy z naszymi Członkami (w szczególności z sektora publicznego), zapewniają pełną transparentność podejmowanych działań, a informacje są przekazywane za pośrednictwem ich stron internetowych lub innych formalnych i nieformalnych kanałów komunikacji. Dzięki temu LGD „BUD-UJ RAZEM” realnie oddziałuje na większość mieszkańców obszaru LSR. Ponadto, nawiązywanie relacji, współdziałanie z nowymi partnerami (np. szkoły, kluby seniora, ośrodki wychowawcze, urzędy pracy, ośrodki wsparcia np.), zapewnia możliwość dotarcia w szczególności do młodych ludzi, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji.

Analizując proces budowy partnerstwa, jego potencjał do mierzenia się z wyzwaniem w okresie 2023-2027 oraz zakres zrealizowanych na przestrzeni ostatnich 15 lat projektów i przedsięwzięć, należy zauważyć, że dotychczas głównym źródłem finansowania podejmowanych inicjatyw był Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – EFRROW. Zatem jak najbardziej uprawnione jest stwierdzenie, że LGD „BUD-UJ RAZEM” ma pełną zdolność do wykorzystania lokalnego potencjału rozwojowego, wzmocnienia przedsiębiorczości, zwiększenia aktywności obywatelskiej, włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji, seniorów oraz aktywizacji i integracji osób młodych.

Niniejsza LSR jest w pewnym sensie kontynuacją wcześniej podejmowanych działań i aktywności na rzecz rozwoju obszaru, na którym działa. Zmiany wynikają z nowych wyzwań, z jakimi przyszło mierzyć się społecznościom na całym świecie w następstwie pandemii Covid-19, spowolnienia gospodarki, na jakie miała wpływ np. wysoka inflacja, czy skutki ataku Rosji na Ukrainę. Podobne pozostają jednak potrzeby i kierunki rozwojowe. Inicjatywa LEADER, pomimo realnego, pozytywnego wpływu na jakość życia mieszkańców obszaru nie jest w stanie rozwiązać problemów, które narastały od wielu lat.

Niewątpliwie, RLKS jest szczególną formą interwencji publicznej. Skuteczna jej realizacja, zarówno na poziomie celów jak i wskaźników, nie byłaby możliwa, gdyby nie wysoka jakość procesu wdrażania oraz trafności i aktualności przyjętych założeń (celów, priorytetów). Wpływ na taki stan rzeczy miał również opracowany system monitoringu i ewaluacji, dostosowany do specyfiki obszaru i wdrażanej LSR. Te doświadczenia stanowią ogromny potencjał i zapewniają możliwość sprawnego przejścia do wdrażania LSR w latach 2023-2027. Dzięki temu proces wdrożenia nowych wytycznych zostanie ograniczony do zapoznania się ze zmianami i przygotowania interesariuszy do aplikowania o wsparcie. W skróconej o 2 lata perspektywie 2023-2027 będzie to niewątpliwym atutem.

Budowanie partnerstwa nie jest jednak procesem zakończonym. Fakt istnienia od ponad dekady w środowisku lokalnym, motywuje kolejne osoby, kolejne młode organizacje i podmioty gospodarcze do aktywniejszego włączenia się w działania na

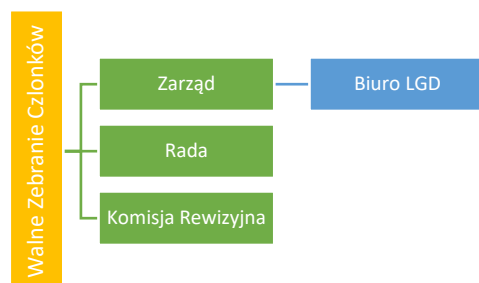

rzecz najbliższego otoczenia. Również LGD „BUD-UJ RAZEM” wykorzystuje różnorodne sposoby, aby dotrzeć do nowych, potencjalnych partnerów. Ponadto, dotychczasowe doświadczenie jednoznacznie pokazuje, że tylko współdziałanie różnorodnych środowisk i sektorów jest w stanie najpełniej, w pierwszej kolejności, poznać a następnie, dzięki skutecznemu planowaniu, odpowiedzieć na potrzeby wyrażane przez lokalną społeczność.

1.3. Struktura LGD

Strukturę Stowarzyszenia LGD „BUD-UJ RAZEM” tworzą: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna. Kompetencje poszczególnych organów są jasno określone w Statucie i dokumentach wewnętrznych Stowarzyszenia (regulaminy i procedury).

Wykres nr 1 Struktura LGD „BUD-UJ RAZEM”

Źródło: opracowanie własne

Skład LGD tworzą przedstawiciele instytucji publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych (co najmniej po 1 przedstawicielu danej grupy interesów z każdej gminy).

Do grupy interesu sektora publicznego zaliczono m.in. przedstawicieli gmin członkowskich, radnych oraz sołtysów. W grupie sektora społecznego znalazły się natomiast organizacje pozarządowe, takie jak: ochotnicze straże pożarne, gminny klub polskiej sztuki walki, oraz inne stowarzyszenia i fundacje działające na rzecz rozwoju lokalnego. W tej grupie są również grupy nieformalne takie jak: koła gospodyń wiejskich, zespoły ludowe, orkiestry dęte. Sektor gospodarczy reprezentują osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą oraz rolnicy.

Wśród Członków LGD „BUD-UJ RAZEM” znajdują się także przedstawiciele grup najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne, które zostały zidentyfikowane na etapie diagnozy obszaru. Mieszkańcy biorący udział w spotkaniach i badaniach ankietowych potwierdzili, iż wsparcie powinno być kierowane do seniorów (osoby, które ukończyły 60 rok życia), ludzi młodych (do 25 roku życia) oraz osób w niekorzystnej sytuacji, tj. osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, kobiet, migrantów, rolników z małych gospodarstw lub osób poszukujących zatrudnienia np. mieszkańców osiedli po-PGR. Definicja osób w niekorzystnej sytuacji wynika z PS dla WPR na lata 2023-2027 i została przyjęta bez zastrzeżeń. LGD „BUD-UJ RAZEM” planuje w nowej perspektywie 2023-2027 liczne działania mające na celu aktywizację ww. osób.

Przez grupę interesu należy rozumieć grupę jednostek połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści publicznych, gospodarczych albo społecznych. **Dla zapewnienia transparentności funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM” zostały wyznaczone 3 podstawowe grupy interesów: grupa interesu sektora publicznego, grupa interesu sektora gospodarczego, grupa interesu sektora społecznego.**

W celu właściwego przyporządkowania Członków do odpowiednich grup interesariuszy, stosowano metodę kolejnych wykluczeń. Oznacza to, że jeśli istniały dowody potwierdzające, że Członek reprezentuje grupę interesariuszy sektora publicznego, nie był traktowany jako przedstawiciel innych grup. Jeśli jednak nie było przesłanki w przynależności do grupy interesów sektora publicznego, Członek reprezentował grupę interesariuszy sektora gospodarczego. Jeśli brak było przesłanek pozwalających na zaliczenie Członka do poprzednich grup interesów – uznawano, iż reprezentuje grupę interesariuszy sektora społecznego.

Przyporządkowanie Członków do odpowiednich grup interesów odbywało się poprzez weryfikację deklaracji przez nich składanych dotyczących aktywności na obszarze LSR. Chcąc uniknąć składania fałszywych oświadczeń we wnioskach dotyczących wyboru LSR, LGD „BUD-UJ RAZEM” przeprowadzała weryfikację złożonych deklaracji. W przypadku osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, przynależność do grupy interesów była ustalana poprzez weryfikację rzeczywistego statusu Członka Rady na podstawie odpowiedniego dokumentu, który jednoznacznie potwierdzał przynależność do danej grupy interesu, eliminując wszelkie wątpliwości.

Zasady i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD określa Statut Stowarzyszenia.

Należy podkreślić, iż LGD „BUD-UJ RAZEM” jest w pełni inkluzywną, co oznacza, że jest otwarta na nowych Członków, jak i partnerów, ponieważ tylko współdziałanie różnych środowisk przyczyni się to do wzmocnienia potencjału organizacyjnego oraz

uczyni ją bardziej efektywną w oddziaływaniu na środowisko lokalne. Oznacza to także, że każdy, kto spełni wymagania określone w Statucie, może zostać Członkiem LGD „BUD-UJ RAZEM”. Potwierdzają to zapisy Statutu § 8.

LGD „BUD-UJ RAZEM” przez ostatnie lata pozyskało znaczną liczbę Członków. Początkowo, rozpoczynając swoją działalność, skupiało około 62 Członków, obecnie jest ich 114. W trakcie realizacji LSR będziemy, jak dotychczas, zachęcać osoby fizyczne, jak i podmioty działające na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” do aktywnego udziału w podejmowanych inicjatywach poprzez angażowanie do działań promocyjnych oraz aktywizujących, promowanie ciekawych inicjatyw i dobrych projektów na stronach internetowych.

W procesie podejmowania decyzji zwraca się uwagę na jak najczęstsze korzystanie z możliwości kolegiального ich podejmowania, a także stosowania przyjaznych dla odbiorcy formy komunikacji. Został stworzony system zachęt do zgłaszania nowych pomysłów oraz inicjatyw dotyczących zarówno samego funkcjonowania LGD jak i wdrażania LSR, co więcej, każda zgłoszona inicjatywa zostanie zweryfikowana a podmiot/osoba zgłaszająca otrzyma odpowiedź wraz z uzasadnieniem. Odzwierciedleniem powyższego są zapisy Statutu m.in. w §1, § 10, § 17 ust.5 pkt.22

Informacje o możliwości składania inicjatyw zostały opublikowane na naszej stronie internetowej, tablicy ogłoszeń oraz są przekazywane podczas spotkań animacyjno-integracyjnych, szkoleń i innych wydarzeń.

Należy podkreślić, że zasady w zakresie zgłaszania pomysłów/zachęt są przejrzyste, sformułowane zrozumiałym językiem oraz publicznie dostępne. Aby żaden interesariusz nie poczuł się wykluczony, umożliwiliśmy zgłaszanie propozycji w różnych formach tj. poprzez wypełnienie formularza w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”, online oraz z możliwością przesłania pocztą tradycyjną lub mailowo.

Zachętą do większej aktywności członków w ramach działalności LGD „BUD-UJ RAZEM”, może być również zaproszenie do udziału w panelach dyskusyjnych lub internetowych forach organizowanych w celu podsumowania działalności LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz do uczestnictwa w różnych grupach roboczych, badawczych i problemowych powoływanych przez Walne Zebranie Członków lub Zarząd LGD „BUD-UJ RAZEM”, jak również możliwość zwołania WZC na wniosek wąskiej grupy Członków.

Inkluzywny charakter LGD „BUD-UJ RAZEM”, potwierdzają również zapisy Statutu które gwarantują kadencyjność organów Stowarzyszenia, tj. Rady, Zarządu i Komisji rewizyjnej (§ 13). Kadencja wszystkich organów trwa 4 lata.

W nowym, okresie programowania wyznaczono zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy oraz przewidziano metody ich pomiaru. Pozyskiwane będą wówczas dane służące zbieraniu informacji dotyczących badania stopnia osiągnięcia wskaźników w LSR. Przedmiotowe zagadnienie szczegółowo zostało opisane w rozdziale LSR „Plan komunikacji” (zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy) oraz „Monitoring i ewaluacja” (metody pomiaru zadań w zakresie animacji lokalnej i współpracy).

1.4. Organ decyzyjny

LGD „BUD-UJ RAZEM” w swoich strukturach posiada wyłącznie jeden organ uprawniony do dokonywania wyboru operacji. Funkcję organu decyzyjnego pełni Rada LGD „BUD-UJ RAZEM”, do której wyłącznej kompetencji należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 9 ww. rozporządzenia nr 1303/2013 oraz art. 2 pkt 4 ww. rozporządzenia 2021/1060, zwanych dalej „operacjami”, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. f rozporządzenia nr 1303/2013 oraz art. 33 ust. 3 lit. d rozporządzenia 2021/1060 zgodnie procedurami i kryteriami wyboru operacji.

Członkowie Rady są wybierani przez Walne Zebranie Członków spośród Członków tego zebrania.

Przystępując do wyboru Członków Rady, Członkowie Stowarzyszenia zostali poinformowani o roli, jaką będą odgrywać osoby wybrane do tego organu oraz o odpowiedzialności, jaką będą ponosiły za prawidłową realizację LSR. Zadbano też o to, by zapewnić reprezentację wszystkich grup interesu sektorów. Zwrócono uwagę na parytety płci oraz głos w Radzie przedstawiciela grup poniżej 25 roku życia i osób powyżej 60 roku życia

Zgodnie ze Statutem Rada może liczyć od 9 do 21 osób. Składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz od 7 do 19 Członków Rady. Obecnie Rada składa się z 4 przedstawicieli grupy interesu sektora publicznego, 4 przedstawicieli grupy interesu sektora społecznego, 4 przedstawicieli grupy interesu sektora gospodarczego. W składzie organu decyzyjnego znajduje się 1 osoba młoda do 25 r.ż, 1 osoba powyżej 60 r.ż, 6 kobiet, 1 osoba prowadząca działalność rolniczą w małym gospodarstwie sołtys oraz przedstawiciel Gminnego Związku KGW w Moszczenicy.

Przez grupę interesu, analogicznie jak na etapie struktury LGD „BUD-UJ RAZEM”, należy rozumieć grupę jednostek połączonych więzami wspólnych interesów lub korzyści publicznych, gospodarczych albo społecznych.

W celu właściwego przyporządkowania Członków Rady do odpowiednich grup interesariuszy, zastosowano opisaną powyżej metodę kolejnych wykluczeń. W przypadku osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, przynależność do grupy interesów została ustalana poprzez weryfikację rzeczywistego statusu Członka Rady na podstawie odpowiedniego dokumentu, który jednoznacznie potwierdzał przynależność do tej grupy.

Taki skład Rady zapewnia, iż proces decyzyjny nie został zdominowany przez żadną z grup interesu. Są tam zawarte wszystkie podejmowane przez niego aktywności na obszarze objętym LSR.

LGD „BUD-UJ RAZEM” dba o to, aby każdy z organów wypełniał swoje zadania na jak najwyższym poziomie. Dlatego też dla Członków Rady został zaprojektowany plan szkoleń, które mogą być organizowane i prowadzone we wszystkich pozaszkolnych formach dydaktycznych (w tym jako zajęcia warsztatowe, seminaria, konferencje oraz kursy). Celem szkoleń jest podniesienie kompetencji Członków Rady oraz praktycznych umiejętności związanych z pełnioną funkcją.

1.5. Proces decyzyjny

Proces decyzyjny w LGD „BUD-UJ RAZEM” przebiega zgodnie z zapisami Statutu oraz pozostałymi dokumentami wewnętrznymi, w szczególności Regulaminem Rady oraz Procedurami wyboru operacji.

Członkowie Rady wybierani są spośród Członków Stowarzyszenia przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Jedna osoba może wchodzić w skład tylko jednego z organów LGD „BUD-UJ RAZEM”. Kadencja wszystkich władz trwa cztery lata.

Jak już wspomniano, do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia.

Wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej LSR dokonywany jest w formie uchwały Rady, podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy Członków uprawnionych do głosowania.

W procesie podejmowania decyzji przez LGD „BUD-UJ RAZEM” lub jej organy decyzje muszą być podejmowane w drodze konsensusu, bez wskazywania roli decydującej jakiegokolwiek grupie Członków zidentyfikowanej na obszarze objętym LSR reprezentującej wspólne interesy. Zgodnie z art. 31 ust. 2 lit. b ww. rozporządzenia 2021/1060, w skład LGD „BUD-UJ RAZEM” wchodzi przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych i w których żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.

W celu zapewnienia transparentnego wyboru operacji tj. bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i unikania konfliktu interesu, Biuro LGD „BUD-UJ RAZEM” prowadzi rejestr interesów, który jest aktualizowany na bieżąco. Ponadto przed głosowaniem nad wyborem projektu, każdy z członków Rady podpisuje deklarację bezstronności i poufności dotyczącą każdego projektu. Dokument ten umożliwia ustalenie składu Rady podczas wyboru poszczególnych operacji oraz zapewnia zachowanie odpowiedniego parytetu każdorazowo na etapie głosowania. Oznacza to, iż z głosowania w sprawie danej operacji zostają wyłączeni Członkowie Rady, którzy nie są bezstronni w podjęciu decyzji o wsparciu podmiotu ubiegającego się o dofinansowanie. Dodatkowo, fakt ten zostaje również odnotowany w protokole z posiedzenia Rady.

Dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania Rady, a dzięki temu wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR, zaplanowało szereg działań mających na celu podniesienie kompetencji Członków Rady oraz praktycznych umiejętności związanych ze stosowaniem obowiązujących przepisów, Wytycznych oraz procedur. Kluczowe będzie również odpowiednie przygotowanie Członków LGD „BUD-UJ RAZEM” do oceny według lokalnych kryteriów. Pomocny w tym zakresie będzie Plan szkoleń.

Nie ulega wątpliwości, że na Członkach Rady spoczywa bardzo duża odpowiedzialność związana z wyborem operacji. Dlatego też nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej czuwać będzie Biuro LGD „BUD-UJ RAZEM”.

1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Działanie wszystkich organów LGD „BUD-UJ RAZEM” regulują Statut oraz odpowiednie regulaminy, tj. Regulamin obrad Rady LGD „BUD-UJ RAZEM” (organ decyzyjny), Regulamin Zarządu Stowarzyszenia, Regulamin obrad Walnego Zebrania Członków oraz Regulamin Biura wraz z opisem stanowisk pracowników.

Statut reguluje najważniejsze kwestie funkcjonowania Stowarzyszenia: nazwę stowarzyszenia, obszar działania i siedzibę organizacji, ponadto cele i sposoby ich realizacji, sposób nabywania i utraty członkostwa, również przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki Członków, a także wskazuje władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, ewentualnego uzupełniania składu poszczególnych organów oraz ich kompetencje. W Statucie został opisany sposób reprezentowania stowarzyszenia na zewnątrz oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał, sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich, zasady dokonywania zmian Statutu oraz sposób rozwiązania stowarzyszenia. Statut wskazuje ponadto organ nadzoru nad Stowarzyszeniem, jakim jest Marszałek Województwa Łódzkiego, a także określa organ LGD „BUD-UJ RAZEM”, kompetentny w zakresie zatwierdzania kierunków i programu działania Stowarzyszenia (WZC) i uchwalania jednolitego tekstu oraz aktualizacji LSR (Zarząd). Statut zawiera również zobowiązanie do stosowania zasad pogłębionego partnerstwa i skutecznej komunikacji oraz korzystania z możliwości kolegialnego podejmowania decyzji (możliwość powoływania zespołów). Dokument ten wskazuje również na gotowość na poszerzanie partnerstwa (otwartość na nowych Członków), kadencyjność organów LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz otwartość na szeroko pojętą współpracę. Dodatkowo, Statut zawiera zapis o możliwości zwołania WZC na wniosek wąskiej grupy Członków LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz ograniczenia zakresu czynności, co do których zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji/uzgodnienia z pozostałymi Członkami LGD „BUD-UJ RAZEM”. Również w Statucie znajdują się zapisy potwierdzające otwartość na inicjatywy Członków i mieszkańców.

Regulamin obrad Walnego Zebrania Członków określa zasady, tryb działania oraz kompetencje Walnego Zebrania.

Regulamin obrad Rady reguluje najważniejsze kwestie w zakresie funkcjonowania tego organu w szczególności sposób powoływania Członków tego jednego z ważniejszych organów w strukturze organizacji. Dokument omawia przede wszystkim szczegółowe kompetencje Rady, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia Członka organu z oceny), zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji oraz zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, jak również zasady nabywania i utraty mandatu, w szczególności w przypadku nie złożenia deklaracji umożliwiających identyfikację charakteru powiązań z Wnioskodawcami, lub złożenia deklaracji niezgodnych ze stanem faktycznym, lub zatajenia informacji o charakterze powiązań. Regulamin zawiera również zasady składania informacji (oświadczenia) w postaci Rejestru interesów/deklaracji bezstronności, umożliwiających identyfikację charakteru powiązań Członków Rady z Wnioskodawcami oraz rozwiązania dotyczące wyłączenia Członka organu z wyboru operacji/Grantobiorców, jak również obowiązek ujawnienia okoliczności mogących wywołać wątpliwości, co do bezstronności Członka Rady biorącego udział w głosowaniu.

Regulamin Zarządu zawiera zapisy dotyczące przede wszystkim kompetencji Zarządu, zasad organizacji posiedzeń, zasad protokołowania posiedzeń. Dodatkowo, w Regulaminie znalazły się zapisy w zakresie stosowania zachęt do zgłaszania pomysłów/inicjatyw dotyczących funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM”, w tym wdrażania LSR, obowiązku informowania o wyniku weryfikacji propozycji/inicjatywy zgłoszonej przez Członka LGD „BUD-UJ RAZEM” z uzasadnieniem tego wyniku. Ponadto, w Regulaminie zawarto zapewnienie możliwości uczestnictwa w zespołach powołanych przez WZC lub Zarząd oraz zapewnienie możliwości uczestnictwa w panelach dyskusyjnych lub forach internetowych dotyczących funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM”, w tym wdrażania LSR oraz zapewnienie stosowania zasad przyjaznej komunikacji w tym w szczególności dostosowanej do postulatów i potrzeb zgłaszanych przez reprezentantów grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR.

Regulamin Biura określa zasady funkcjonowania Biura Stowarzyszenia, w tym uprawnienia dyrektora Biura, podział zadań (oraz metody pomiaru) w zakresie doradztwa, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników. Dodatkowo, Regulamin określa szczegółowo podział zadań pracowników Biura, a także zapewnia adekwatność wymagań przypisanych poszczególnym stanowiskom do przewidzianych obowiązków-Regulacje w zakresie polityki bezpieczeństwa danych osobowych stowarzyszenia „BUD-UJ RAZEM”, w tym zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD „BUD-UJ RAZEM”, a także zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych zawarte zostały w Polityce bezpieczeństwa i ochrony danych osobowych LGD „BUD-UJ RAZEM”, przyjętej przez Zarząd dnia 12 grudnia 2019 r. Podobnie jak w przypadku innych organów, także dla pracowników Biura zaprojektowany został Plan szkoleń.

1.7. Standardy funkcjonowania partnerstwa

Na przestrzeni kilkunastu lat funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM” wypracowała standardy, które doceniają zarówno Wnioskodawcy jak i lokalna społeczność. Wyniki ewaluacji ex-post LSR 2014-2020 wyraźnie pokazują, że LGD „BUD-UJ RAZEM” jest postrzegana jako partner godny zaufania, którego działania są ważne i dostrzegalne w lokalnym środowisku, zaś Biuro LGD „BUD-UJ RAZEM” wypełnia swoje zadania na najwyższym poziomie profesjonalizmu.

Standardy funkcjonowania organizacji nie tylko ułatwiają jej bieżące działanie, ale korzyści jakie płyną z ich wdrożenia doskonale wpisują się w wartość dodaną partnerstwa utworzonego w ramach idei LEADER.

Podejście LEADER wyróżnia się spośród innych programów pomocowych ze względu na unikalną zdolność wzajemnego uzupełniania się uczestników procesu wdrażania LSR Dzięki temu tworzy się synergiczny efekt, który nie jest możliwy do osiągnięcia w przypadku indywidualnych działań.

Wśród najważniejszych należy wskazać:

1. **Jakość oparta na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji** na każdym poziomie funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Wyraża się to przede wszystkim w:

- otwartości i jasnych procedurach przyjmowania nowych Członków potwierdzonych zapisami w Statucie;
- realnej otwartości na osoby w niekorzystnej sytuacji (w tym poprzez zaproszenie ich do udziału w organach LGD „BUD-UJ RAZEM”, tj. Zarządzie/ Radzie);
- otwartości i wprowadzeniu mechanizmów i procedur zachęcających i ułatwiających zgłaszanie przez Członków LGD „BUD-UJ RAZEM” pomysłów / inicjatyw dotyczących zarówno funkcjonowania organizacji, jak i wdrażania LSR, w tym wymogu przekazania odpowiedzi wraz z uzasadnieniem;
- zagwarantowaniu kadencyjności organów LGD „BUD-UJ RAZEM”, tj. Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej;
- zagwarantowaniu możliwości korzystania z kolegialnego sposobu podejmowania decyzji m.in. poprzez wprowadzenie formuły zespołów/grup roboczych, których zadaniem jest przedyskutowanie konkretnej propozycji zanim zostanie przekazana na obrady Zarządu

- ograniczeniu zakresu uprawnień Zarządu, co do kwestii, w których może samodzielnie podejmować decyzje bez konsultacji z pozostałymi członkami LGD „BUD-UJ RAZEM” (w tym aktualizacja LSR);
  - komunikacji – zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz partnerstwa, która szczegółowo została opisana w Planie komunikacji. Podstawą komunikacji jest jej dwustronność oraz dostosowanie przekazu do zasad przyjaznej komunikacji oraz do potrzeb wyrażanych przez interesariuszy na etapie budowania LSR, w tym w szczególności przez osoby młode, seniorów i osoby w niekorzystnej sytuacji (w tym poprzez wykorzystanie: strony internetowej, mediów społecznościowych, tablic informacyjnych - również gmin członkowskich, prasy, radia, materiałów promocyjno-informacyjnych, bazy kontaktów, formuły spotkań tematycznych w terenie dostosowanych do uczestników i w godzinach dostępności itp.)
  - partycypacji – na każdym etapie tj. począwszy od budowy przez wdrażanie i aktualizację i ewaluację LSR wg. metod opisanych w niniejszej LSR
2. **Skuteczność działania** - wyrażająca się w ustanowieniu jasnych i czytelnych procedur oceny i wyboru operacji w tym obiektywnych kryteriów, które gwarantują wnioskodawcom/Grantobiorcom bezstronność na każdym etapie oceny dokumentacji aplikacyjnej oraz upublicznionego planu finansowego i harmonogramu naborów. Oznacza to, że każdy Wnioskodawca ma takie same szanse na przygotowanie się do interesującego go naboru.
  3. **Legalność** – wyrażająca się przede wszystkim w gwarancji pełnej zgodności Statutu, regulaminów i procedur z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i UE oraz wydanymi na ich podstawie wytycznymi.
  4. **Skuteczne** zarządzanie ryzykiem poprzez opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji, dzięki czemu LGD „BUD-UJ RAZEM” jest w stanie w odpowiednim momencie ryzyko zidentyfikować i podjąć działania zaradcze, ryzyko może być związane z funkcjonowaniem organizacji zarówno na poziomie partnerstwa jak i komunikacji.
  5. **Ciągłe podnoszenie kompetencji** – wyrażające się w przegotowaniu i skrupulatnej realizacji Planu szkoleń zarówno dla pracowników Biura jak i Członków poszczególnych organów. Ciągłe podnoszenie kwalifikacji i kompetencji daje interesariuszom gwarancję świadczenia doradztwa na najwyższym poziomie oraz gwarancję skutecznego i kompetentnego zarządzania partnerstwem.

Należy podkreślić, iż LGD na każdym etapie wdrażania LSR będzie stosować **standardy dostępności** w tym w szczególności Wytyczne horyzontalne - podejście LGD do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji. LGD zarówno na etapie tworzenia, jak i realizacji LSR będzie stosowała zasady horyzontalne, wynikające z art. 9 ww. rozporządzenia 2021/1060, w tym: poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej; zasady równości kobiet i mężczyzn; zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady nie czyni poważnych szkód; Informacji dot. konsultacji projektowanego LSR z mieszkańcami

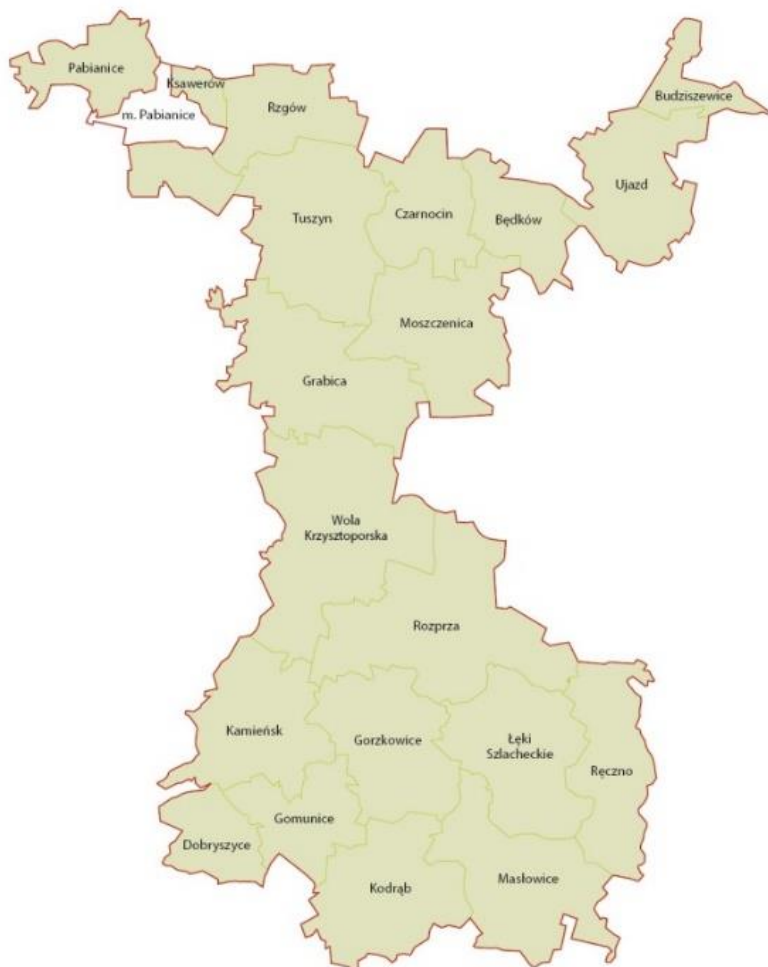
Zachowanie najwyższych standardów partnerstwa w nowym okresie programowania zapewni możliwość płynnego przystąpienia do wdrażania LSR. Dzięki temu uruchomienie naborów będzie jedynie formalnością i nie będzie zagrożenia w terminowej realizacji zadań oraz zostanie ograniczone ryzyko niepełnego osiągnięcia „kamieni milowych” przewidywanych na czerwiec 2026 r.

ROZDZIAŁ II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

2.1 Spójność społeczna, gospodarcza i środowiskowa

LGD „BUD-UJ RAZEM” obejmuje obszar 20 gmin, na terenie powiatów tomaszowskiego, piotrkowskiego, łódzkiego-wschodniego, pabianickiego, radomszczańskiego woj. łódzkiego.

Gminy tworzące obszar LGD „BUD-UJ RAZEM” to: Będków, Budziszewice, Czarnocin, Dobryczyce, Gomunice, Gorzkowice, Grabica, Masłowice, Moszczenica, Kamieńsk, Kodrąb, Ksawerów, Łęki Szlacheckie, Pabianice, Ręczno, Rozprza, Rzgów, Tuszyń, Ujazd, Wola Krzysztoporska. (Mapa 1).

Rysunek nr 1 Mapa obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM”

Źródło: opracowanie własne

Obszar działania LGD charakteryzuje się, oprócz spójności przestrzennej, spójnością gospodarczą, kulturalną, społeczną, a także spójnością powstałą dzięki funkcjonowaniu jednolitej sieci atrakcji turystycznych.

Spójność gospodarcza wynika przede wszystkim ze specyfiki obszaru, który ma charakter przede wszystkim rolniczy, opierający się na małych i średnich gospodarstwach, a główną gałęzią gospodarki jest handel. W ostatnich latach na terenie LGD powstały wielkie zakłady przemysłowe (Huta Szkła, ZALANDO, SERGO Logistics Park, P3 Logistic Parks: P3 Piotrków), jednakże działalność gospodarcza skupia się przede wszystkim w małych i średnich przedsiębiorstwach prywatnych.

To właśnie do nich LGD „BUD-UJ RAZEM” kieruje działania i środki, które powinny wpłynąć na polepszenie sytuacji gospodarczej na całym obszarze, poprzez stworzenie nowych miejsc pracy i rozwój przedsiębiorstw.

Niewątpliwa jest również spójność kulturalna obszaru. Świadczą o tym zbliżone tradycje ludowe, podobny charakter imprez kulturalnych na całym obszarze, jak również zachowane dziedzictwo kulturowe. Duży wpływ na wzmocnienie tej spójności miała dotychczasowa działalność Stowarzyszenia.

W większości gmin wypromowane zostały ścieżki questingowe, które tworzą swoistą sieć. Promują poszczególne miejscowości, dając równocześnie możliwość poznania całego terenu. Spójność kulturalna, podkreślona została, dzięki licznym wydawnictwom: folderom, książkom oraz przewodnikom, a także funkcjonującej informacji turystycznej. Informacje o wszystkich bieżących wydarzeniach zbierane na stronie oraz w publikacjach LGD „BUD-UJ RAZEM” docierały do mieszkańców wszystkich gmin członkowskich.

Spójność społeczna wykazana została dzięki poziomowi integracji i solidarności społecznej, która zbliża społeczność i mieszkańców regionu. Zazębiająca się działalność i współpraca lokalnych liderów, poszczególnych stowarzyszeń, fundacji i innych licznych organizacji oraz JST, jest doskonałym tego dowodem. Tematyka i zasięg podejmowanych przez nie inicjatyw, stanowi podstawę do postrzegania wszystkich mieszkańców obszaru jako spójnego społeczeństwa LGD. Ponadto nieustanne dążenie Stowarzyszenia do redukcji istniejących różnic pomiędzy poszczególnymi jej obszarami, a także różnicami pomiędzy grupami społecznymi z punktu widzenia poziomu ich rozwoju gospodarczego, integracji społecznej, jakości życia oraz zróżnicowanych możliwości dostępu do zasobów społeczno-ekonomicznych, w tym zatrudnienia, przyczynia się do tworzenia jednolitego obrazu obszaru LGD.

Podstawa spójności, powstałej dzięki funkcjonowaniu jednolitej sieci atrakcji turystycznych, została opisana w części diagnozy, poświęconej turystyce na obszarze LGD. Omówione, sprawnie działające ścieżki questingowe, jak również szlaki konne, piesze i rowerowe, a także pozostałe atrakcje, tworzą swoistą sieć i nadają obszarowi jednolitego charakteru.

Tabela nr 1 Powierzchnia i ludność gmin tworzące obszar objęty LSR wg stanu na 31.12.2020 r.

Obszar objęty LSR	Teryt	Powierzchnia	Ludność	Gęstość zaludnienia (osoba/km ²)
Rzgów (3)	1006103	66	10 991	167,2
Tuszyn (3)	1006113	130	12 683	97,3
Ksawerów (2)	1008052	14	7 649	556,9
Pabianice (2)	1008072	88	8 311	97,6
Czarnocin (2)	1010022	72	4 116	57,1
Gorzkowice (2)	1010032	102	8 367	81,1
Grabica (2)	1010042	128	6 059	47,4
Łęki Szlacheckie (2)	1010052	109	3 286	29,7
Moszczenica (2)	1010062	111	12 738	113,4
Ręczno (2)	1010072	89	3 408	38,0
Rozprza (2)	1010082	163	12 309	75,0
Wola Krzysztoporska (2)	1010102	171	11 940	69,9
Dobryszyce (2)	1012022	51	4 574	90,1
Gomunice (2)	1012042	62	5 748	91,0
Kamieńsk (3)	1012053	96	5 711	58,9
Kodrąb (2)	1012072	106	4 398	41,2
Masłowice (2)	1012102	116	3 989	34,1
Będków (2)	1016022	57	3 190	54,8
Budziszewice (2)	1016032	30	2 102	69,5
Ujazd (2)	1016102	97	7 463	76,1
Ogółem		1 858	139 032	97,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na obszarze LSR występują formy ochrony przyrody, takie jak:

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wolbórki, Natura 2000 obszary siedliskowe, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki, użytki ekologiczne – doliny Widawki, obszary siedliskowe Lasy Gorzkowickie, Sulejowski Park Krajobrazowy, Rezerwat – Wielkopole, Natura 2000 – obszary siedliskowe Jodły pod Czartorią, Sulejowski Park Krajobrazowy, Rezerwat – Molenda, Rezerwat – Wolbórka.

Na obszarze LSR w każdej z gmin występuje przynajmniej jedna z form ochrony przyrody wymienionych w dokumentacji konkursowej, co stanowi co najmniej 80% gmin objętych LSR.

2.2 Uwarunkowania społeczne

Na poziomie województwa łódzkiego określono obszary strategicznej interwencji – w tym obszary problemowe. Zidentyfikowane obszary odnoszą się do problemów utrudniających rozwój poszczególnych podregionów. **Gmina Masłowice została zdefiniowana i wskazana jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją.** Określa się tak obszary wiejskie przejawiające niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkańców w sferze społecznej i ekonomicznej. Z analizy danych statystycznych wynika, że największym wyzwaniem dla regionów wykluczonych jest ubytek ludzi młodych oraz starzenie się ludności, któremu powinny sprostać działania wprowadzone w LSR na lata 2023-2027.

Z analizy obszaru zagospodarowania przestrzennego wynika, że **region LSR jest słabo zurbanizowany, a także charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia i wynosi średnio 97,6 osób/km²,** czyli znacznie mniej niż średnia dla województwa łódzkiego (135 osoby/km²). Niska gęstość zaludnienia negatywnie wpływa na koszty utrzymania infrastruktury technicznej (w tym: wodno-kanalizacyjnej), społecznej (szkół, przedszkoli, domów pomocy społecznej), a co za tym idzie również kosztów usług komunalnych (wodociągów, odbioru ścieków i odpadów). **Na obszarze objętym LSR w 2021 r. zanotowano zmniejszenie liczby mieszkańców.** Na stabilność populacji obszaru mają wpływ migracje, które nie tylko tworzą wielkość populacji na danym obszarze, ale wpływają również na jej wiek. Na obszarze LSR można zanotować przewagę zameldowań na pobyt stały nad liczbą wymeldowań. Dużą część stanowią ludzie młodzi, którzy szukają spokoju i lepszej jakości życia. Nie dotyczy to jednak wszystkich gmin. **Natomiast współczynnik migracji na obszarze LSR wyniósł 3,58.** Brak perspektyw na stabilizację ekonomiczną i społeczną młodzieży w gospodarstwach rolnych powoduje, że niezależnie od osobistych nastawień jest ona zmuszona do szukania pracy zarobkowej poza gospodarstwem. Miasto jest przez nich postrzegane przede wszystkim jako miejsce potencjalnego uczestnictwa w kulturze, atrakcyjnych sposobach spędzania wolnego czasu w opozycji do małomiasteczkowej czy wiejskiej rutyny. Dostęp do wielu usług na wsi jest dla dzieci i młodzieży utrudniony. Najgorsza sytuacja

panuje w zakresie usług transportowych, ochrony zdrowia, opieki w żłobkach, edukacji przedszkolnej oraz zajęć pozalekcyjnych dla starszych dzieci. Problem ten stanowi zazwyczaj odległość danej wsi od większych ośrodków oraz stopnia rozwoju transportu publicznego, który na obszarze LGD jest bardzo słabo rozwinięty. Trudności w dostępie do usług publicznych, których doświadczają dzieci i młodzież z obszarów wiejskich mogą być ujmowane w kategoriach nierównego traktowania.

Z przeprowadzonych przez LGD badań jasno wynika, że na terenach wiejskich konieczna jest aktywizacja ludzi młodych. Tworzenie stałej oferty zajęć animujących i integrujących stanowiłoby dobrą inwestycję w rozwój obszarów wiejskich. Ludzie młodzi zdecydowanie rzadziej chodzą do kina, teatru, na koncerty. Nie są też częstymi bywalcami restauracji, kawiarni i pubów — wytłumaczenie jest bardzo proste — młodzi nie chodzą do tych wszystkich miejsc, gdyż nie ma ich w najbliższej okolicy. Na wsi rzadziej niż w mieście uczęszcza się również na spotkania towarzyskie. **Niewątpliwie wynika to z małej dostępności infrastruktury**, która zaspokoiłaby potrzeby społeczności. Pomimo utworzenia wielu świetlic wiejskich w poprzednim programowaniu, do których mogą uczęszczać wszyscy mieszkańcy danego obszaru oferta szkoleniowa czy animacyjna nadal jest bardzo uboga. Badania wykazały duże zapotrzebowanie na różnego rodzaju zajęcia (np. taneczne, artystyczne), spotkania, szkolenia, warsztaty, imprezy. Inwestycja w przyszłość i ludzi młodych mogłaby przyczynić się do zmniejszenia narastających migracji.

ROZDZIAŁ III Partycypacyjny charakter LSR

Partycypacja w przypadku LGD „BUD-UJ RAZEM” oznacza udział lokalnej społeczności w tworzeniu, decydowaniu i wdrażaniu wypracowanych wspólnie rozwiązań. Podczas pracy nad LSR, celem LGD „BUD-UJ RAZEM” było ustalenie kierunków przyszłego działania przy współpracy z reprezentantami sektorów: społecznego, gospodarczego, publicznego oraz przedstawicielami osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji. Aby nowa strategia jak najlepiej odpowiadała na potrzeby mieszkańców obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM”, zastosowano szereg zachęt i narzędzi konsultacyjnych, w ramach których niemalże każdy zainteresowany mógł wypowiedzieć swoją opinię i tym samym nadać kierunek rozwoju obszaru. W niniejszym rozdziale zaprezentowano metody partycypacji zastosowane w kluczowych etapach prac nad budową LSR dla obszaru działania LGD „BUD-UJ RAZEM”. Należy jednocześnie podkreślić, iż informacje o przygotowaniach LSR zostały przekazane wszystkim interesariuszom jeszcze przed ogłoszeniem konkursu na wybór LSR.

Proces opracowywania dokumentu obejmował 5 kluczowych etapów:

- Etap I Diagnoza i analiza SWOT
- Etap II Określenie / konsultacje celów i wskaźników oraz Planu działania
- Etap III Opracowanie / konsultacje zasad wyboru operacji i lokalnych kryteriów
- Etap IV Opracowanie / konsultacje zasad monitorowania i ewaluacji
- Etap V Opracowanie / konsultacje planu komunikacji

Podczas ww. kluczowych etapów prac nad LSR wykorzystano wiele różnych aktywności i metod partycypacji, dbając by były adekwatne do potrzeb, oczekiwań i możliwości interesariuszy oraz zapewniały przyjazne formy komunikacji i możliwość włączenia jak największej grupy odbiorców.

Tabela nr 2 Metody partycypacji zastosowane na poszczególnych etapach prac nad przygotowaniem LSR obejmujące również konsultacje wypracowanych propozycji

Lp.	Nazwa metody	Etap I	Etap II	Etap III	Etap IV	Etap V
1.	spotkania otwarte	X	X			X
2.	wywiady fokusowe / wywiady indywidualne / spotkania zespołów roboczych ds. LSR	X	X	X	X	X
3.	badania ankietowe	X	X	X		X
4.	karta pomysłu	X	X			X
5.	dżyżury w biurze LGD, rozszerzone o konsultacje konkretnych zapisów i propozycji w LSR przeprowadzane w konkretnych terminach	X	X	X	X	X
6.	warsztat strategiczny	X	X	X		
7.	zachęty do włączenia się w proces budowy lub konsultacji LSR	X	X	X	X	X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników partycypacji

Po przeprowadzeniu spotkań w ramach Planu włączenia społeczności i udostępnieniu projektów dokumentów konkursowych, pracownicy LGD „BUD-UJ RAZEM” przystąpili do wypracowania propozycji zapisów w LSR, żeby zapewnić

spełnienie wymogów formalnych wynikających z dokumentacji konkursowej oraz spełnić warunki dostępu. Pracownicy LGD „BUD-UJ RAZEM” i przedstawiciele Zarządu uczestniczyli w konsultacjach indywidualnych i grupowych, w trakcie których prezentowane były propozycje zapisów do poszczególnych części LSR, sporządzane w zgodności z obowiązującymi przepisami, Wytycznymi MRiRW oraz uwzględniające dobre praktyki zebrane z wielu województw. Adekwatne propozycje zostały zaimplementowane do roboczego materiału dokumentu oraz uzupełnione propozycjami wynikającymi z własnych doświadczeń z wdrażania LSR w poprzednich okresach programowania.

Tak przygotowany dokument, podzielony na rozdziały, podlegał konsultacjom. Wypracowane rozwiązania były również elementem współpracy roboczej z pracownikami sąsiadujących lokalnych grup działania. Ta perspektywa finansowania UE zapewniła nam możliwość złożenia dokumentów adekwatnych do potrzeb. Wiele rozwiązań, tj. proces monitoringu i ewaluacji, zasady wyboru projektów i Grantobiorców, zasady zatwierdzania i aktualizacji lokalnych kryteriów wyboru, zasady podziału środków w ramach Planu finansowego uwzględniające kamienie milowe, czy skład i zasady pracy organu decyzyjnego – opierały się na tych samych podstawach. Biorąc pod uwagę, iż nadmierne (ponadstandardowe) komplikowanie procesu będzie wpływać przede wszystkim na tempo oceny wniosków, a także uwzględniając obowiązujące Wytyczne w obecnej perspektywie – część rozwiązań w LSR została oparta na wspólnych założeniach. Sama dokumentacja konkursowa dostarczyła szeregów wskazówek, na jakich aspektach należało się koncentrować, żeby spełnić wymogi. Zatem pod konsultacje poddane zostały konkretne propozycje, które w procesie konsultacji podlegały modyfikacjom.

Przed przystąpieniem do kolejnego etapu konsultacji szeroko informowano o tym przedstawiciele mieszkańców, grup interesu oraz osób w niekorzystnej sytuacji.

Niniejszy dokument to efekt pracy wielu osób, które zgłaszały propozycje rozwiązań lub wносиły swoje uwagi w trakcie różnorodnych form konsultacji społecznych. Zapewniliśmy, żeby odbywały się na przestrzeni całego procesu tworzenia LSR z równą intensywnością i otwartością. Ostateczny kształt dokumentu powstał w ramach prac Zespołu ds. LSR. Wszelkie dodatkowe konsultacje z innymi grupami lub zespołami roboczymi miały z jednej strony na celu wypracowanie pewnych standardów, które zapewnią jak najpełniejsze spełnienie wymogów, a z drugiej stworzenie dokumentu, który będzie można wdrożyć zgodnie z oczekiwaniami interesariuszy, uwzględniającymi zdiagnozowane potrzeby i potencjał obszaru. Na to wszystko nakładały się dodatkowo możliwe do realizacji zakresy wsparcia przewidziane w ramach RLKS w województwie łódzkim.

Omówienie poszczególnych metod partycypacji

1. Spotkania otwarte. Do udziału w spotkaniach zaproszono przedstawicieli wszystkich grup społecznych na obszarze LSR, w tym przedstawicieli jednostek sektora finansów publicznych (w tym w szczególności wójtów/burmistrzów, radnych, sołtysów, przedstawicieli gminnych instytucji kultury), organizacji pozarządowych (w tym w szczególności OSP, KGW, grup nieformalnych), przedsiębiorców, a także mieszkańców. Informacje dotyczące terminów spotkań w poszczególnych gminach udostępnione zostały na stronie internetowej LGD „BUD-UJ RAZEM”, a także na profilu w mediach społecznościowych, tablicach ogłoszeń: w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz w siedzibach każdej gminy członkowskiej. Informacje o terminach spotkań zostały rozpowszechnione również w gminach członkowskich poprzez umieszczenie informacji na stronach internetowych, a także były podawane podczas imprez/wydarzeń kulturalnych organizowanych w tym czasie na obszarze objętym LSR. Informacje o planowanych spotkaniach (miejsce i termin) zostały również przekazane i udostępnione w sołectwach.

Zaproszenia do uczestnictwa zostały skierowane do wszystkich mieszkańców. W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele wszystkich grup interesu sektorów oraz młodzież, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji.

Dodatkowo skierowano zaproszenia do wszystkich Członków LGD „BUD-UJ RAZEM”, lokalnych liderów, przedsiębiorców, władzy publicznej - telefonicznie oraz poprzez przekazanie plakatów informujących bezpośrednio do danej gminy. Miało to na celu bezpośrednie dotarcie do jak najszerszej grupy odbiorców.

Spotkania prowadzone w formie stacjonarnej, wywiady czy badanie ankietowe, koncentrowały się na przedstawieniu kluczowych założeń w ramach Podejścia LEADER, takich jak innowacyjność, cyfryzacja, środowisko i klimat, partnerstwo oraz zmiany demograficzne. Ich celem było dokładne zbadanie potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru objętego LSR. W wyniku tych prac wypracowano założenia do analizy SWOT, zidentyfikowano osoby w niekorzystnej sytuacji, co stanowiło podstawy pozwalające na przystąpienie do budowy LSR.

Każde ze spotkań odbywało się w podobnej formule, wg. następującego ramowego programu:

Wprowadzenie – przedstawienie tematyki i celu spotkania. Krótkie podsumowanie dotychczasowych działań.

Prezentacja stowarzyszenia, obszaru i celów działalności.

Prezentacja założeń od PS dla WPR na lata 2023-2027, wspierane priorytety i zakresy wsparcia, zasady finansowania projektów, formy wsparcia, itd.

Diagnoza obszaru i analiza SWOT.

Główne kierunki rozwoju obszaru oraz wypracowanie propozycji celów - planowane działania i rezultaty.

Dyskusja w formie pytań i odpowiedzi.

Konsultacje indywidualne z możliwością zgłoszenia uwag i propozycji do LSR.

Tabela nr 3 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonych spotkań.

Gmina	Data	Liczba uczestników	Grupa docelowa	Dokument potwierdzający
Będków	08.08.2022, godz. 09:00-12:00	8	Przedstawiciele grupy interesów: sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy oraz osoby w niekorzystnej sytuacji	Z każdego spotkania sporządzono notatkę oraz zbiorczy Raport z realizacji planu włączenia społeczności zgodnie z opisem procesu przygotowania LSR.
Budziszewice	08.08.2022, godz. 16:00-19:00	11		
Czarnocin	09.08.2022, godz. 09:00-12:00	11		
Dobryczyce	22.07.2022, godz. 16:00-19:00	19		
Gomunice	22.07.2022, godz. 13:00-15:00	17		
Gorzkowice	25.07.2022, godz. 09:00-12:00	22		
Grabica	26.07.2022, godz. 13:00-15:00	15		
Kamięńsk	25.07.2022, godz. 13:00-15:00	11		
Kodrąb	22.07.2022, godz. 09:00-12:00	19		
Ksawerów	12.08.2022, godz. 09:00-12:00	10		
Łęki Szlacheckie	15.07.2022, godz. 16:00-19:00	23		
Masłowice	15.07.2022, godz. 09:00-12:00	23		
Moszczenica	26.07.2022, godz. 16:00-19:00	12		
Pabianice	12.08.2022, godz. 13:00-15:00	19		
Ręczno	15.07.2022, godz. 13:00-15:00	12		
Rozprza	25.07.2022, godz. 16:00 - 19:00	16		
Rzgów	09.08.2022, godz. 16:00 - 19:00	30		
Tuszyn	09.08.2022, godz. 13:00 - 15:00	14		
Ujazd	08.08.2022, godz. 13:00 - 15:00	8		
Wola Krzysztoporska	26.07.2022, godz. 09:00-12:00	11		
Pabianice	05.06.2023, godz. 17:00 – 20:00	10		
RAZEM:		321		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zrealizowanego Planu komunikacji ze społecznością lokalną.

Spotkania zostały zorganizowane w każdej z gmin wchodzących w skład obszaru LSR. Głównym celem tych spotkań było opracowanie podstawowych założeń do przyszłej analizy SWOT oraz celów, wskaźników i planu działania adekwatnych do zdiagnozowanych wyzwań.

Uzyskano także informacje dotyczące preferowanych sposobów komunikacji z różnymi grupami docelowymi, takimi jak osoby młode, seniorzy oraz osoby znajdujące się w trudnej sytuacji. Spotkania zostały poświęcone w szczególności tematyce związanej z analizą potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, a także celów LSR, w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz planowanych działań, z uwzględnieniem zagadnień dotyczących innowacyjności planowanych przedsięwzięć, możliwości zastosowania elementów cyfryzacji wprowadzanych rozwiązań, zagadnień związanych z ochroną środowiska i przeciwdziałaniem zmianom klimatu, identyfikacji sposobów przeciwdziałania zmianom demograficznym, w tym związanym z wyludnieniem oraz starzeniem się społeczeństwa, możliwym płaszczyznom partnerstwa podmiotów w procesie realizacji LSR.

Dyskusja była prowadzona w formie otwartego warsztatu z moderatorem. Podczas spotkań, w swobodnej atmosferze, wszyscy uczestnicy mogli swobodnie się wypowiadać, ujmując potrzeby z własnego punktu widzenia oraz z uwzględnieniem specyfiki gminy. Uszeregowano zagadnienia pod względem najbardziej istotnych i odniesiono te potrzeby do możliwości jakie przewidziało w RLKS w perspektywie finansowania UE na lata 2023-2027.

Spotkania okazały się również doskonałym miejscem do przeprowadzenia kampanii informacyjnej dotyczącej opracowania LSR. Z przeprowadzonych spotkań sporządzono wskazania w zakresie potrzeb i potencjału obszaru LSR oraz założenia budżetowe w nowej perspektywie. Po spotkaniach przygotowano wstępny Plan działania oraz określono oczekiwane efekty realizacji LSR. W powiązaniu z dostępnymi danymi statystycznymi możliwe było opracowanie pełnej diagnozy obszaru objętego

LSR i wyodrębnienie osób w niekorzystnej sytuacji. Okres przygotowań wydłużył się do czasu opublikowania informacji o naborze wniosków na wybór LSR.

Informacje potrzebne do przeprowadzenia diagnozy były pozyskiwane z różnorodnych źródeł, w tym z GUS, gmin członkowskich, ankiet, kart pomysłów oraz wywiadów. Zapewniły możliwość identyfikacji potrzeb i preferencji lokalnej społeczności.

2. Wywiady fokusowe/wywiady indywidualne/spotkania zespołów roboczych ds. LSR – stacjonarne, online, telefoniczne (także telekonferencje), z przedstawicielami wybranych grup społecznych: z młodzieżą, seniorami, osobami w niekorzystnej sytuacji oraz przedstawicielami Rady, Zarządu, Komisji Rewizyjnej, pracownikami Biura LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz aktywnymi Członkami LGD „BUD-UJ RAZEM”, z uwzględnieniem grup interesu sektorów.

Metoda wywiadów fokusowych polega na prowadzeniu dyskusji z grupą osób przygotowanych merytorycznie w określonym temacie, przy moderowaniu dyskusji na problemy niezbędne do ujęcia w LSR.

Formuła zespołów roboczych miała na celu wypracowanie konkretnych rozwiązań lub zapisów, na podstawie zebranych danych, informacji lub ustaleń.

Wywiady indywidualne uzupełniały wywiady fokusowe. Dobór osób nie był przypadkowy. Dzięki temu zapewniono udział wszystkich interesariuszy w pracach nad przygotowaniem LSR.

Odpowiednio moderowane spotkania pozwoliły na zebranie bogatego materiału stanowiącego istotny wkład w opracowanie diagnozy i analizy SWOT obszaru LSR, sformułowania celów i wskaźników LSR i w dalszej konsekwencji Planu działania jak również zasad wyboru operacji i sformułowania lokalnych kryteriów wyboru operacji, ponadto zasad monitorowania i ewaluacji oraz Planu komunikacji.

Tabela nr 4 Zestawienie wywiadów i spotkań roboczych.

Metoda partycypacji	Etap prac nad LSR	Termin	Liczba uczest.	Grupa docelowa	Dokument potwierdzający
Wywiad fokusowy	I, II, III, IV, V	30.05.2023	20	mieszkańcy, w tym osoby młode i osoby w niekorzystnej sytuacji	Zbiorcza notatka
		29.05.2023	9	mieszkańcy, w tym seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji	
		17.11.2022	10	Przedsiębiorcy	
		06.04.2023	17	JSFP	
		05.04.2023	10	Organizacje pozarządowe	
Wywiady indywidualne	I, II, III, IV, V	od lipca 2022 – do maja 2023	300	Przedstawiciele grupy interesów: sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy oraz osoby w niekorzystnej sytuacji	Zbiorcza notatka
Spotkanie grupy roboczej	I	06.07.2022	8	Pracownicy Biura, przedst. organów	Notatka
	II	12.10.2022	9	LGD, mieszkańcy	Notatka
	III	22.02.2023	9	Pracownicy Biura, przedstawiciele	Notatka
	IV	29.03.2023	9	organów LGD, mieszkańcy	Notatka
	I, II, III, IV, V	10.05.2023	9		Notatka

Źródło: Opracowanie własne

Tematyka wywiadów, spotkań grup roboczych odnosiła się do następujących zagadnień: **innowacyjność** (definicja innowacyjności, stopniowalna ocena innowacyjności, kontekst lokalny, wypracowanie uzasadnienia dla nowej definicji, wskazanie przedsięwzięć/zakresów wsparcia, w których powinna być badana innowacyjność, animowanie do wdrażania innowacji – stosowanie zachęt do realizacji projektów innowacyjnych w ramach lokalnych kryteriów, poprzez stworzenie bazy innowacji, ujęcie warsztatów w Planie komunikacji itp.); **wartość dodana Podejścia LEADER w realizacji LSR** (korzyści planowane do osiągnięcia poprzez realizację LSR poprzez Podejście LEADER, wpływ na rozwój społeczny, w tym wzrost potencjału Członków lokalnych społeczności); **dywersyfikacja źródeł finansowania LSR** (wybór dostępnych źródeł finansowania); **dobór metod aktywizujących (metod wdrażania LSR)** – operacja klasyczna, operacja w partnerstwie, projekt partnerski, projekt grantowy, projekt grantowy na przygotowanie koncepcji SV oraz operacja własna, **dobór zakresów wsparcia i określenie ewentualnych limitów, poziomów dofinansowania** dla projektów/Beneficjentów/Grantobiorców, **wypracowanie rozwiązań do Planu finansowego** w odniesieniu do stwierdzonych potrzeb, zakresów wsparcia, źródła finansowania, **możliwość synergii**

w zakresie Planu finansowego - realizacja wielozakresowych naborów wniosków o wsparcie lub harmonizacja zakresów tematycznych następujących po sobie naborów wniosków); **wsparcie pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych** (gosp. agroturystyczne, zagrody edukacyjne, gosp. opiekuńcze, rozwój współpracy poprzez tworzenie lub rozwijanie KŁŻ); **partnerstwo na obszarze poprzez operacje w partnerstwie** (wspólne działania i rozwiązania dla problemów obszaru LSR, korzyści ze współpracy) **oraz projekty partnerskie** (wymiana doświadczeń, wspólne działania i rozwiązania dla problemów obszaru LSR, korzyści ze współpracy, zachęcanie do współpracy i zgłaszania nowych pomysłów, poszukiwanie i kojarzenie partnerów w ramach operacji realizowanych w partnerstwie poprzez nabór fiszek z pomysłami, formularz kontaktowy na stronie internetowej, szkolenia, spotkania aktywizujące, kojarzenie partnerów, udostępnienie wzorów umów partnerskich); **współpraca z partnerami spoza obszaru LSR** (projekty partnerskie z udziałem podmiotów zagranicznych i krajowych w zakresie wymiany doświadczeń); **oczekiwane standardy w działaniu partnerstwa** (partnerstwo wewnętrzne, relacje między Członkami LGD „BUD-UJ RAZEM” na etapie wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji, częste korzystanie z możliwości kolegiałnego podejmowania decyzji (np. praca w zespołach), inkluzyjność (otwartość na nowych Członków, kadencyjność organów LGD „BUD-UJ RAZEM”, otwartość na szeroko pojętą współpracę, możliwość zwołania WZC na wniosek dość wąskiej grupy Członków, otwartość na inicjatywy Członków LGD „BUD-UJ RAZEM”, stosowanie przyjaznych dla odbiorcy form komunikacji (nie tylko formalnych, stosowanie zachęt do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR, zasada informowania o wyniku weryfikacji propozycji/inicjatywy zgłoszonej przez Członka LGD „BUD-UJ RAZEM” z uzasadnieniem tego wyniku); **wypracowanie założeń do lokalnych kryteriów wyboru i aktualizacji procedury zmiany kryteriów** (obowiązkowe kryteria wyboru operacji, inne kryteria dostępowe, procedura aktualizacji lokalnych kryteriów wyboru, mierzalność, brak dyskryminacji, zgodność z diagnozą obszaru, itd.); **wypracowanie rozwiązań mających na celu integrację i aktywizację osób młodych** (włączenie poprzez Członkowsko w Zarządzie, identyfikacja potrzeb na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego, w tym integrujących, animujących itp., (wyniki ankiet, wywiadów, kart pomysłów), identyfikacja oferty istniejącej na obszarze, wzmocnienie efektu komplementarności lub synergii, wypracowanie wskaźników produktu, działania w Planie komunikacji) **Także na etapie przygotowania LSR; wypracowanie rozwiązań mających na celu włączenie społeczne, cyfrowe i inne seniorów** (włączenie poprzez Członkowsko w Zarządzie, Radzie, identyfikacja potrzeb na rzecz seniorów, w tym działań w zakresie włączenia społecznego, cyfrowego lub innego (wyniki ankiet, wywiadów, kart pomysłów), identyfikacja oferty istniejącej na obszarze, wzmocnienie efektu komplementarności lub synergii, wypracowanie wskaźników produktu, działania w Planie komunikacji) **Także na etapie przygotowania LSR; wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji** (definicja, czy powstanie grupa interesu, identyfikacja potrzeb osób w niekorzystnej sytuacji (wyniki ankiet, wywiadów, kart pomysłów), identyfikacja oferty istniejącej na obszarze, wzmocnienie efektu komplementarności lub synergii, wypracowanie wskaźników produktu, działania w Planie komunikacji). **Także na etapie przygotowania LSR; wypracowanie założeń pod przyjazne i efektywne metody komunikacji** (przekazanie informacji w taki sposób, aby odbiorca zrozumiał intencje nadawcy i charakteryzujący się odpowiednim stosunkiem nakładów do korzyści) oraz adekwatny (przekaz w formie i treści, która dotrze do grupy docelowej i zakładany cel zostanie osiągnięty) sposób animacji, komunikacji i informowania lokalnej społeczności o działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji; **harmonogram naboru wniosków**

3. Badania ankietowe. W przypadku LGD „BUD-UJ RAZEM” udział w tej formie zaangażowania wzięło **504 osoby**, czego potwierdzeniem jest sporządzone zestawienie ankiet. Dołożono wszelkich starań aby kwestionariusze dotarły do jak największej liczby osób. Ankiety zostały rozdysponowane na obszarze objętym LSR i zostały wypełnione przez mieszkańców, w tym osoby młode, seniorów, osoby w niekorzystnej sytuacji oraz przedstawiciele zidentyfikowanych grup interesu na obszarze LSR.

Respondenci wskazywali obszary, które ich zdaniem wymagają pilnej interwencji z wykorzystaniem potencjału jaki daje podejście LEADER jak również zgłaszali potrzeby i pomysły na działania mające celu poprawę jakości życia w ich gminie lub miejscowości. Ankieta badała również potencjalne zainteresowanie ubieganiem się o dofinansowanie w ramach wdrażania LSR i ogłaszanych naborów wniosków.

Celem ankiety było poznanie opinii i preferencji mieszkańców w zakresie potencjału, potrzeb i jakości życia na obszarze objętym LSR, identyfikacji obecnej oferty oraz propozycji nowych inicjatyw dla ludzi młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji, kierunków interwencji poprzez wybór dostępnych zakresów i poziomów wsparcia, wybór lokalnych kryteriów wyboru.

Zastosowano kompleksowe wsparcie merytoryczne pracowników Biura LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz przez gminnych koordynatorów. Umożliwiono składanie ankiet online, mailowo oraz bezpośrednio (w siedzibie LGD „BUD-UJ RAZEM”, u gminnych koordynatorów).

Ankiety zostały udostępnione poprzez stronę internetową, bezpośrednio w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”, na stronach gmin, w czasie wywiadów, podczas spotkań roboczych itd. Informacje udostępniano za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz dostarczano w formie papierowej na inne wydarzenia organizowane w tym czasie na obszarze objętym LSR. Członkowie LGD „BUD-UJ RAZEM” przekazywali ankiety swoim znajomym, członkom rodzin itd. Wypełnione ankiety można było wysłać przez Internet, pocztą elektroniczną, tradycyjną, złożyć bezpośrednio w biurze LGD lub przekazać koordynatorom

w punkcie konsultacji w gminie lub przedstawicielom LGD „BUD-UJ RAZEM” podczas spotkań. W przypadku ankiet, dopuszczono również możliwość telefonicznego udzielenia odpowiedzi na pytania postawione w kwestionariuszu.

Wyniki ankiet pozwoliły zdiagnozować grupy docelowe oraz ustalić zakres wsparcia tj. rozwój przedsiębiorczości, rozwój małej infrastruktury publicznej w tym wykorzystanie innowacji na rzecz wzmocnienia kapitału ludzkiego w szczególności osób młodych, seniorów oraz kobiet, osób niepełnosprawnych i bezrobotnych w tym również opracowanie koncepcji Smart Village. Zdecydowana większość respondentów wskazywała na konieczność stworzenia miejsc rekreacji, które jednocześnie zwiększyłyby atrakcyjność obszaru. W ankietach pojawiał się również problem braku miejsc pracy poza rolnictwem i koniecznością migracji do dużych miast jak również niska dochodowość w małych gospodarstwach rolnych.

4. Karty pomysłu (fiszki projektowe). Były udostępnione poprzez stronę internetową, bezpośrednio w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”, w czasie wywiadów, podczas spotkań roboczych itd. Informacje udostępniano za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz dostarczano w formie papierowej na inne wydarzenia organizowane w tym czasie na obszarze objętym LSR. Członkowie LGD „BUD-UJ RAZEM” przekazywali również karty pomysłu i ankiety swoim znajomym, członkom rodzin itd. Wypełnione karty pomysłu można było wysłać przez Internet, za pośrednictwem poczty elektronicznej, złożyć bezpośrednio w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM” lub przekazać koordynatorom w punkcie konsultacji w gminie lub przedstawicielom LGD „BUD-UJ RAZEM” podczas spotkań.

Łącznie złożono **86 pomysłów**. Wszystkie formularze zostały zaewidencjonowane i sporządzono stosowne zestawienie, które było bardzo pomocne w pracach nad poszczególnymi rozdziałami LSR.

Zgłoszone karty pomysłu okazały się cenną pomocą dla sporządzenia diagnozy i analizy SWOT obszaru LSR, opracowania celów i wskaźników LSR i tym samym planu działania jak również fundamentalnego dokumentu w zakresie angażowania lokalnej społeczności – Planu komunikacji.

Wyniki zostały zestawione po przeprowadzeniu analizy statystycznej, uwzględniającej również dane pozyskane w innych formach.

5. Dyżury w biurze LGD, rozszerzone o konsultacje konkretnych zapisów i propozycji w LSR przeprowadzane w konkretnych terminach. Na spotkaniu z pracownikiem biura każdy zainteresowany mógł otrzymać informacje dotyczące sposobów, w jakie mógłby się zaangażować w opracowanie LSR oraz zrozumieć, dlaczego opinie każdej jednostki mają tak duże znaczenie dla rozwoju całego obszaru. Istniała również możliwość wypełnienia ankiety lub/i karty pomysłu podczas tego spotkania w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”. Każda osoba była zaproszona do dalszego uczestnictwa w kolejnych etapach prac nad LSR oraz do aktywnego zaangażowania się w działalność struktur LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz ubiegania się o wsparcie w ramach nowego okresu programowania. Informacja o dyżurach była zamieszczona na stronie internetowej LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz na stronach gmin członkowskich.

Łącznie z możliwości bezpośredniego kontaktu z pracownikami biura LGD skorzystało 150 osób. Ze spotkań została sporządzona notatka zbiorcza przedstawiająca istotę konsultacji.

Informacje pozyskane w trakcie dyżurów stanowiły cenny wkład w opracowanie diagnozy i analizy SWOT obszaru LSR, sformułowania celów i wskaźników LSR a co za tym idzie Planu działania jak również zasad wyboru operacji i sformułowania lokalnych kryteriów wyboru operacji, ponadto zasad monitorowania i ewaluacji oraz Planu komunikacji.

6. Warsztat strategiczny (5 sztuk) z udziałem przedstawicieli organu decyzyjnego oraz aktywnych Członków LGD reprezentujących poszczególne grupy interesów oraz osoby młode, seniorów i osoby w niekorzystnej sytuacji. Warsztaty odbyły się w dniach (22-23.09.2022, 29.09.2022, 09.03.2023, 14.04.2023, 23.05.2023) i wzięło w nich udział łącznie 53 osoby. Podsumowaniem spotkań jest sporządzona notatka.

Podczas spotkania przeanalizowano wszystkie zagadnienia podejmowane na wcześniejszych etapach i podjęto rozstrzygnięcia dla istotnych kwestii. Każdy z elementów dotyczących w szczególności struktury LSR oraz możliwości spełnienia warunków formalnych oraz kryteriów wyboru LSR został przeanalizowany, a następnie podjęto decyzji o jego odzwierciedleniu w LSR lub rezygnacji z dokumentowania jego spełnienia. Dzięki temu LSR jest odpowiedzią na obecne wyzwania oraz zapewnia realizację zgłoszonych potrzeb i inicjatyw, z uwzględnieniem specyfiki obszaru objętego LSR, jej potencjału z jednej strony i możliwości finansowania z dostępnych dla RLKS źródeł.

Ponadto, należy podkreślić, iż na przestrzeni całego okresu konturowania LSR stosowano **bardzo szeroki wachlarz zachęt do włączenia się lokalnej społeczności**. Zastosowane w tym zakresie mechanizmy obejmowały:

- zastosowanie przyjaznych form komunikacji dostosowanych do potrzeb i możliwości odbiorców,
- zamieszczenie na stronie internetowej, na tablicach ogłoszeń, w mediach społecznościowych szeregu informacji i zachęt do włączenia się w przygotowanie LSR,
- pełna otwartość na propozycje, słuchanie opinii respondentów, udzielanie kompleksowych informacji na zgłaszane wątpliwości,

- zachęta było zdobycie wiedzy o zasadach wdrażania projektów w nowej perspektywie poprzez zapewnienie udziału ekspertów,
- staranności w doborze tematyki i forma przekazu, żeby informacje były zrozumiałe (wyłączenie stosowania słownictwa „branżowego”, często niezrozumiałego przez odbiorców).

Syntetyczny opis poszczególnych etapów budowy LSR.

Etap I Diagnoza i analiza SWOT wraz z analizą potrzeb i potencjału. Na każdym kluczowym etapie zastosowano wszystkie możliwe partycypacyjne metody konsultacji, adekwatnie do etapu i potrzeb. Każda z poniżej opisanych metod była w podobny sposób wykorzystywana na kolejnych etapach konsultacji (jeśli została przewidziana).

Etap II Określenie/konsultacje celów i wskaźników oraz Planu działania. Na tym etapie zastosowano najwięcej metod partycypacji lokalnej społeczności, ponieważ od prawidłowego określenia celów i wskaźników oraz opracowania realnego Planu działania zależy skuteczność wdrażania LSR. Wypracowana Matryca celów była podstawowym elementem konsultacji, który zapewnił skompletowanie informacji do wielkości rozdziałów LSR. Podjęto próbę zapewnienia zgodności propozycji z obowiązującymi przepisami (w szczególności z ustawą o RLKS), Wytycznymi horyzontalnymi i Wytycznymi szczególnymi dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju oraz komponent Zarządzanie lokalnymi strategiami rozwoju. W czasie przygotowania LSR ww. szczegółowe Wytyczne znajdowały się na etapie pre-konsultacji, dlatego propozycje zostały oparte o wypracowane z innymi LGD wspólne rozwiązania w ramach sieci LGD oraz indywidualnych kontaktów. Dodatkowo wykorzystano doświadczenia LGD „BUD-UJ RAZEM” z obecnej perspektywy programowej UE 2014-2020.

Etap III Opracowanie / konsultacje zasad wyboru operacji i lokalnych kryteriów. Zarówno zasady wyboru operacji jak i brzmienie lokalnych kryteriów muszą być precyzyjnie określone i być czytelne dla wszystkich beneficjentów oraz tym bardziej nie mogą budzić wątpliwości na poziomie interpretacji.

Muszą również zapewnić zgodność z obowiązującymi przepisami (w szczególności z ustawą o RLKS), Wytycznymi horyzontalnymi i Wytycznymi szczególnymi dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju oraz komponent Zarządzanie lokalnymi strategiami rozwoju. W czasie przygotowania LSR ww. szczegółowe Wytyczne znajdowały się na etapie pre-konsultacji, dlatego propozycje zostały oparte o wypracowane z innymi LGD wspólne rozwiązania w ramach sieci LGD oraz indywidualnych kontaktów.

W związku z powyższym także na tym etapie zastosowano szeroki wachlarz metod partycypacji społecznej. Dodatkowo wykorzystano doświadczenia LGD z obecnej perspektywy programowej UE 2014-2020.

Etap IV Opracowanie / konsultacje zasad monitorowania i ewaluacji. Monitorowanie i ewaluacja LSR odgrywają istotną rolę w skutecznym procesie jej implementacji, ponieważ dostarczają informacji dotyczących postępów realizacji działań, zwłaszcza w kontekście osiągania założonych celów LSR i wskaźników produktu i rezultatu. Stanowią również ważne narzędzia kontroli i oceny, umożliwiające identyfikację i korektę ewentualnych nieprawidłowości w procesie wdrażania LSR oraz funkcjonowaniu LGD.

W przypadku wystąpienia zagrożeń w zakresie wskaźników i celów, umożliwiają wprowadzenie planu naprawczego w celu zapewnienia poprawy sytuacji. Instytucja Zarządzająca Programem nie wydała w tym zakresie szczegółowych Wytycznych, dlatego propozycje zostały oparte o wypracowane z innymi LGD wspólne rozwiązania w ramach sieci LGD oraz indywidualnych kontaktów. Dodatkowo wykorzystano doświadczenia LGD z obecnej perspektywy programowej UE 2014-2020.

Etap V Opracowanie/konsultacje Planu komunikacji.

Głównym celem Planu komunikacji z lokalną społecznością jest stworzenie warunków i możliwości dla aktywnego i ciągłego zaangażowania lokalnej społeczności w bieżący proces implementacji LSR, poprzez zapewnienie dwustronnej komunikacji. Działania komunikacyjne muszą być dostosowane do wszystkich grup docelowych, zwłaszcza tych istotnych z perspektywy realizacji LSR. W związku z tym, konieczne było pozyskanie informacji dotyczących najdogodniejszych i najbardziej skutecznych form komunikacji.

Wypracowano w tym celu **propozycje** zakresu aktywności LGD „BUD-UJ RAZEM” zapewniające osiągnięcie optymalnych wyników w odniesieniu do budżetu na Zarządzanie LSR. W Planie znalazła się prezentacja głównych celów i motywacji, identyfikacja działań komunikacyjnych, grup docelowych oraz planowanych środków przekazu. Wypracowano przykłady podejmowanych działań w przypadku problemów związanych z realizacją LSR lub niskim poparciem społecznym dla działań LGD „BUD-UJ RAZEM”, zakładane wskaźniki rezultatów i oczekiwane efekty działań komunikacyjnych.

Ponadto: uzgodniono sposób oceny skuteczności działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu; wypracowano zasady ewentualnej aktualizacji Planu komunikacji; do każdego z działań został przypisany indykatorywny budżet z określeniem głównych kategorii wydatków, przy minimalizacji kosztów związanych z gadżetami reklamowymi i publikacjami wymagającymi druku; ujęto obowiązki komunikacyjne Beneficjentów wynikające z art. 50 ust. 1 ww. rozporządzenia UE

2021/1060 oraz obowiązujące zasady komunikacji, w tym wymagania dotyczące wizualizacji w zakresie PS dla WPR na lata 2023-2027.

Na etapie przygotowania LSR nie zostały udostępnione przez Instytucję Zarządzającą wymagania dotyczące wizualizacji w zakresie PS dla WPR na lata 2023-2027, dlatego propozycje zostały oparte o wypracowane z innymi LGD wspólne rozwiązania w ramach sieci LGD oraz indywidualnych kontaktów między współpracującymi LGD.

Plan komunikacji stanowi załącznik do wniosku na wybór LSR.

Aktualizacja LSR

LSR, jest dokumentem planistycznym obejmującym kilkuletnią perspektywę czasową i analogicznie jak inne plany rozwoju musi być regularnie aktualizowany, aby najlepiej odpowiadać na aktualne wyzwania obszaru, który jest objęty LSR.

Przesłanki uruchomienia procesu konsultacji LSR:

- wyniki monitoringu lub ewaluacji realizowane zgodnie z zasadami zawartymi w LSR,
- zmiana Wytycznych horyzontalnych lub szczegółowych powodująca konieczność dostosowania LSR do nowych zasad, zmiana PS dla WPR na lata 2023-2027, wydanie zaleceń przez podmiot wdrażający, Instytucję Zarządzającą, Agencję Płatniczą lub inne organy kontrolne, zmiana przepisów, itp.,
- uzasadnione inicjatywy / wnioski / zastrzeżenia składane za pomocą formularza lub karty pomysłu zamieszczonych na stałe (w widocznym miejscu) na stronie internetowej LGD „BUD-UJ RAZEM” i dostępnych w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”,
- potrzeba dostosowania LSR do nowej sytuacji w związku z wystąpieniem czynników zakłócających, niemożliwych do zdiagnozowania w momencie budowania LSR, zmiany sytuacji gospodarczej, wystąpienia ograniczeń będących np. następstwem pandemii, które mają znaczący wpływ na tempo i zakres wdrażania LSR,
- inicjatywa grupy Członków LGD „BUD-UJ RAZEM” lub Walnego Zebrania Członków lub innych organów LGD „BUD-UJ RAZEM”, mieszkańców, uzasadniona koniecznością dostosowania LSR do nowych potrzeb lub problemów na obszarze LSR,
- zmiana obszaru LSR, zmian celów, przedsięwzięć, wskaźników, budżet lub innych elementów LSR, zmiana kamieni milowych, zmiana terminów oceny wniosków przekładająca się np. na brak możliwości osiągnięcia wskaźników, wydatkowania budżetu itp.
- inne zmiany, mające zasadniczy wpływ na możliwość osiągnięcia założeń w zakresie realizacji celów, wskaźników czy kamieni milowych.

Wszelkie propozycje będą szczegółowo analizowane a następnie, jeśli będą zasadne, zostaną poddane procesowi konsultacji. Dobór metod partycypacji będzie adekwatny do zakresu planowanych zmian.

Jeśli zakres zmian będzie polegał na dostosowaniu LSR do nowych przepisów lub Wytycznych albo będzie dotyczył wdrożenia zaleceń pokontrolnych lub będzie wynikiem rekomendacji Zarządu Województwa, Instytucji Zarządzającej, Agencji płatniczej lub innych organów kontrolnych - niezbędne będzie wykorzystanie minimum jednej metody konsultacji, np. strony internetowej.

W przypadku szerszego zakresu zmian, mających wpływ na zidentyfikowane potrzeby lub potencjał obszaru – konieczne będzie zastosowanie wybranych metod partycypacji, opisanych w niniejszym Rozdziale, które zapewnią udział wszystkich interesariuszy (podobnie jak na etapie przygotowania LSR).

Czynności formalne będą realizowane przez Biuro LGD „BUD-UJ RAZEM”. Wstępna analiza będzie dokonywana przez Zarząd lub powołaną grupę roboczą ds. LSR. Analizy będą wykonywane na bieżąco w ramach ciągłego monitoringu i będą obejmować w szczególności: przyczyny zmiany, zgodność z obowiązującymi zasadami i Wytycznymi, wpływ na dokonaną ocenę w ramach wyboru LSR, realność propozycji i możliwość jej wdrożenia, zgodność z analizą potrzeb i potencjału zawartą w LSR, ocenę wpływu na możliwość osiągnięcia kamieni milowych określonych w umowie ramowej.

Informacja o wyniku weryfikacji zgłoszonej propozycji/inicjatywy będzie upubliczniana na stronie internetowej LGD „BUD-UJ RAZEM”, z poszanowaniem zasad ochrony danych osobowych. W przypadku uwzględnienia zmian, będą one dalej kierowane do konsultacji społecznych, a następnie zatwierdzane przez WZC/Zarząd. Zmiany lub aktualizacje LSR podlegają akceptacji Zarządu Województwa.

Analiza potrzeby zmiany LSR, bez względu na fakt zgłoszenia inicjatyw, będzie przeprowadzana nie rzadziej niż raz na dwa lata.

Niemniej jednak, informacje o możliwości zgłaszania uwag do bieżącego funkcjonowania LSR, w tym wdrażania LSR, będą zamieszczone na materiałach informujących, stronie internetowej, w ankietach. Inicjatywa będzie mogła powstać na corocznych warsztatach refleksyjnych (ewaluacji on-going).

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Na etapie wdrażania LSR również realizuje się idea partycypacji i partnerskiego podejścia, będącego fundamentem idei LEADER. Funkcjonowanie LGD „BUD-UJ RAZEM”, jak już zostało wykazane na poprzednich stronach niniejszej Strategii, zarówno na każdym etapie realizacji działań statutowych, jak i wdrażania LSR, jest oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej ale przyjaznej komunikacji. Wyraża się to przede wszystkim w stosowaniu szerokiego wachlarza dostępnych metod komunikacji, kolegialnym sposobie podejmowania decyzji (w tym utworzenie zespołu roboczego, który będzie opiniował złożone propozycje/inicjatywy zanim zostaną podane dyskusji na posiedzeniu Zarządu oraz – jeżeli zakres propozycji będzie tego wymagał – na forum Walnego Zebrania Członków.

Kolejną metodą zapewniającą budowanie partnerstwa jest zapis w Statucie mówiący o tym, że Walne Zebranie może być zwołane przez wąską grupę Członków LGD „BUD-UJ RAZEM”, co oznacza większy wpływ Członków na decyzyjność. Ponadto, ograniczenie zapisami Statutu zakresu czynności, co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji lub uzgodnienia z pozostałymi członkami LGD „BUD-UJ RAZEM”, np. zmiana kierunków lub celach działania LGD również potwierdza fakt, iż relacje między Członkami LGD „BUD-UJ RAZEM” na etapie wdrażania LSR oparte są na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji.

Zaufanie jakim jest obecnie darzona LGD „BUD-UJ RAZEM”, jest również zasługą skutecznej, przejrzystej i uczciwej komunikacji. W nowym okresie programowania zasady te również zostaną podtrzymane oraz rozszerzone.

Należy zauważyć, że sposób komunikacji został tak zaplanowany aby przekaz był czytelny dla każdego odbiorcy. W przypadku seniorów oraz mieszkańców obszarów po-PGR, które w pewnym zakresie mogą być wykluczone cyfrowo i komunikacyjnie, dostępny będzie papierowy formularz, który będzie dostarczony do miejsc publicznych znajdujących się w najbliższej odległości od miejsca zamieszkania. Osoby te, będą mogły wyrazić swoją opinię podczas konsultacji telefonicznej, czy w gminnym punkcie konsultacyjnym. Z kolei w przypadku osób młodych najdogodniejszą formą wyrażenia opinii będzie strona internetowa, czy portal społecznościowy.

LGD „BUD-UJ RAZEM” jest otwarta na wdrożenie nowych form komunikacji, jeżeli pojawi się taka potrzeba, chociażby w przypadku migrantów. Na dzień konstruowania niniejszej Strategii potrzeby w tym zakresie nie były zgłaszane, jednakże w momencie pozyskania takiej informacji, zostanie ona poddana pod konsultacje.

Biuro LGD „BUD-UJ RAZEM” nadal będzie stanowiło podstawowe źródło informacji o działaniach realizowanych zarówno przez LGD „BUD-UJ RAZEM”, jak i Beneficjentów, tym bardziej, że jak pokazują wyniki badania ewaluacyjnego największej respondentów o działaniach LGD „BUD-UJ RAZEM” dowiaduje się w wyniku bezpośredniego kontaktu z pracownikami Biura. W celu dotarcia do jak największej liczby odbiorców, rozważane jest uruchomienie kanału YouTube (emisja tematycznych podcastów) oraz publikacja artykułów w lokalnej prasie.

Strona internetowa oraz coraz popularniejsze profile na portalach społecznościowych nadal pozostaną jednym z głównych źródeł i kanałów komunikacji (strona www jest dobrym narzędziem zarówno dla młodych osób z uwagi na szybki dostęp do Internetu), ale również nie wyklucza seniorów, którzy nauczyli się obsługi Internetu, poprzez dostosowanie strony www do wymagań WCAG. Na stronie internetowej zamieszczane będą podstawowe dokumenty dotyczące funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM”, informacje dotyczące naborów wniosków, planu komunikacji i planu szkoleń ale zostanie stworzona baza dobrych praktyk w zakresie innowacji na poziomie kreatywnym, tj. autorskim (mapa pomysłów utworzona przez 5 LGD z województwa łódzkiego). Będzie to jednocześnie promocja ciekawych rozwiązań, które mają realny wpływ na rozwój obszaru ale również zachęta dla potencjalnych Beneficjentów do tworzenia nowych produktów, usług, procesów lub organizacji.

Strona internetowa będzie również źródłem informacji o planowanych naborach wniosków, obowiązujących lokalnych kryteriach wyboru, Regulaminach organu decyzyjnego, stosowanych procedurach oceny i wyboru operacji/Grantobiorców, ogłaszanych konkursach, czy wynikach dokonywanych wyborów. Dokumenty będą również dostępne w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz siedzibach gmin członkowskich.

Profil na portalu społecznościowym będzie pełnił nie tylko funkcję informacyjną ale również poprzez działania aktywizacyjne (np. konkursy), będzie służył budowaniu relacji z partnerami i Beneficjentami. Komentarze na takich portalach to również cenne źródło informacji na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. Portal społecznościowy jest potężnym narzędziem, które odpowiednio wykorzystane stwarza nieograniczone możliwości promocji, budowania relacji z partnerami oraz pozyskiwanie nowych.

Ponadto, przed każdym naborem będą organizowane spotkania informacyjne i warsztatowe (w formie dostosowane do oczekiwań odbiorców, w tym online), mające na celu omówienie problematyki innowacji m.in. poprzez pokazanie konkretnych przykładów działań już zrealizowanych zarówno na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM”, jak i w Polsce lub w Europie oraz pokazania wymiernych korzyści z wdrożenia innowacji.

Pozytywnym odbiorem wśród mieszkańców obszaru cieszyły się stoiska LGD „BUD-UJ RAZEM”, podczas różnorodnych wydarzeń promocyjnych i integracyjnych. Stoiska te były obsługiwane przez pracowników biura, którzy udzielali merytorycznych

odpowiedzi w zakresie możliwości pozyskania dofinansowania oraz prowadzili badania ankietowe na temat już zrealizowanych operacji, najważniejszych problemów i potrzeb, z którymi mierzą się mieszkańcy obszaru działania LGD „BUD-UJ RAZEM”.

LGD „BUD-UJ RAZEM” bazując na bogatych doświadczeniach wcześniejszych lat, zaplanowała również szereg działań związanych z animacją społeczności na rzecz projektów innowacyjnych, szczególnie w obszarach dotyczących budowy infrastruktury i usług dla ludności oraz rozwoju przedsiębiorczości, w tym zakładania nowych działalności gospodarczych.

Przy czym innowacyjność, zarówno w LSR jak i w kryteriach wyboru operacji, jest rozumiana jako zmiana mająca na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Innowacyjność pomysłu, rozwiązania czy usługi zawsze należy odnosić do kontekstu lokalnego i w tym wymiarze oceniać jej stopień i poziom.

W nowym okresie programowania LGD „BUD-UJ RAZEM” zamierza najwyżej premiować operacje innowacyjne na poziomie najwyższym - kreatywnym czyli takie, które powstały w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji. Ponieważ to właśnie takie operacje mają największy wpływ na rozwój obszaru, wdrożenia nowych usług technologii a w konsekwencji poprawy jakości życia mieszkańców.

LGD „BUD-UJ RAZEM” korzystając z doświadczeń minionych okresów programowania, wsłuchując się jednocześnie w potrzeby zgłaszane przez mieszkańców, zamierza pogłębić możliwość wpływu mieszkańców (szczególnie członków LGD „BUD-UJ RAZEM”) na funkcjonowanie i realizację LSR. Działania te będą miały dodatkowy cel w postaci zaangażowania ludzi młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji do realnego działania na rzecz swojego najbliższego otoczenia.

Nowa LSR to nowe wyzwania i nieznaczne zmiany w procesie wdrażania LSR. Dlatego w początkowym etapie, zgodnie z Planem komunikacji zostaną uruchomione działania informacyjno-edukacyjne, zarówno dla partnerów, jak i potencjalnych Beneficjentów. Dodatkowo, przed przystąpieniem do naborów wniosków zostanie przeprowadzona kampania informacyjna z wykorzystaniem preferowanych przez poszczególnych odbiorców środków przekazu, zapewniająca dotarcie do wszystkich interesariuszy z obszaru LSR.

Pracownicy LGD „BUD-UJ RAZEM” nadal będą świadczyć bezpłatne doradztwo, zgodnie z Regulaminem, który jest dostępny na stronie internetowej. Było ono wysoko oceniane przez Beneficjentów w poprzedniej perspektywie i dodatkowo dawało wymierne efekty w postaci lepszej jakości dokumentacji aplikacyjnej.

Należy podkreślić, iż jedną z ważniejszych innowacji, jakie zostaną wdrożone w okresie programowania 2023-2027 będzie wieloetapowy, kolegialny sposób podejmowania decyzji, który będzie wyrażał się w tym, że zarówno przed poddaniem pod obrady Zarządu jak i Walnego Zebrania konkretnej propozycji zmiany np. LSR, czy pomysłu do realizacji, zostanie on przedyskutowany i zaopiniowany przez zespół roboczy składający się zarówno z pracowników Biura, przedstawicieli Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej oraz pozostałych członków LGD „BUD-UJ RAZEM”. Zapewni to zwiększenie partycypacji lokalnej społeczności, a jednocześnie ograniczy zakres zadań co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji/uzgodnienia z pozostałymi Członkami LGD „BUD-UJ RAZEM”. Ponadto, należy podkreślić, iż w okresie programowania 2023-2027, Walne Zebranie Członków będzie mogło zostać zwołane przez wąską grupę Członków, co będzie miało dodatkowy, pozytywny wpływ na zwiększenie udziału społeczności lokalnej w funkcjonowaniu LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz wdrażaniu LSR.

Z kolei przed zmianą/aktualizacją LSR, oprócz tradycyjnych metod konsultacji, tj. ankiety internetowej i formularza zmiany, oprócz powołania zespołu roboczego, prowadzone będą bezpośrednie konsultacje w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”, będą również przeprowadzane wywiady indywidualne i grupowe (tzw. fokusowe na wybranej grupie respondentów). Będą również prowadzone konsultacje telefoniczne na wybranej grupie respondentów. Ponadto, wersja papierowa formularzy zostanie dostarczona do jednostek samorządu terytorialnego. Z kolei w przypadku przedsiębiorców, zostanie do nich wysłana ankieta online z prośbą o wyrażenie opinii. Młodzi ludzie, zostaną zaproszeni do udziału w badaniach poprzez portal społecznościowy, gdzie zostaną dodatkowo zachęcani konkursem z nagrodami.

Jednocześnie, każdorazowy kontakt z partnerami oraz interesariuszami, tj. odbiorcami działań, będzie zachętą do zgłaszania propozycji/inicjatyw w zakresie zarówno funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM”, jak i wdrażania LSR. Formularz ankiety będzie zawierał komunikat z informacją o takiej możliwości wraz z podaniem numeru kontaktowego do Biura LGD „BUD-UJ RAZEM” i odwołaniem do strony internetowej.

LGD „BUD-UJ RAZEM”, będąc liderem partnerskiego podejścia do podmiotów z obszaru objętego LSR przewidziała ciągły nabór pomysłów na realizację nowych projektów przez LGD „BUD-UJ RAZEM”, lub podmioty inne niż LGD w ramach LSR (także w partnerstwie) oraz zgłaszania pomysłów/inicjatyw realizacji projektów wykraczających poza LSR (nawet jeżeli będzie to wymagało zmiany LSR).

LGD „BUD-UJ RAZEM”, wspierając realizację działań w partnerstwie, będzie prowadzić działania mające na celu animowanie podmiotów z obszaru objętego LSR do współpracy z innymi podmiotami (nie tylko z LGD), poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne itp. oraz preferowanie operacji realizowanych w partnerstwie, przy czym operacja realizowana w partnerstwie (co

najmniej 2 partnerów), powinna obejmować projektowanie wspólnych działań i znajdowanie wspólnych rozwiązań problemów zidentyfikowanych na obszarze objętym LSR.

Jednym z ciekawych i innowacyjnych działań na rzecz kojarzenia partnerów, będzie utworzenie wirtualnej bazy partnerów. Na stronie internetowej zostanie zamieszczona baza podmiotów wraz z krótkim opisem zakresu działania danego partnera, zainteresowanych realizacją wspólnego projektu (należy zauważyć, że sam proces zbierania danych będzie doskonałą promocją możliwości zgłaszania takich inicjatyw i projektów). Na stronie internetowej zostaną również zamieszczone przejrzyste, tj. sformułowane w czytelny sposób zasady i procedura oceny i wyboru konkretnych operacji.

Dodatkowo, w celu utrzymania wizerunku LGD „BUD-UJ RAZEM”, jako rzetelnego partnera, każda osoba, która zgłosi pomysł/inicjatywę otrzyma odpowiedź zwrotną wraz z uzasadnieniem. Dodatkowo wdrożenie inicjatywy będzie uzależnione od wyniku otwartych konsultacji i opinii zespołu roboczego.

Zarówno Plan komunikacji, jaki Plan dodatkowych działań związanych z animacją społeczną, będzie podlegał monitoringowi i ewaluacji. Każdorazowo będzie dokonywana ocena skuteczności podejmowanych działań, tj. czy zakładany cel komunikacji został osiągnięty, czy została wywołana zakładana zmiana oraz zostaną zaproponowane środki zaradcze w przypadku, gdy działania okażą się nieskuteczne.

Animowanie do wdrażania innowacji

1. organizacja warsztatów z zasad przygotowania i realizacji projektów, obejmująca tematykę zastosowania kryterium innowacyjności (znalazło to odzwierciedlenie w Planie komunikacji).
2. zamieszczenie na stronie internetowej dodatkowego katalogu on-line dobrych praktyk ze wskazaniem innowacji kreatywnych lub imitujących (promocja dobrych praktyk, innowacyjnych rozwiązań, które mają realny wpływ na rozwój obszaru i powinny być zachętą dla potencjalnych beneficjentów do tworzenia nowych produktów, usług, procesów lub zmian w organizacji),
3. premiowanie operacji innowacyjnych poprzez przyznawanie dodatkowych punktów w kryteriach,
4. promocję działań innowacyjnych na stoiskach LGD organizowanych podczas lokalnych wydarzeń,

Aktywizacja ludzi młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji

Działania dedykowane ludziom młodym czy seniorom dokonano analizy dostępności oferty dla tej grupy osób na obszarze objętym LSR. Działania kulturalne i sportowe, warsztaty i szkolenia, wydarzenia integracyjne

Uzupełnieniem będą działania zaplanowane w Planie komunikacji dotyczące lokalnego środowiska młodzieżowego, w tym integrujące i animujące, a także działania na rzecz seniorów w zakresie włączenia społecznego, cyfrowego itp. Elementem istotnym będą również inicjatywy dotyczące osób w niekorzystnej sytuacji realizowane w ramach przedsięwzięcia P.1.1;P.1.2.

W ich zakresie planuje się takie operacje obejmujące m.in. inicjatywy edukacyjne mające na celu podniesienie świadomości społecznej mieszkańców w zakresie ochrony środowiska a także szeroko pojętej edukacji i integracji. Projekty edukacyjne dla mieszkańców obszaru, wyjazdy studyjne mające na celu zarówno wymianę doświadczeń, jak również poznanie dobrych praktyk. Podniesienie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych. Ponadto możliwa będzie również realizacja operacji infrastrukturalnych przez podmioty świadczące usługi na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań ustawowych albo statutowych oraz przez jednostki z sektora finansów publicznych.

LGD zamierza również w sposób racjonalny i adekwatny animować, komunikować się i informować lokalną społeczność o możliwości udziału seniorów, ludzi młodych oraz na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji a adekwatnie do potrzeb i możliwości komunikacyjnych. Analiza wyników ankiety pozwala stwierdzić, że mieszkańcy oczekują różnorodnych źródeł informacji. Zdecydowanie najczęściej wskazań uzyskały media społecznościowe oraz stronę internetową LGD. Istotnym źródłem są również informacje zamieszczane na stronach internetowych gmin członkowskich. Ważne okazały się również spotkania informacyjno-konsultacyjne. Dlatego LGD będzie wykorzystywać wiele kanałów informacyjnych, tak aby móc dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców.

Ponadto LGD będzie premiowała w kryteriach operacje dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji.

ROZDZIAŁ IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR

Lokalne Grupy Działania, jako organizacje działające od niemalże kilkunastu lat na rzecz rozwoju konkretnego obszaru, posiadają ogromne doświadczenie nie tylko w zakresie budowania partnerstwa i dystrybucji środków finansowych ale przede wszystkim wiedzą, jakie potrzeby, realnie, jest w stanie zaspokoić wsparcie kierowane w ramach komponentu LEADER. Dlatego też, Lokalne Strategie Rozwoju, zgodnie z wytycznymi zawartymi w PS dla WPR 2023-2027, w przeciwieństwie do kończącego się już okresu programowania, ma wykazywać większy poziom specjalizacji i ukierunkowanie na osiągnięcie tylko najistotniejszych celów. Dlatego też, aby obszary wsparcia jak najlepiej odpowiadały na zdiagnozowane problemy i były maksymalnie skuteczne, należało przeprowadzić dokładną analizę potrzeb i potencjału LSR, ponieważ tylko w ten sposób będzie można zaplanować efektywne działania i racjonalnie wykorzystać dostępne środki finansowe.

Ocena możliwości rozwoju obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM” wraz z czynnikami go blokującymi, została dokonana na kilku poziomach partycypacji społecznej (szczegółowo omówionych w poprzednim rozdziale) z udziałem przedstawicieli wszystkich sektorów, na których oparte jest działanie LGD „BUD-UJ RAZEM”: społecznego, publicznego, i gospodarczego oraz udziałem ludzi młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji.

Tak zaplanowany proces przygotowania analizy, pomógł zidentyfikować mocne strony determinujące rozwój i ocenę zagrożeń, które w przyszłości mogą zagrozić realizacji założonych celów. Zidentyfikowano czynniki wewnętrzne i zewnętrzne mające wpływ na obszar LGD „BUD-UJ RAZEM” i jej mieszkańców. Dodatkowe źródło danych w tym zakresie stanowiła ewaluacja zewnętrzna realizacji LSR przeprowadzonej w LGD „BUD-UJ RAZEM” na zakończenie okresu programowania 2014-2020.

W ramach niniejszego rozdziału, w pierwszej kolejności przedstawiono analizę SWOT obszaru, która została opracowana na podstawie wypowiedzi uczestników spotkań konsultacyjnych, wywiadów fokusowych oraz ankiet (należy mieć na uwadze, że jest to indywidualna opinia mieszkańców konkretnego obszaru), następnie wykorzystując dane GUS, krótko odniesiono się do kluczowych zagadnień istotnych z punktu widzenia rozwoju danego obszaru. Dzięki zastosowaniu takiego podejścia, uzyskano pełny obraz całego obszaru objętego LSR.

Jako okres referencyjny przyjęto lata 2017-2021, ponieważ uznano za kluczowe dokonanie analizy trendów/tendencji społeczno-gospodarczych zachodzących na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” w ostatnich latach wraz z określeniem konsekwencji i wyzwań rozwojowych. Przyjęcie perspektywy ostatnich kilku lat, pozwoliło na uzyskanie informacji o dokonujących się zmianach. Rozciągnięcie analizy na kilka lat pozwoliło jednocześnie na określenie kierunku zmiany, jej dynamiki, identyfikację „punktów przelomowych” i wyznaczenie trendów rozwojowych w przyszłości. Takie podejście zminimalizowało również ryzyko związane z zaburzeniami, zaciemniającymi pełny obraz danego zjawiska. Przykładowo, pandemia COVID-19 spowodowała załamanie gospodarcze i trudną sytuację na rynku pracy – nieuwzględnienie w analizie najbardziej aktualnych danych lub informacji z lat poprzednich, które charakteryzowały się dobrą koniunkturą i spadkami bezrobocia, może wpłynąć na błędną interpretację poziomu lokalnej przedsiębiorczości. Z kolei rok 2021, to czas kiedy gospodarka światowa zaczęła ożywać i małymi krokami odrabiać straty spowodowane lockdownem, ujęcie wskaźników z tego roku da pełny obraz tendencji rozwojowych obszaru.

W ostatniej części Rozdziału, stanowiącej podsumowanie analizy potrzeb i potencjału LGD „BUD-UJ RAZEM”, a co za tym idzie – LSR, przedstawiono matrycę ukazującą główne problemy obszaru LGD, z których wynikają potrzeby rozwojowe oraz zasoby, które można wykorzystać w celu przezwyciężenia trudności oraz wyzwania dla obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM”. Matryca zawiera też wskazanie obszarów, na które może mieć wpływ LSR oraz grup docelowych, do których będą kierowane nabory wniosków.

Analiza SWOT

Analiza SWOT jako podstawowa metoda analizy strategicznej pozwoliła na określenie mocnych i słabych stron, szans oraz zagrożeń. Daje możliwość zobrazowania obecnej sytuacji LGD „BUD-UJ RAZEM” i jej problemów oraz stanowi podstawę do przyszłego określenia celów.

Należy jednocześnie podkreślić, iż wybór obszarów do analizy został w części podyktowany zapisami PS dla WPR 2023-2027 a w szczególności zapisami dotyczącym podejścia LEADER i dedykowanym kierunkom interwencji w ramach tego komponentu.

Tabela nr 5 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
funkcjonowanie organizacji pozarządowych	niski poziom innowacyjności w realizowanych działaniach
wysoka aktywność zespołów ludowych, lokalnych artystów	niewystarczające wyposażenie organizacji kulturalnych
doświadczenie w zakresie aplikowania o fundusze UE i realizacja projektów	brak aktywnych inicjatyw na rzecz młodych osób i seniorów
aktywna współpraca przedstawicieli JST z lokalną grupą działania	nadal niezadowalający poziom bezrobocia
doświadczenie w realizacji wspólnych inicjatyw na rzecz rozwoju obszaru LGD	niska integracja społeczeństwa

bliskość dużych miast: Łódź, Piotrków Trybunalski, Radomsko, Bełchatów, Tomaszów Maz., Częstochowa	niski poziom rozwoju oraz słaba podaż na produkty lokalne
atrakcyjne tereny do rozwoju przedsiębiorstw	słabo rozwinięta przedsiębiorczość społeczna
różnorodność lokalnych produktów tradycyjnych	niezadowalający stan i niedostateczne wykorzystanie istniejących obiektów zabytkowych (brak stałych ekspozycji m.in. twórczości lokalnej)
lokalne zasoby przyrodnicze umożliwiające prowadzenie działalności gospodarczej	brak możliwości znalezienia pracy poza rolnictwem
aktywni samorządowcy współpracujący z przedsiębiorstwami	duże zanieczyszczenie wody związane z używaniem sztucznych nawozów w rolnictwie
organizacja imprez kulturalnych tj. dożynki, darcie pierza, kiszenie kapusty i ogórków i puszczanie wianków	brak ofert spędzania wolnego czasu, w tym niewystarczający dostęp do infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej, sportowej itp.
zewidencjonowane obiekty historyczne i zabytkowe	zły stan dróg na terenie LGD
rozwijane tradycje lokalne: muzyka, poezja, sztuka ludowa	niewystarczająca infrastruktura turystyczna w tym miejsca noclegowe i trasy do nordic walking
spisane legendy terenu LGD	mała ilość chodników oraz ścieżek rowerowych
bogactwo obszarów przyrodniczych w tym pomników przyrody i zabytkowych parków	brak wykwalifikowanej kadry obsługującej ruch turystyczny
obszar Natura 2000 na terenie LGD	brak systemowych rozwiązań zapewniających stałe utrzymanie istniejącej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej
istniejące szlaki turystyczne (konne, questingowe, kajakowe)	niski poziom komercyjnego wykorzystania lokalnych produktów
	brak żłobków na terenie LGD
	brak turystycznego zintegrowanego produktu
SZANSE	ZAGROŻENIA
rozwijająca się turystyka weekendowa	odpływ młodych ludzi
rosnące zainteresowanie wypoczynkiem na wsi (agroturystyka, zagrody edukacyjne itp.)	postępujące starzenie się społeczeństwa
napływ nowych mieszkańców z pobliskich miast	brak odpowiedniej opieki kierowanej do osób starszych i niepełnosprawnych
możliwość wzmocnienia lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych poprzez działania LGD	niewielkie środki na działania kulturalne
wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i historii regionu w celu wzmocnienia poczucia więzi mieszkańców z terenem LGD	zamykanie istniejących świetlic wiejskich
cyfryzacja obszarów wiejskich i możliwość prowadzenia działań włączających cyfrowo lokalną społeczność	likwidacja małych przedsiębiorstw ze względu na zbyt niską opłacalność
środki finansowe UE dot. wspierania przedsiębiorczości	likwidacja lokalnych zakładów pracy ze względu na pogarszającą się sytuację gospodarczą w kraju
możliwość powołania i funkcjonowania inkubatorów przedsiębiorczości wzmacniających lokalną gospodarkę	brak funkcjonowania lokalnych gospodarstw rodzinnych oraz lokalnych produktów

prorowadzenie działań wzmacniających kompetencje prowadzących działalność gospodarczą (szkolenia, warsztaty, know-how)	skomplikowane procedury aplikowania o środki finansowe na rozpoczęcie lub wsparcie działalności gospodarczej
możliwość utworzenia wspólnej marki dla regionu dot. działań przedsiębiorczych	system refundacji wydatków ponoszonych w ramach dotacji i programów wspierających
zwiększenie „patriotyzmu lokalnego” w zakresie wspierania lokalnego biznesu	brak funkcjonowania otoczenia wpierania przedsiębiorczości i biznesu
wzrost popularności i możliwości związanych z działalnością przedsiębiorstw społecznych m.in. spółdzielnie socjalne	zaostrenie przepisów sanitarnych w zakresie działalności przetwórczej
wzrost zainteresowania zdrową żywnością (produkty lokalne)	skomplikowane procedury dot. przetwórstwa lokalnego
rosnący poziom świadomości ekologicznej mieszkańców	ograniczenie dostępu do miejsc kultury w wyniku prywatyzacji
fundusze UE na rozwój infrastruktury kulturalno – społecznej	degradacja środowiska przyrodniczego poprzez nieprzemysłane inwestycje
rozwój już istniejącej infrastruktury szlaków turystycznych, miejsc wypoczynkowych, infrastruktury sportowej	dewastacja szlaków konnych i pieszych poprzez zaorywanie dróg polnych, zamykanie dróg/duktów leśnych po których wytyczono szlak
środki finansowe na rewitalizację zabytków oraz istniejących szlaków turystycznych	pogorszenie parametrów wody i jej ilości
środki finansowe na ochronę środowiska w tym OZE	dewastacja infrastruktury w wyniku klęsk żywiołowych, jak również przez mieszkańców obszaru LGD
zwiększenie rozpoznawalności LGD „BUD-UJ RAZEM” dzięki działaniom promocyjnym: regionalnym, krajowym i międzynarodowym	zmniejszenie środków finansowych z UE
dodatkowe źródła finansowania na działania promocyjne	zubożenie istniejącej infrastruktury turystycznej
stworzenie produktu turystycznego opartego na lokalnych zasobach	zamykanie istniejących gospodarstw agroturystycznych

Źródło: opracowanie własne

Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR.

Przeprowadzone badania, spotkania konsultacyjne, wywiady i rozmowy dały odpowiedź na pytanie jakie grupy docelowe są szczególnie istotne z punktu widzenia założeń, możliwości i potencjału LSR.

Mając na uwadze, iż na obszarze działania LGD „BUD-UJ RAZEM”, najpilniejsze potrzeby rozwojowe dotyczą tworzenia nowych miejsc pracy, podejmowania działań z zakresu aktywizacji, integracji i włączenia społecznych osób młodych i seniorów, zwiększenie dostępu do infrastruktury i usług dla ludności, wzmocnienie kapitału ludzkiego i potencjału organizacji pozarządowych, szukania innowacyjnych rozwiązań na rzecz rozwoju wsi oraz wspieranie gospodarstw rolnych w szukaniu nowych pomysłów na zwiększenie dochodowości, można wskazać następujące grupy docelowe:

Osoby młode

To właśnie od zaangażowania tej grupy osób, od poziomu identyfikacji z miejscem zamieszkania zależy poziom migracji do miast a w dalszej konsekwencji, rozwój obszaru. W prowadzonych badaniach osoby młode (do 25 r.ż.) wskazywały na kluczowe problemy, które sprawiają, że nie wiążą przyszłości ze swoim miejscem zamieszkania. Wśród najważniejszych znalazły się m.in. brak możliwości znalezienia pracy poza rolnictwem, niska opłacalność małych gospodarstw rolnych, niski poziom dostępu do infrastruktury publicznej oraz brak oferty aktywnego spędzania czasu, rekreacji i wypoczynku, w tym uboga oferta kulturalna. W przypadku osób młodych oferta spędzania wolnego czasu jest najczęściej dostępna na etapie uczęszczania do szkoły podstawowej (tj. ok 14 r.ż.). Z reguły są to zajęcia pozalekcyjne czy zajęcia sportowe. W tym czasie zarówno szkoły jak i gminy pozyskują dotacje na organizację tego typu zajęć. Natomiast osoby młode w wieku 14 – 25 lat jeżeli chcą skorzystać z oferty zajęć zarówno edukacyjnych czy sportowych to z reguły są to oferty komercyjne zlokalizowane w najbliższych miastach / miasteczkach. Brakuje ogólnodostępnych, niekomercyjnych ofert spędzania czasu wolnego w miejscu zamieszkania. Istniejąca infrastruktura w postaci np. boisk czy sal gimnastycznych jest dostępna w określonych godzinach i dla zorganizowanej grupy co nie zawsze jest możliwe do spełnienia przez co, w praktyce oferta staje się niedostępna.

Seniorzy

Starzenie się społeczeństw jest trendem ogólnoswiatowym, LGD „BUD-UJ RAZEM”, podobnie jak większość organizacji, stoi przed wyzwaniem stworzenia atrakcyjnej oferty aktywności i włączenia społecznego seniorów, aby w pełni mogli wykorzystać swój potencjał, wiedzę i zdobyte doświadczenie na rzecz rozwoju obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz wzmocnienia kapitału społecznego, w szczególności w ramach integracji z młodym pokoleniem.

W ostatnich latach w przestrzeni publicznej coraz częściej zaczęły powstawać inicjatywy na rzecz seniorów w tym np. kluby seniora, jednakże z uwagi na ograniczone środki finansowe ich oferta jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb i problemu starzejącego się społeczeństwa. Ponadto, w zajęciach klubów brakuje oferty wzmacniającej ich kompetencje w kontekście zmian otaczającego świata i wyzwań w tym technologicznych i ekologicznych. Aby utrzymać na wysokim poziomie szeroko rozumianą aktywność tej grupy docelowej należy zaproponować atrakcyjne działania, dzięki którym nie tylko zmniejszy się ich indywidualne poczucie wykluczenia społecznego ale też zmotywuje do działań w zakresie współpracy międzypokoleniowej, gdzie będą mogli podzielić się zdobytym doświadczeniem i praktyczną wiedzą.

Przedsiębiorcy

Pomimo czasu pandemii i trudności związanych z ograniczeniem funkcjonowania oraz wzrostem inflacji oraz agresją Rosji na Ukrainę, przedsiębiorcy oraz osoby, które są zainteresowane założeniem własnej firmy, stanowią najszerszą grupę Beneficjentów wsparcia z budżetu LGD „BUD-UJ RAZEM”. Należy podkreślić, że to właśnie mali i średni przedsiębiorcy generują najwięcej nowych miejsc pracy, przyczyniając się jednocześnie do ograniczenia poziomu migracji młodych ludzi do miast.

Organizacje pozarządowe

Organizacje społeczne, zarówno te formalne jak i nieformalne skupiają w swoich szeregach aktywnych liderów, którzy chcą wykorzystywać i rozwijać swoje umiejętności na rzecz rozwoju miejsca, w którym mieszkają i z którym czują się związani. Niestety, jednym z największych problemów jest słaby poziom wyposażenia organizacji oraz nadal małe możliwości pozyskania dofinansowania planowanych projektów. Ponadto, organizacje te mają ogromny potencjał i pomysły w zakresie realizacji projektów wspólnie z innymi organizacjami, jednakże brak stabilnego finansowania w większości przypadków blokuje realizację tych działań.

Mieszkańcy

Obszar objęty LSR jest ich domem, dlatego chcieliby mieć dostęp do oferty usług niekomercyjnych i komercyjnych zapewniających odpowiednią jakość życia. Czas pandemii, bliskość konfliktu w Ukrainie, a ponadto wysoka inflacja mocno ograniczyły ich potencjał, co spowodowało, iż chcieliby korzystać z oferty rekreacyjnej, kulturalnej, integracyjnej itp. w miejscu zamieszkania. Stąd oczekiwania na dostęp do niekomercyjnej infrastruktury publicznej, czy wzmocnienia oferty istniejących miejsc spędzania wolnego czasu czy rekreacji. Myślą o rozwoju oferty turystycznej przez pryzmat możliwości z niej korzystania przez mieszkańców. Potrzeba poprawy jakości życia na obszarze jest kluczowym wyzwaniem na najbliższe lata. Wsparcie ich przyczyni się do poprawy jakości życia.

Osoby w niekorzystnej sytuacji

Mimo spadku liczby osób bezrobotnych, nadal identyfikuje się problemy ze znalezieniem atrakcyjnych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób młodych. Nie zawsze znajduje to odzwierciedlenie w statystykach GUS. Sytuacja ta jest następstwem dużej liczby osób prowadzących małe gospodarstwa rolne, które nie zapewniają dochodów na wystarczającym poziomie rodziny, jednak wykluczają ich właścicieli z szeregów osób bezrobotnych.

Rolnictwo odgrywa istotną rolę na obszarze objętym LSR. Są to niewielkie gospodarstwa rodzinne, przekazywane z pokolenia na pokolenie. Niestety, malejąca rentowność produkcji rolnej powoduje, że właściciele tych gospodarstw borykają się z trudnościami finansowymi. Brak wsparcia instytucji zewnętrznych, w tym brak doradztwa powoduje, że rolnicy nie wiedzą w jaki sposób zróżnicować swoje dochody wykorzystując posiadane zasoby i potencjał.

Szczególnej uwagi wymagają kobiety, współwłaścicielki małych gospodarstw. Są one ważnym na obszarze kapitałem ludzkim angażującym się w życie lokalnej społeczności, jednak borykają się z dużymi ograniczeniami, zwłaszcza w sytuacji, jeśli dodatkowo wychowują dzieci.

Po okresie pandemii i wykluczeń, a następnie niekorzystnych zjawisk gospodarczych, również osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie doświadczają wykluczenia. Stworzenie dostępu do strefy spędzania wolnego czasu dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych, wpłynie na jakość życia oraz zwiększy włączenie społeczne.

Na terenie województwa łódzkiego, jak wynika z obserwacji, migranci nie angażują się aktywnie w lokalne życie społeczności, skupiając się na rozwiązywaniu własnych problemów.

Jednostki sektora finansów publicznych

Potencjał tych jednostek spadł w konsekwencji spadku dochodów będącego następstwem spowolnienia gospodarczego i inflacji. Jednocześnie zbiegło się w to w czasie wzrostu oczekiwań mieszkańców na tworzenie oferty usług niekomercyjnych,

które będą wpływać na jakość życia, możliwość spędzania wolnego czasu i większej integracji społecznej. Zaspokojenie potrzeb tej grupy będzie miało bezpośredni wpływ na spełnienie oczekiwań wszystkich pozostałych.

Zagospodarowanie przestrzenne

Podstawowym narzędziem kształtowania polityki przestrzennej w Polsce są studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz sporządzone na ich podstawie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Plany miejscowe obejmują znaczną część obszaru gmin członkowskich LGD „BUD-UJ RAZEM”, w ich granicach administracyjnych i są spójne z przyjętymi celami zarówno konkretnych gmin jak i województwa. W ramach LSR na lata 2023-2027 planuje się realizację szeregu indywidualnych przedsięwzięć zarówno z zakresu przedsiębiorczości jak i infrastruktury rekreacyjnej. Na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” każda z gmin członkowskich na bieżąco aktualizuje Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego, które dodatkowo widoczne są w Systemie Informacji Przestrzennej dostępnej online. Dlatego też, wzorem lat ubiegłych, każdy Beneficjent, który będzie zamierzał realizować operację w zakresie infrastruktury będzie zobowiązany do przestrzegania obowiązujących zapisów MPZP.

Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji

Z uwagi na fakt, iż Lokalne Strategie Rozwoju zgodnie z zapisami PS dla WPR na lata 2023-2027 nie mają w ramach swojego zakresu realizować zadań z zakresu rewitalizacji, zagadnienie to nie było poruszane w trakcie spotkań i konsultacji z mieszkańcami obszaru działania LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości

Wszystkie gminy należące do Lokalnej Grupy Działania „BUD-UJ RAZEM” odnotowują wzrost podmiotów gospodarki narodowej na swoim terenie. Od roku 2017 liczba ta wzrosła średnio o niemalże 19%, i w roku 2021 łącznie na obszarze LGD było ich niemalże 14 tys. Największy wzrost od roku 2017 zanotowano w Gminach Pabianice i Rozprza, odpowiednio o 32,75% i 32,22%.

Tabela nr 6 Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	2017	2018	2019	2020	2021
Rzgów	1 760	1 821	1 921	1 961	2 061
Tuszyn	1 542	1 575	1 614	1 659	1 729
Ksawerów	1 145	1 151	1 194	1 226	1 288
Pabianice	855	909	994	1 049	1 135
Czarnocin	336	353	371	386	393
Gorzkowice	451	490	506	521	549
Grabica	490	502	528	540	567
Łęki Szlacheckie	162	164	173	180	187
Moszczenica	790	847	895	920	983
Ręczno	202	213	216	225	228
Rozprza	571	609	673	717	755
Wola Krzysztoporska	674	743	799	837	883
Dobryczyce	366	374	396	416	435
Gomunice	350	361	382	409	415
Kamieńsk	350	363	362	372	403
Kodrąb	285	297	323	331	346
Masłowice	205	203	219	233	246
Będków	202	220	236	246	256
Budziszewice	191	196	201	205	204
Ujazd	624	628	671	686	705
Razem LGD	11551	12019	12674	13119	13768

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na terenie gmin wchodzących w skład LGD „BUD-UJ RAZEM”, odnotowujemy również zwiększanie się liczby podmiotów wpisanych do systemu REGON, średnio o niecałe 18% od roku 2017. Najwięcej podmiotów wpisanych do REGON przybyło w Gminach Ksawerów, Będków i Wola Krzysztoporska odpowiednio o 206, 203 i 175 podmiotów. Średnio w roku 2021 łącznie na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” było 18737 podmiotów wpisanych do REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym może świadczyć również o tym, czy dany region rozwija się dobrze. W tym przypadku, tylko 5 gmin na 20 objętych LSR odnotowało spadek wartości w tym wskaźniku. W pozostałych gminach wskaźnik wzrósł średnio o nieco ponad 12%

Potwierdzeniem, pozytywnej tendencji w kierunku rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD jest również wskaźnik „osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym”. W tym przypadku w każdej gminie objętej działaniem LGD „BUD-UJ RAZEM” został odnotowany znaczący wzrost, na całym obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” średnio o niecałe 25% od roku 2017. Rozwój przedsiębiorczości miał również wpływ na **wskaźnik dochodów podatkowych gmin** objętych LSR, który wyniósł **1 733,85**. Na terenie objętym LSR zarejestrowanych było **13 052 przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników** (stan na grudzień 2020)

Tabela nr 7 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	2017	2018	2019	2020	2021
Rzgów	19,97	20,76	21,86	21,44	22,49
Tuszyn	15,15	15,66	16,41	16,93	17,99
Ksawerów	18,42	18,73	19,87	20,71	22,01
Pabianice	15,95	16,97	18,13	18,02	18,91
Czarnocin	10,31	10,74	11,32	12,17	12,72
Gorzkowice	7,03	7,52	7,97	8,47	8,99
Grabica	9,91	10,21	11,00	11,41	12,04
Łęki Szlacheckie	5,86	6,03	6,61	7,49	7,88
Moszczenica	8,17	8,67	9,19	9,94	10,68
Ręczno	7,87	8,51	8,91	9,99	10,26
Rozprza	6,16	6,68	7,42	8,10	8,62
Wola Krzysztoporska	7,33	7,96	8,62	9,25	9,85
Dobryzycze	10,81	11,00	11,41	12,11	12,80
Gomunice	7,42	7,79	8,27	9,15	9,29
Kamieńsk	6,79	7,42	7,52	8,19	9,09
Kodrąb	8,41	8,64	9,59	10,33	10,93
Masłowice	6,45	6,54	7,11	8,25	8,95
Będków	7,65	8,41	9,21	10,07	10,74
Budziszewice	11,57	11,99	12,66	13,56	13,40
Ujazd	10,47	10,75	11,48	12,58	13,15

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Rynek pracy

Na przestrzeni ostatnich lat sukcesywnie zmniejsza się liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne. W latach 2017- 2021 średnio dla gmin z obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM” niemalże poziom bezrobocia ogółem spadł o 19%. Najbardziej dynamicznym tempem spadku osób bez pracy charakteryzują się gminy Gomunice i Kamieńsk, gdzie od roku 2017 liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne spadła odpowiednio o 42,31% i 41,84%. Z kolei najwolniejsze tempo spadku bezrobocia odnotowano w gminie Wola Krzysztoporska, tj. 3,63%.

Tabela nr 8 Liczba bezrobotnych ogółem.

Nazwa gminy	2017	2018	2019	2020	2021
Rzgów	283	252	214	274	229
Tuszyn	415	361	300	352	319
Ksawerów	166	152	159	159	135
Pabianice	139	135	118	145	121
Czarnocin	55	45	35	46	40
Gorzkowice	176	162	145	170	164
Grabica	96	85	75	89	89
Łęki Szlacheckie	84	67	69	79	67
Moszczenica	306	249	218	252	237

Ręczno	90	74	70	78	86
Rozprza	251	227	200	273	240
Wola Krzysztoporska	248	241	228	270	239
Dobryczyce	96	81	65	79	62
Gomunice	156	149	121	134	90
Kamieńsk	141	115	77	96	82
Kodrąb	107	82	70	81	68
Masłowice	160	144	145	137	124
Będków	81	69	58	74	57
Budziszewice	61	60	56	54	58
Ujazd	217	214	206	236	204
Razem LGD	3 328	2 964	2 629	3 078	2 711

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Z kolei analizując problem bezrobocia w podziale według płci, największy procentowy spadek bezrobocia wśród mężczyzn odnotowano w gminie Gomunice tj. 40,98%, zaś wśród kobiet największy spadek bezrobocia w okresie 2017-2021 nastąpił w gminie Kamieńsk tj. o 53,13%. Z kolei nieznaczny wzrost bezrobocia wśród kobiet odnotowano w gminie Wola Krzysztoporska tj. 2,40% w porównaniu do roku 2017.

Pozytywną tendencję na rynku pracy odzwierciedlają również dwa inne wskaźniki badające rynek pracy tj. „udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym -%” oraz „pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym- osoba”. W przypadku pierwszego wskaźnika tylko 3 gminy na 20 objętych działaniem LGD „BUD-UJ RAZEM”, odnotowały nieznaczny wzrost udziału zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, dane dla pozostałych gmin albo utrzymują wskaźnik na poziomie z roku 2017, albo wskazują na jego spadek. Natomiast wskaźnik „pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym” na obszarze objętym LSR, poza gminami Łęki Szlacheckie i Gomunice, wykazuje tendencje wzrostowe.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym na obszarze LGD w 2020r. wyniosła 86 235.

Powyższe analizy jednoznacznie wskazują, że rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przynosi pozytywne efekty w postaci nowych miejsc pracy i w dalszej konsekwencji spadku bezrobocia, szczególnie wśród osób w wieku produkcyjnym. Nie są to niestety wartości idealne, dlatego też nadal wymagane jest wsparcie w kierunku rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy.

Działalność sektora społecznego

W latach 2017- 2021 na terenach wchodzących w skład LGD „BUD-UJ RAZEM”, stopniowo rozwijany był kapitał społeczny w postaci organizacji pozarządowych. W roku 2021 średnio w każdej z gmin funkcjonowały 34 takie organizacje na 10 tys. mieszkańców, co stanowi wzrost o ok. 1% w stosunku do roku 2017. Średnio na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM”, liczba organizacji pozarządowych wzrosła o niecałe 2,5%. Najwięcej fundacji, organizacji i stowarzyszeń działa w gminie Czarnocin, tj. 68 i Grabica – 53 podmioty.

Tabela nr 9 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	2017	2018	2019	2020	2021
Rzgów	29	28	28	26	28
Tuszyn	39	36	36	34	37
Ksawerów	21	19	20	21	22
Pabianice	37	38	37	37	36
Czarnocin	61	66	68	68	68
Gorzkowice	27	28	28	26	27
Grabica	54	54	55	54	53
Łęki Szlacheckie	43	40	38	37	34
Moszczenica	23	25	26	26	25
Ręczno	37	37	37	38	38
Rozprza	25	25	25	26	27
Wola Krzysztoporska	29	29	30	30	32
Dobryczyce	20	18	20	20	22
Gomunice	37	34	36	35	35

Kamieńsk	30	30	31	32	35
Kodrąb	33	33	35	39	39
Masłowice	36	31	31	30	33
Będków	39	42	43	44	47
Budziszewice	41	37	37	38	38
Ujazd	22	23	23	24	24
Razem LGD	683	673	684	685	700

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Problemy społeczne

Najistotniejszym problemem społecznym zdiagnozowanym na obszarze funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM” jest starzenie się społeczeństwa. Potwierdzeniem tego trendu były zgłaszane potrzeby w zakresie działań aktywizujących oraz przedsięwzięć z zakresu włączenia społecznego i cyfrowego właśnie dla osób w wieku 60+. Stopniowe zmniejszanie się liczby ludności będzie również przyczyną spowolnienia rozwoju gospodarczego. Stąd potrzeba dostosowania działań zaplanowanych do realizacji w nowym okresie programowania aby móc skutecznie zmierzyć się z wyzwaniami współczesnej cywilizacji.

Kolejną kwestią wymagającą uwagi ze strony LGD „BUD-UJ RAZEM” jest rosnący odpływ ludzi młodych do miast. Ten niekorzystny trend związany jest z brakiem możliwości zatrudnienia poza rolnictwem oraz niskim poczuciem przynależności do miejsca zamieszkania. Należy wspierać działania mające na celu zwiększenie aktywności młodych osób w życiu lokalnej społeczności oraz tworzenie miejsc pracy jak również zwiększające dostęp do infrastruktury publicznej i usług.

Niezbędne będzie również wdrożenie mechanizmów zachęty dla młodych do większego zaangażowania się w działania lokalnej społeczności, dzięki czemu będą postrzegać obszar LSR jako miejsce przyjazne do zamieszkania

Od roku 2017 na terenie wchodzącym w skład LGD „BUD-UJ RAZEM” sukcesywnie wzrasta odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem. Najszybszy wzrost notowany jest w gminie Ujazd – 3,20%, najwolniejszy zaś w gminie Pabianice, gdzie odnotowano spadek wskaźnika o 0,20%.

Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR według stanu na koniec 2020r. wyniosła 5 195.

Tabela nr 10 Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem

Nazwa gminy	2017	2018	2019	2020	2021
Rzgów	15,8	16,1	16,7	16,7	16,9
Tuszyn	16,2	16,7	17,2	17,8	18,3
Ksawerów	18,6	19,1	19,5	19,9	20,5
Pabianice	14,0	14,0	14,3	14,0	13,8
Czarnocin	16,0	16,3	16,8	18,2	18,8
Gorzkowice	16,4	17,1	17,7	18,1	18,6
Grabica	15,8	16,3	16,8	16,5	16,7
Łęki Szlacheckie	18,6	18,9	18,7	19,9	20,0
Moszczenica	16,3	16,7	17,0	17,2	17,5
Ręczno	19,2	19,6	20,2	20,8	21,1
Rozprza	15,5	16,0	16,4	17,1	17,2
Wola Krzysztoporska	15,9	16,3	16,7	16,7	17,1
Dobryczyce	14,5	14,6	15,0	15,3	15,5
Gomunice	16,9	17,7	18,1	19,0	19,3
Kamieńsk	16,3	16,5	17,1	18,0	18,6
Kodrąb	18,4	18,5	18,8	19,7	19,8
Masłowice	18,7	19,2	19,4	20,8	21,4
Będków	18,7	19,1	19,0	19,2	20,3
Budziszewice	15,9	15,7	15,8	16,9	17,0
Ujazd	16,5	17,4	17,7	19,1	19,7
Średnia LGD	16,7	17,1	17,4	18,0	18,4

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Ponadto, dostępne dane GUS pokazują, że na przestrzeni ostatnich kilku lat obciążenie demograficzne, rozumiane jako wskaźnik wyrażający stosunek osób w wieku 65+ lat, do osób w wieku 15-64 lata (im ta liczba jest wyższa, tym seniorzy są większym obciążeniem dla gospodarki i osób pracujących), sukcesywnie wzrastało. Na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” od 2017 r. współczynnik ten wzrósł o ponad 3,53. **Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LGD w 2020r. wyniosła 57 148.**

Tabela 11 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi

Nazwa gminy	2017	2018	2019	2020	2021
Rzgów	23,3	23,9	25,0	25,5	25,8
Tuszyn	23,6	24,5	25,6	27,0	28,0
Ksawerów	28,4	29,4	30,1	31,0	31,9
Pabianice	20,5	20,7	21,4	21,3	20,9
Czarnocin	23,6	24,2	25,2	27,9	29,1
Gorzkowice	24,2	25,5	26,6	27,6	28,4
Grabica	23,5	24,4	25,4	25,3	25,6
Łęki Szlacheckie	27,9	28,4	28,1	30,4	30,5
Moszczenica	24,0	24,7	25,2	25,9	26,5
Ręczno	29,2	30,2	31,3	33,3	33,9
Rozprza	23,0	23,8	24,6	26,1	26,2
Wola Krzysztoporska	23,6	24,4	25,3	25,4	26,0
Dobryczyce	20,7	21,0	21,8	22,8	22,9
Gomunice	24,8	26,0	27,0	29,2	29,6
Kamieńsk	23,6	24,0	25,1	27,0	28,3
Kodrąb	27,5	27,9	28,3	30,3	30,4
Masłowice	28,5	29,5	29,8	33,0	34,2
Będków	27,6	28,6	28,6	29,2	31,5
Budziszewice	23,7	23,6	23,5	25,8	25,9
Ujazd	24,5	26,0	26,6	29,6	30,7
Średnia LGD	24,8	25,5	26,2	27,7	28,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalny

Z kolei na terenie gmin wchodzących w skład LGD w latach 2017-2021 znacząco (o ponad 45%) zmniejszyła się liczba osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej. W roku 2021 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, z takiej pomocy korzystał łącznie 6810 osób. Najwięcej w gminie Masłowice, najmniej w gminie Ksawerów.

Podejście LGD do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji

Lokalna Grupa Działania „BUD-UJ RAZEM”, zarówno w swoich działaniach jak i w działaniach podejmowanych przez Beneficjentów przyznawanych dotacji, zwraca uwagę na zachowanie standardu minimum w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji. „Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”.

Wymogiem w odniesieniu do wdrażanych projektów będą również standardy dostępności, których spełnianie jest wymagane przy realizacji projektów współfinansowanych z funduszy europejskich. Elementem dokumentacji aplikacyjnej będzie również Karta Praw Podstawowych i Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych oraz procedury ich przestrzegania. Wytyczne są stosowane od dnia 5 stycznia 2023 r.

Będziemy kłaść szczególny nacisk na zapewnienie, by wszelkie działania finansowane z programów mogły służyć, czy umożliwiać swobodne z nich korzystanie także osobom z niepełnosprawnościami. Jest to spowodowane szczególnie trudną sytuacją osób z niepełnosprawnościami w dostępie do produktów, usług i udziału w życiu społeczno-gospodarczym. Idea projektowania uniwersalnego, zgodnie z którą infrastruktura, produkty i usługi są projektowane i realizowane, z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, służyć wszystkim użytkownikom i likwidują lub ograniczają różne bariery, również takie na które napotykają osoby bez niepełnosprawności (np. migranci, osoby starsze, kobiety w ciąży itp.). Dlatego działania podejmowane z myślą o osobach z niepełnosprawnościami, czy wypracowane rozwiązania będą również służyć osobom, które znajdują się w niekorzystnej sytuacji.

Pełna inkluzywność partnerstwa jest doskonałym przykładem otwartości LGD „BUD-UJ RAZEM”, ponieważ w żadnym przypadku nie zawierają zapisów dyskryminujących. Równość płci polega na odwzorowaniu istniejących proporcji płci na obszarze działania

LGD „BUD-UJ RAZEM”, lub zwiększaniu we wsparciu udziału grupy niedoreprezentowanej. Możliwe są jednak przypadki, w których proporcja 50/50 wynika z sytuacji kobiet i mężczyzn i stanowi proporcję prawidłową z perspektywy równości szans kobiet i mężczyzn.

Dziedzictwo kulturowe/zabytki

Mieszkańcy obszaru LGD są silnie związani z kulturą i tradycją swojego regionu. Do dziś starannie pielęgnują tradycje i obyczaje m.in. poprzez organizowane imprez lokalnych związanych z obrzędami (dożynki, darcie pierza, kieszenie kapusty i ogórków, puszczenie wianków).

Olbrzymi wkład w pielęgnowanie tradycji mają lokalni twórcy ludowi. Swoją pracą podtrzymują tradycje związane z rękodzielnictwem. Piękne haftowane gorsety, wyroby z koronki, robótki na drutach i szydełku, artystyczne jaja wielkanocne, rzeźba, malarstwo i wiele innych, świadczą o doskonałym zachowaniu tradycji na całym obszarze oraz o istnieniu produktów, stanowiących podstawę do promocji regionu. Dużą aktywnością wykazują się również zespoły ludowe. Pełnią one swoistą funkcję inkubatorów lokalnych tradycji. Z pokolenia na pokolenie tradycje i podania ludowe przekazują także lokalni poeci. O nich, a także o pozostałych twórcach ludowych regionu LGD „BUD-UJ RAZEM” zebrało informacje w trzyczęściowej broszurze. Została również wydana płyta CD z utworami zespołów ludowych z całego obszaru – „Dziedzictwo ojców naszych wierna pieśń ludowa”.

Warto również zwrócić uwagę na wydanie publikacji dotyczącej kuchni regionalnej. Mieszkańcy obszaru mogą poszczycić się bowiem wieloma tradycyjnymi, charakterystycznymi dla regionu potrawami. Ponadto na obszarze Stowarzyszenia wytwarzane są nalewki owocowe oraz trunki. Wiele przepisów na dania tradycyjne znalazło się w książce kucharskiej LGD „Kuchnia regionalna LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Obszar Stowarzyszenia posiada bogatą historię, najciekawsze wydarzenia historyczne zostały opisane przez A. Kamińskiego w książce „Kamienie na szaniec” - akcja pod kryptonimem „Czarnocin” grupy szturmowej „Zośka” z Szarych Szeregów. W.S. Reymont, pisząc „Chłopów” i nowele, inspirował się w swojej twórczości artystycznej lokalnymi obrzędami, zwyczajami, życiem mieszkańców gminy Będków, Czarnocin, Tuszyn. LGD „BUD-UJ RAZEM” poprzez organizację konkursu, zebrało legendy i podania z całego obszaru.

O atrakcyjności i spójności kulturowej świadczy również dziedzictwo zachowane w formie dóbr materialnych. Wśród zabytków, na uwagę zasługują, liczne zespoły pałacowe, dworskie i podworskie. Zazwyczaj są one otoczone parkami i obiektami gospodarczymi. Tworzą spójną sieć na całym obszarze LGD.

Na terenie gmin członkowskich zlokalizowane są również parki dworskie oraz historyczne zespoły zieleni formowanej. Występują również ruiny zamku w Majkovicach oraz stanowiska archeologiczne (Gmina Rozprza oraz Dobryszce).

Na szczególną uwagę zasługują liczne obiekty sakralne zlokalizowane na terenie LGD. Szczególnego charakteru obszarowi nadają kapliczki zlokalizowane przy drogach i w miejscach pamięci. Na terenie LGD zlokalizowane są również liczne cmentarze zarówno rzymsko-katolickie, ewangelickie, żydowskie, jak również miejsca pamięci, mogiły zbiorowe oraz cmentarze wojenne. Obecnie na terenie gmin występują liczne pozostałości młynów.

Wartymi zobaczenia są: zabytkowy młyn motorowy murowany (Kamocin), oraz młyn parowy w Rzejowicach. Ponadto na obszarze LGD zlokalizowane są liczne zabytkowe obiekty mieszkalno- gospodarcze podlegające ochronie konserwatorskiej: chałupy, domy drewniane, drewniano – murowane i murowane (XVIII/XIX w.), które stanowią doskonałe podłoże do stworzenia regionalnych muzeów.

Występują również liczne obiekty przemysłowe m.in. zespoły rzeźni, zespoły browaru, zespoły cegielni, gorzelnie, spichlerze drewniane i murowane, wiatraki, resztki zespołu domów robotniczych w Wojciechowie (Gmina Gomunice).

Na terenie Stowarzyszenia występuje szereg obiektów, które tworzą spójny obraz obszaru. Jednak ich stan zachowania nie zawsze jest na tyle wystarczający, aby stanowiły atrakcję dla odwiedzającego go turysty. Pomimo zewidencjonowania dóbr materialnych, wydania przez LGD przewodnika turystycznego po obszarze, a także działającej informacji turystycznej zlokalizowanej w mieście powiatowym, nie w pełni funkcjonuje spójny system informacji. Brak jest tablic informacyjnych nt. historii miejscowości i lokalnych zabytków.

Na obszarze występują nieliczne izby pamięci. Wciąż brak miejsc, w których mogłyby być stale prezentowane zabytkowe elementy kultury lokalnej, ale również prace twórców ludowych (izby pamięci, lokalne muzea, muzea rękodzielnictwa regionalnego). Pomimo tego, analizując uwarunkowania historyczno-kulturowe, należy stwierdzić, iż teren LGD „BUD-UJ RAZEM” odznacza się dużą spójnością, która może zostać skutecznie wykorzystana do promocji regionu, poprzez działania na rzecz kultury lokalnej, rozwoju rekreacji i turystyki regionalnej.

Obszary atrakcyjne turystycznie

Podstawę turystyki i rekreacji na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM” stanowi szereg kompleksów leśnych, zbiorników wodnych oraz rzek. Wykorzystanie naturalnego potencjału spowodowało powstanie atrakcyjnej oferty turystycznej.

W północnej części obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM”, znajduje się Lokalny Atrakcyjny Szlak (Między Mrogą a Pilicą). Szlak powstał w wyniku współpracy LGD „BUD-UJ RAZEM” z dwoma sąsiadującymi LGD. Stanowi część pętli Łódzkiego Szlaku Konnego i łączy dolinę rzeki Mrogi z doliną rzeki Pilicy. Przebiega on kolejno przez tereny gmin: Tuszyn, Czarnocin, Będków, Ujazd i Budziszewice. Szlak na tym odcinku urozmaicony jest wieloma obiektami zabytkowymi. Niestety infrastruktura przy szlaku konnym jest słabo rozwinięta (tj. brak miejsc postojowych oraz mała ilość położonych wzdłuż szlaku ośrodków turystycznych). Stanowi to podstawę do dalszego rozwoju obszaru przez rozbudowę infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

Na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM”, spotkać możemy również korzystne warunki do uprawiania turystyki kajakowej. Bezpośrednie dojście do rzeki Pilicy znajduje się bowiem na terenie Gminy Ręczno. W połączeniu z pięknym krajobrazu, bogactwem kulturowym oraz architektonicznym obszaru stanowi to niewątpliwą atrakcję turystyczną. Przedsięwzięcia związane z zagospodarowaniem turystycznym nadbrzeżnych terenów, poprzez budowę infrastruktury rekreacyjnej (budowa 4 pomostów), promocję usług kajakarskich, zakup i udostępnianie sprzętu do uprawiania turystyki aktywnej oraz upowszechnianie i promocję wiedzy na temat wodnego szlaku rzeki Pilicy, podniosły atrakcyjność regionu. Zlokalizowane są tutaj również gospodarstwa agroturystyczne, zapewniające pełne zaplecze dla turystów.

Atrakcję stanowią również mniejsze rzeki występujące na obszarze m.in. przez teren Gminy Łęki Szlacheckie płynie rzeka Luciaża, na której w 1998 r. powstał zbiornik retencyjny Cieszanowice o powierzchni ok 200 ha. Nieregularna linia brzegowa i liczne ostoje są rajem dla wędkarzy, którzy licznie łowią tutaj przez cały rok. W dolinie rzeki znajdują się obszary bagienne zaliczone do programu Natura 2000 „Łąka w Bęczkowicach”, gdzie można znaleźć rzadkie gatunki storczyka. Na ciekach wodnych zadomowiły się licznie bobry, będąc atrakcją dla turystów. Wspomniany zbiornik Cieszanowice jest główną bazą turystyki i rekreacji na terenie gmin Rozprza, Gorzkowice oraz Łęki Szlacheckie. Występują tutaj również korzystne warunki dla uprawiania wędkarstwa. Podobnie sytuacja wygląda w Gminie Czarnocin, gdzie znajdują się dwa zbiorniki małej retencji.

Ważnym punktem na turystycznej mapie regionu LGD „BUD-UJ RAZEM” jest Góra Kamieńsk zlokalizowana na terenie Gminy Kamieńsk, Góra Chełmno w gminie Masłowice, a także najwyższe wzniesienia powiatu piotrkowskiego: Bąkowa Góra 282 m n.p.m. i Czartoria 270 m n.p.m. na terenie Gminy Ręczno.

Spójny element całego obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM” stanowi 18 ścieżek questingowych zlokalizowanych na terenie większości gmin członkowskich. Questy udowodniły, że każdy region, miasto i okolica może poszczycić się czymś, co ją wyróżnia. Zapomniane legendy, niespotykane elementy krajobrazu, ciekawe okazy fauny i flory stworzyły wyjątkowy klimat. Jako innowacyjny sposób wypoczynku, łączą aktywność fizyczną z elementami intelektualnej zabawy, stanowią niewątpliwą atrakcję turystyczną, a sama ich idea jest przykładem doskonałej promocji regionu.

Ponadto na całym terenie LGD „BUD-UJ RAZEM” znajduje się szereg atrakcyjnych kompleksów leśnych, które przyciągają miłośników turystyki rowerowej, wędrówek pieszych, a także są chętnie odwiedzane przez grzybiarzy. Niestety wykorzystanie powyższych atutów przyrodniczo-turystycznych obszaru często jest utrudnione przez nieodpowiedzialne i bezmyślne działania ludności lokalnej. Polegają one m.in. na tworzeniu dzikich wysypisk śmieci na terenach atrakcyjnych turystycznie, czy zanieczyszczeniu wody na szlakach kajakowych środkami produkcji rolniczej (głównie nawozy mineralne). Dodatkowo na degradację środowiska przyrodniczego niekorzystny wpływ ma również sąsiedztwo kopalni Bełchatów oraz obecne na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM” kłusownictwo, czy działania związane z umyślnym niszczeniem naturalnych siedlisk dzikich zwierząt (głównie bobrów).

Idea turystyki wiejskiej oparta jest na wielu elementach, których trzon stanowi ludność lokalna, a każdy obszar, gmina czy region charakteryzuje się specyficznymi warunkami dla jej rozwoju. Coraz częściej jednak o atrakcyjności oferty turystycznej decyduje dobrze przygotowana promocja. Jednak na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM” brakuje wykwalifikowanej kadry, która zajmowałaby się obsługą ruchu turystycznego. Brakuje również punktów informacji turystycznej oraz spójności w realizacji działań promocyjnych przez podmioty działające na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM”. Ponadto na terenie Stowarzyszenia brak jest podmiotów odpowiedzialnych za komercjalizację produktów stworzonych i wypromowanych przez LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Podsumowując, na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” występują sprzyjające warunki dla rozwoju produktów turystycznych. Zarówno walory przyrodnicze charakterystyczne dla obszaru, jak i korzystne położenie przy dużych miastach, sprzyja ruchowi turystycznemu, a coraz atrakcyjniejsza oferta turystyczna, na wygląd której wpływ miały dotychczasowe działania LGD „BUD-UJ RAZEM”, ma do odegrania szczególną rolę w kreowaniu wypoczynkowej funkcji regionu. Jednak, aby spełnić oczekiwania rynku, należy dokonać jeszcze wielu działań. Niezmiernie ważna jest budowa regionalnej platformy współpracy oraz rozbudowa istniejącej informacji turystycznej. Przy sprawnie funkcjonujących atrakcjach turystycznych, których rozbudowa będzie jednym z kierunków działania Stowarzyszenia w kolejnym okresie programowania, duże znaczenie ma stan otaczającej je infrastruktury. Opinia wyrażona w badaniach ankietowych (PAPI) oraz badania rynku wskazują potrzebę rozbudowy, niewystarczająco dotychczas funkcjonującej drobnej infrastruktury turystycznej ze wskazaniem rozbudowy obiektów kultury, sportu i rekreacji, budowy nowych tras rowerowych i pieszych, a także zwiększenia ilości punktów gastronomicznych i noclegowych w obszarze atrakcyjnym turystycznie. Jak już wskazano w analizie SWOT infrastruktura turystyczna jest niewystarczająco rozwinięta. Łącznie

na obszarze działania stowarzyszenia na 2021 rok było dostępnych 9 całorocznych obiektów noclegowych, które dysponowały 407 miejscami noclegowymi. Z kolei w przypadku kwater agroturystycznych, to całoroczną ofertę miejsc noclegowych posiadają jedynie Gminy Tuszyn i Dobryczyce.

Mając na uwadze potencjał turystyczny regionu, rozwijającą infrastrukturę w postaci szlaków i tras turystycznych wskazane byłoby rozwijanie infrastruktury noclegowej, szczególnie w gospodarstwach agroturystycznych. Rozwój infrastruktury turystycznej a w ślad za tym zwiększenie przychodów i tworzenie nowych miejsc pracy może mieć pozytywny wpływ na zmniejszenie migracji młodych ludzi do dużych miast oraz na zwiększenie przychodów rozdrobnionych gospodarstw rolnych.

Obszary wiejskie

LGD „BUD-UJ RAZEM” skupia na swoim obszarze zarówno gminy wiejskie jak i miejsko-wiejskie. Według danych GUS (Bank Danych Lokalnych) na dzień 31.12.2020 r. gminy LGD „BUD-UJ RAZEM” zamieszkiwało łącznie 139 032 osób z czego 90% zamieszkiwało na wsi.

Źródłem dochodów dla gospodarstw domowych z terenu LGD jest przede wszystkim działalność rolnicza, następnie praca najemna, w dalszej kolejności emerytury i renty i pozarolnicza działalność gospodarcza oraz inne źródła.

Tabela nr 12 Gospodarstwa domowe wg źródeł dochodów.

Nazwa gminy	z działalności rolniczej	z pozarolniczej działalności gospodarczej	z pracy najemnej	z emerytury i renty	z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą
Rzgów	499	110	239	134	69
Tuszyn	681	117	291	124	70
Ksawerów	76	26	26	18	9
Pabianice	569	130	258	124	42
Czarnocin	622	89	285	124	36
Gorzkowice	716	78	392	240	111
Grabica	985	116	432	209	151
Łęki Szlacheckie	572	69	307	129	79
Moszczenica	941	118	499	234	239
Ręczno	481	162	245	112	64
Rozprza	1 030	99	606	290	166
Wola Krzysztoporska	1 379	169	754	347	139
Dobryczyce	295	45	164	88	22
Gomunice	228	24	119	76	11
Kamieńsk	360	24	184	149	37
Kodrąb	573	91	298	133	61
Masłowice	636	65	241	144	89
Będków	516	56	198	94	19
Budziszewice	316	43	163	104	39
Ujazd	547	79	257	156	81
Razem LGD	12 022	1 710	5 958	3 029	1 534

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Doskonałym wsparciem rozwoju obszarów wiejskich, w tym w dalszej konsekwencji zróżnicowania dochodów gospodarstw rolnych mogą być zarówno gospodarstwa agroturystyczne, zagrody edukacyjne ale też tzw. Smart Village, które opierają się na podejściu partycypacyjnym w celu opracowania i wdrażania skonstruowanej strategii na rzecz poprawy warunków ekonomicznych, społecznych oraz środowiskowych, angażujący przy tym dostępne technologie cyfrowe.

Rolnictwo i rynek rolny

Na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM” gospodarstwa o wielkości 1-5 ha stanowią ponad niemalże 50% ogólnej liczby gospodarstw (wg. danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r.), następnie gospodarstwa o powierzchni tj. 5-10 ha stanowią 29,54%. Takie rozdrobnienie niekorzystnie wpływa na specjalizację produkcji i możliwości zwiększenia źródła dochodu właśnie z gospodarstw rolnych.

Tabela nr 13 Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych

Nazwa gminy	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Rzgów	500	15	253	152	42	38
Tuszyn	683	6	287	197	80	113
Ksawerów	77	14	45	10	5	3
Pabianice	570	10	295	146	55	64
Czarnocin	624	3	203	259	87	72
Gorzkowice	716	15	442	155	44	60
Grabica	986	16	358	290	149	173
Łęki Szlacheckie	574	6	277	183	56	52
Moszczenica	942	21	465	257	85	114
Ręczno	482	7	239	161	32	43
Rozprza	1 032	16	575	261	80	100
Wola Krzysztoporska	1 381	22	645	431	142	141
Dobryczyce	296	3	171	64	27	31
Gomunice	229	0	134	62	0	13
Kamieńsk	362	9	206	89	31	27
Kodrąb	577	0	266	162	0	84
Masłowice	636	10	246	177	91	112
Będków	516	3	181	178	82	72
Budziszewice	316	3	149	112	26	26
Ujazd	549	18	306	118	48	59
Razem LGD	1 381	24	636	408	156	157
% udział	100	1,74	46,05	29,54	11,30	11,37

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W gospodarstwach rolnych, na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM”, wg. danych GUS w 2020 roku zatrudnionych było ponad 25 tys. osób przy czym znaczną większość stanowili mężczyźni. Na terenie LGD dominującą uprawą jest pszenżyto, w dalszej kolejności pszenica następnie zaś mieszanki zbożowe i żyto.

Tabela nr 14 Pracujący w gospodarstwach rolnych (członkowie rodziny i pracujący najemni stali) wg płci w osobach

Nazwa gminy	ogółem	mężczyźni	kobiety
Rzgów	1 091	655	436
Tuszyn	1 444	856	588
Ksawerów	143	92	51
Pabianice	938	596	342
Czarnocin	1 313	721	592
Gorzkowice	1 519	859	660
Grabica	2 304	1 309	995
Łęki Szlacheckie	1 149	670	479
Moszczenica	1 973	1 197	776
Ręczno	897	531	366
Rozprza	2 235	1 325	910
Wola Krzysztoporska	3 104	1 805	1 299
Dobryczyce	863	347	516
Gomunice	431	244	187
Kamieńsk	812	484	328
Kodrąb	1 235	701	534
Masłowice	1 355	786	569
Będków	1 013	610	403

Budziszewice	622	356	266
Ujazd	981	550	431
Razem LGD	25 422	14 694	10 728

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne

Na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” brak jest produktów zarejestrowanych jako „produkt lokalny”. Zidentyfikowane zostały jednak produkty charakterystyczne, których wytwórcy wyrazili wolę wpisania ich na Listę Produktów Tradycyjnych. Wśród nich znalazły się m.in.:

1. Szczodrak z kapustą i grzybami – gmina Czarnocin,
2. Prażucha w powijakach – gmina Wola Krzysztoporska,
3. Pierogi z ciasta drożdżowego nadziewane mięsem lub kapustą z grzybami pieczone w piekarniku – gmina Wola Krzysztoporska,
4. Wino z dzikiej róży – gmina Moszczenica,
5. Miód pitny „głogowiak” – gmina Moszczenica.

Przez mieszkańców obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM” produkowane są następujące wyroby: miody, olej rzepakowy, wypieki pieczywa (chleb), wyroby wędliniarskie (kielbasa, biała kaszanka), alkohole (cytrynowka), kiszona kapusta, kiszone ogórki, ser opalany na słomie w piecu chlebowym.

Na uwagę zasługuje fakt, iż na terenie powiatu piotrkowskiego, który jest naszym członkiem funkcjonuje Marka Lokalna „Prosto z Serca - Produkt Ziemi Piotrkowskiej”. Uznanie kapituły znalazły również produkty z terenu LGD i oficjalnie są sygnowane przez tę markę. Są to: Ser smażony lwony: lwona Góra, Wykwintny piernik Babci Basi: Barbara Justyna, Chleb na zaczynie z ziarnami: Danuta Dziadczyk oraz Czekolada mleczna z piernikami: ANio Anna Krakowiak - Nijakowska

Wśród produktów regionalnych wytwarzanych na obszarze objętym LSR, wymienić należy wyroby twórców ludowych. Charakterystyczne dla obszaru są wykonywane na szydełku serwety, bieźniki, krochmalone ozdoby choinkowe oraz wielkanocne, dziergane na drutach stroje a także haftowane gorsety. Warte uwagi są pięknie zdobione różnymi technikami jaja wielkanocne oraz wyroby z darów natury. Ważne miejsce wśród produktów mają wyroby z papieru, bibuły oraz przedmioty zdobione techniką decoupage. Na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” tworzą rzeźbiarze oraz malarze, którzy w swoich dziełach, stosując niejednokrotnie tradycyjne metody, przedstawiają walory miejscowej kultury, przyrody i historii. Skomplikowane procedury formalne związane z rejestracją i dalszą sprzedażą produktów lokalnych sprawiają, że ten obszar działalności praktycznie nie rozwija się na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM”. Niniejsze przekłada się na niski poziom rozwoju oraz słabą podaż produktów lokalnych.

Edukacja

Dostęp do edukacji na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” należy ocenić jako optymalny mając na uwadze problem starzejącego się społeczeństwa. Jak pokazują dane GUS, liczba obiektów na przestrzeni ostatnich kilku lat nie uległa drastycznemu zmniejszeniu. Na terenie LGD „BUD-UJ RAZEM” funkcjonuje 18 szkół ponadgimnazjalnych (są to szkoły ponadpodstawowe, ponadgimnazjalne i policealne ogółem), 57 szkół podstawowych oraz 98 punktów, w których świadczony jest wychowanie przedszkolne (są to zarówno oddziały jak i punkty przedszkolne).

Zrównoważenie środowiskowe

Dbając o poprawę jakości życia na obszarze działania LGD „BUD-UJ RAZEM”, w tym rozwój przedsiębiorczości, nie można pominąć istotnych kwestii związanych z ochroną środowiska oraz przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym. Zrównoważenie środowiskowe jest rozumiane jako efektywne gospodarowanie zasobami naturalnymi w działalności produkcyjnej, pozwalające na ich zachowanie na przyszłe potrzeby. Należy jednocześnie pamiętać, że rozwój gospodarczy, tak istotny dla obszaru działania LGD „BUD-UJ RAZEM” to łańcuch, który ma kilka ogniw, a jednym z nich jest środowisko. Żadne podmioty, ani firmy, ani instytucje publiczne ani organizacje pozarządowe nie mogą nim dysponować tak, jakby była niewyczerpanym źródłem zasobów, nawet jeśli ich celem jest zaspokojenie ludzkich potrzeb poprzez konsumpcję.

Zasoby naturalne są ograniczone, a ich nadmierna eksploatacja lub niewłaściwe zarządzanie może skutkować brakiem ważnych źródeł zaopatrzenia w podstawowe elementy w perspektywie średnio- lub długoterminowej; takich jak woda, prąd, ziemia, drzewa itp.

LGD „BUD-UJ RAZEM”, wzorem poprzedniego okresu programowania, będzie premiować operacje mające pozytywny wpływ na kwestie zrównoważenia środowiskowego. Każdy Beneficjent, który otrzyma wsparcie w tym zakresie będzie zobowiązany do przedłożenia informacji z wywiązania się z obowiązku przeprowadzenia działań w zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Każda operacja będzie monitorowana na podstawie osiągniętych wskaźników uwzględniających specyfikę konkretnej operacji.

Jedną z ważniejszych ról w tym zakresie będą odgrywać działania w zakresie koncepcji Smart Village (inteligentnej wsi) które to z założenia muszą m.in. wykazywać korzyść dla lokalnej społeczności w zakresie poprawy poszanowania środowiska i klimatu.

Uzasadnienie doborów zakresów wsparcia

Przedsięwzięcia w ramach LSR będą realizowane za pomocą konkursów (operacji klasycznych), projektów grantowych, operacji własnych, projektów partnerskich oraz projektów grantowych na opracowanie koncepcji Smart Village. Taki dobór metod jest uzasadniony doświadczeniami LGD w poprzednich okresach programowania, potrzebami zgłaszanymi przez lokalną społeczność oraz dostępnymi formami wsparcia w ramach PS dla WPR na lata 2023-2027.

Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania

LSR, z uwagi na zakres celów i przedsięwzięć planowanych do realizacji będzie finansowana głównie z budżetu PS dla WPR na lata 2023-2027, jej uzupełnienie stanowią będą środki zewnętrzne opisane w rozdziale IX. Dobór źródeł finansowania wynika z celów jakie określone zostały w LSR. Dotyczą one głównie wzmocnienia kapitału społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji. Planuje się również utworzenie Funduszu Pożyczkowego dla przedsiębiorców, którzy występować będą o środki na podjęcie i rozwijanie swoich działalności gospodarczych – będzie on finansowany ze środków własnych LGD.

Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania

Przyjęto sposób wdrażania LSR poprzez stosowanie wielozakresowych naborów wniosków. Jak wykazano w dalszej części niniejszej LSR, przedsięwzięcia są tak skonstruowane, że nie tylko odpowiadają na najpilniejsze potrzeby lokalnej społeczności, w tym osób młodych, seniorów i grup w niekorzystnej sytuacji, ale się wzajemnie uzupełniają dając efekt synergii, niemożliwy do uzyskania w ramach innych programów pomocowych. Oznacza to, że realizacja jednego przedsięwzięcia będzie pozytywnie wpływać na założenia innego, wzmacniając tym samym efekt interwencji LEADER na obszarze LSR.

Podsumowanie. Kluczowe problemy obszaru LGD

Mianem problemu określane jest pewien rodzaj dyskomfortu (np. utrudniony dostęp, brak dostępu, pogorszenie standardu, itp.) odczuwanego przez określoną grupę ludzi (społeczności lokalnej), w związku z brakiem lub złą jakością określonych dóbr lub usług. Do zdiagnozowania problemów na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” posłużyły przede wszystkim wnioski z analizy SWOT oraz przeprowadzonych badań wśród mieszkańców obszaru.

Mając powyższe na uwadze, na obszarze LGD „BUD-UJ RAZEM” zidentyfikowano dwa problemy kluczowe:

1. Niewystarczający zakres i dostępność usług w lokalnej gospodarce i niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego, oraz niska jakość infrastruktury publicznej - dostosowanych do potrzeb każdej grupy wiekowej.
2. Niski poziom integracji społecznej i usług na poziomie LGD oraz niewystarczająca świadomość społeczna w obszarze kultury i dziedzictwa a także zdrowia i ochrony środowiska (nieekologicznie i niezdrowe nawyki, konsumpcyjne zachowania) skorelowane z niekorzystnymi procesami demograficznymi.

Zdiagnozowanie problemów stanowi podstawę do określenia głównych celów, które LGD „BUD-UJ RAZEM” powinna osiągnąć, wykorzystując dostępne narzędzia finansowe w ramach EFRROW oraz EFRR. Analiza potrzeb i potencjału dostarcza wskazówek dotyczących kryteriów wyboru operacji, które umożliwią wybór działań mających największy wpływ na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów i wyzwań. Kryteria te powinny uwzględniać istotne aspekty, odpowiadające na zgłaszane przez grupy docelowe problemy i mające kluczowe znaczenie dla realizacji LSR.

Tabela nr 15 Uzasadnienie kryterium wyboru operacji

Kryterium, które pozwoli wybrać operacje:	Uzasadnienie
Objęte oddolnymi koncepcjami inteligentnej wsi	Wsparcie opracowania koncepcji inteligentnych wsi odnoszących się do obszarów wiejskich i społeczności, które chcą rozwijać nowe możliwości w oparciu o swoje mocne strony i posiadane zasoby. Jest to w przyszłości szansa na rozwój obszaru LSR mając na uwadze rozdrobnienie gospodarstwa i niską dochodowość rolnictwa.
Dedykowane osobom przynależnym do grup w niekorzystnej sytuacji	Są to grupy docelowe zdiagnozowane na etapie budowy LSR z wykorzystaniem szerokiego wachlarza metod partycypacji lokalnej społeczności.

Realizowane przez młode kobiety prowadzące/ współprowadzące gospodarstwo rolne w ramach zakresu rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.	Kobiety zostały zdiagnozowane jako jedna z grup docelowych istotnych z punktu widzenia LSR z uwagi na ich ogromny potencjał z jednej strony, zaś z drugiej na niekorzystną sytuację spowodowaną brakiem możliwości rozwojowych z uwagi na pracę w gospodarstwach rolnych, które w dużej części i tak nie przynoszą oczekiwanych korzyści finansowych.
Innowacyjne, gdzie innowacja jest określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru),	Jednym z pozytywnych aspektów podejmowanych inicjatyw mających na celu wyrównywanie szans pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi jest łatwiejszy dostęp do sprawdzonych praktyk, które prezentują innowacyjne rozwiązania. Mieszkańcy obszaru LSR są coraz bardziej świadomi globalnych trendów i pragną, aby nowoczesne technologie i rozwiązania znalazły zastosowanie również na ich terenie. Ostatnie nabory składania wniosków jednoznacznie wskazują, że przedsiębiorcy głównie poszukują innowacyjnych rozwiązań, które mogą zastosować w swoich firmach, zwiększając tym samym ich konkurencyjność na rynku.
<ul style="list-style-type: none"> - Realizowane przez Wnioskodawców, którzy korzystali z doradztwa w biurze LGD - Realizowane przez Wnioskodawców, którzy brali udział w wydarzeniach / spotkaniach lub innych formach aktywności - Realizowane przez Wnioskodawców, którzy uczestniczyli w szkoleniu zorganizowanym przed prowadzonym naborem 	Z uwagi na ograniczony budżet LSR oraz skrócony czas wdrażania LGD powinna podejmować działania w celu minimalizacji ryzyka nieosiągnięcia zakładanych wskaźników oraz w dalszej konsekwencji celów LSR. Doświadczenia poprzedniego okresu programowania pokazują, że beneficjenci, którzy nie korzystali z doradztwa, nie uczestniczyli w szkoleniach, spotkaniach itp. składali wnioski gorszej jakości oraz w późniejszym etapie rezygnowali z realizacji operacji co miało negatywny wpływ na harmonogram osiągania celów i wdrażanie LSR.
Przyczyniają się do utworzenia miejsca pracy	Jest to niezbędne z uwagi na fakt, iż stopa bezrobocia spada bardzo powoli oraz jedną z grup docelowych są ludzie młodzi, którzy nie widzą możliwości rozwoju w swoim miejscu zamieszkania a jak powszechnie wiadomo, jednym z głównych czynników, który może zachęcić młodych ludzi do pozostania są atrakcyjne miejsca pracy.
Realizowane przez wnioskodawców posiadających doświadczenie lub kwalifikacje w zakresie odpowiednim do zakresu projektu	Wybór wnioskodawców o odpowiednich kwalifikacjach i doświadczeniu w danym obszarze projektu jest kluczowy. Szczególnie w przypadku zakładania nowej działalności gospodarczej, to właśnie gwarantuje wysoką jakość oferty od samego początku, po wejściu na lokalny rynek. Dzięki temu oferta staje się konkurencyjna i ma większe szanse na zaspokojenie potrzeb i oczekiwań klientów a w dalszej konsekwencji większe szanse na utrzymanie się na rynku.
Partnerskie / operacji w partnerstwie	Na partnerstwie i współpracy opiera się idea LEADER i funkcjonowanie LGD. Doceniając wagę i potencjał partnerstwa LGD będzie premiować projekty, których realizacja zakłada współpracę.
Premiowanie operacji, które będą uwzględniać promocję LGD	Jako organizacji wspierającej rozwój obszarów wiejskich w oparciu o oddolne budowanie partnerstwa. Im więcej osób zaangażuje się w prace na rzecz rozwoju „małej ojczyzny” tym większe szanse, że działania podejmowane przez LGD będą odpowiadać na potrzeby większej liczby interesariuszy obszaru LSR
Wykazujące spójność, komplementarność lub synergii z innymi projektami z obszaru LSR	Wszelkie planowane przedsięwzięcia w ramach LSR są względem siebie komplementarne, wzajemnie się uzupełniają zatem operacje planowane do realizacji w ramach LSR również powinny spełniać te kryteria.
Zintegrowane	Pozwoli to przy wykorzystaniu niższych środków zaspokoić większą liczbę zdiagnozowanych potrzeb, co w przypadku ograniczonych środków finansowych ma bardzo istotne znaczenie

Źródło: opracowanie własne

Poniższa matryca ukazuje główne problemy obszaru LGD, z których wynikają potrzeby rozwojowe oraz zasoby, które można wykorzystać w celu przezwyciężenia trudności oraz wyzwania dla obszaru LGD. Matryca zawiera też wskazanie obszarów, na które może mieć wpływ LSR oraz grup docelowych, do których będą kierowane nabory wniosków.

Tabela nr 16 matryca problemów obszaru objętego LSR

Problem kluczowy	Przyczyny	Grupy docelowe istotne z punktu widzenia LSR
Niewystarczający poziom oferty działań aktywizacyjnych i integracyjnych dla lokalnej społeczności oraz brak możliwości podnoszenia kompetencji społecznych oraz nawiązywania współpracy.	<ul style="list-style-type: none"> - niski poziom innowacyjności w realizowanych działaniach - słabe wyposażenie organizacji kulturalnych - brak aktywnych inicjatyw na rzecz młodych osób i seniorów - niska integracja społeczeństwa - niski poziom rozwoju oraz słaba podaż na produkty lokalne - brak ofert spędzania wolnego czasu, w tym niewystarczający dostęp do infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej, sportowej itp. - starzenie się społeczeństwa 	<p>Seniorzy (60+) Ludzie młodzi (do 25 r.ż.) Organizacje pozarządowe Osoby w niekorzystnej sytuacji</p>
Najważniejsze obszary, na które może mieć wpływ LSR	Zasoby/ potencjał LSR, który może być wykorzystany	Wyzwania rozwojowe
Działalność sektora społecznego Problemy społeczne Obszary wiejskie	<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonowanie organizacji pozarządowych, w tym zespołów ludowych i lokalnych artystów - doświadczenie w realizacji wspólnych inicjatyw na rzecz rozwoju obszaru LGD - organizacja imprez kulturalnych tj. dożynki, darcie pierza, kiszzenie kapusty i ogórków i puszczenie wianków - rozwijane tradycje lokalne: muzyka, poezja, sztuka ludowa - zewidencjonowanie lokalnych twórców, zespołów ludowych oraz produktów lokalnych 	<p>Wzmocnienie kapitału społecznego mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji jak również wsparcie podmiotów ekonomii społecznej w tym budowanie przestrzeni dla nawiązywania współpracy tworzenia lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju lokalnego z wykorzystaniem koncepcji inteligentnych wsi.</p>
Problem kluczowy	Przyczyny	Grupy docelowe istotne z punktu widzenia LSR
Niska jakość infrastruktury publicznej - dostosowanej do potrzeb każdej grupy wiekowej oraz niewystarczający zakres i dostępność usług w lokalnej gospodarce w tym brak możliwości znalezienia miejsc pracy poza rolnictwem.	<ul style="list-style-type: none"> - nadal niezadowalający poziom bezrobocia - niski poziom rozwoju oraz słaba podaż na produkty lokalne - słabo rozwinięta przedsiębiorczość społeczna - brak możliwości znalezienia pracy poza rolnictwem - niewystarczająca infrastruktura turystyczna w tym miejsca noclegowe i trasy do nordic walking - brak wykwalifikowanej kadry obsługującej ruch turystyczny - niski poziom komercyjnego wykorzystania lokalnych produktów 	<p>Seniorzy (60+) Ludzie młodzi (do 25 r.ż.), organizacje pozarządowe, rolnicy</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - brak turystycznego zintegrowanego produktu - zły stan dróg na terenie LGD - słabo rozwinięta sieć połączeń autobusowych i kolejowych 	
Najważniejsze obszary, na które może mieć wpływ LSR	Zasoby/ potencjał LSR, który może być wykorzystany	Wyzwania rozwojowe
Działalność sektora społecznego Problemy społeczne Obszary atrakcyjne turystycznie Zasady zrównowazenia środowiskowego Obszary wiejskie Rolnictwo i rynek rolny Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne	<ul style="list-style-type: none"> - doświadczenie w zakresie aplikowania o fundusze UE i realizacja projektów - aktywna współpraca przedstawicieli JST z lokalną grupą działania - bliskość dużych miast: Łódź, Piotrków Trybunalski, Radomsko, Bełchatów, Tomaszów Maz., Częstochowa, Pabianice - atrakcyjne tereny do rozwoju przedsiębiorstw - różnorodność lokalnych produktów tradycyjnych - lokalne zasoby przyrodnicze umożliwiające prowadzenie działalności gospodarczej - bogactwo obszarów przyrodniczych w tym pomników przyrody i zabytkowych parków - Istniejące szlaki turystyczne (konne, questingowe, kajakowe) 	Zwiększenie dostępu do usług i infrastruktury budującej spójną i atrakcyjną ofertę spędzania wolnego czasu oraz do usług dla lokalnej społeczności poprzez wspieranie konkurencyjności i rozwoju lokalnych firm oraz zwiększenie liczby lokalnych miejsc pracy.

Zródło: opracowanie własne

ROZDZIAŁ V. Spójność, komplementarność i synergia

5.1 Zgodność i komplementarność z innymi dokumentami planistycznymi

Założenia LSR wykazują zgodność celów i przedsięwzięć z dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych (w tym ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, innowacyjność) PS WPR na lata 2023-2027.

Poszczególne cele LSR oraz planowane w ramach ich realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając efekt synergii.

LSR zawiera kierunki działań, które w najbliższych latach przyczynią się do rozwoju obszaru LGD „BUD-UJ RAZEM”. W związku z powyższym jest ona spójna zarówno z dokumentami strategicznymi dotyczącymi obszaru objętego Strategią, jak również z założeniami dokumentów programowych obejmujących swoim zasięgiem lata 2023-2027

Należy podkreślić, że dzięki specyfice interwencji LEADER, wszystkie przedsięwzięcia realizowane w skali lokalnej (na poziomie LGD „BUD-UJ RAZEM”), w dalszej konsekwencji przyczynią się do osiągnięcia założeń dokumentów strategicznych w skali regionalnej a nawet krajowej, tj. na poziomie powiatu, województwa i kraju.

LSR jest dokumentem strategicznym, który dotyczy istotnych problemów mieszkańców na najniższym poziomie administracyjnym, tj. sołectwo i gmina, z kolei dokumenty wyższych szczebli analizując problemy występujące na poszczególnych szczeblach jednostek samorządu terytorialnego wskazują na te, które są wspólne dla jak największej części społeczności i obszaru i jednocześnie takie, które realnie może rozwiązać za pomocą danej interwencji. Zatem dotyczą one tej samej ludności i tego samego terytorium. W związku z tym naturalnym jest fakt, że dokument strategiczny niemalże najniższego szczebla jakim jest LSR, jest spójny i stanowi niejako uzupełnienie dla Strategii nadrzędnych, wykazujące jednocześnie efekt synergii, ponieważ wszystkie przedsięwzięcia LSR oraz wszystkie przedsięwzięcia strategii nadrzędnych tworzą jedną całość, której celem jest wywołanie pożądaney zmiany na konkretnym obszarze.

Tabela nr 17 Opis korelacji na poziomie przedsięwzięć w LSR

LSR 2023-2027	Cel 1 Budowanie społeczeństwa obywatelskiego dla obszaru lokalnej strategii rozwoju
	Przedsięwzięcie 1.1. Seniorzy w AKCJI
	Przedsięwzięcie 1.2 Przestrzeń MŁODYCH
	Przedsięwzięcie 1.3. Opracowanie koncepcji inteligentnych wsi
	Cel 2. Wsparcie rozwoju infrastruktury i usług dla mieszkańców obszaru lokalnej strategii rozwoju

- Przedsięwzięcie 2.1. Wspólna przestrzeń;
- Przedsięwzięcie 2.2. Rozwój przedsiębiorczości;
- Przedsięwzięcie 2.3. Wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych

CS 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego CS 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym

Przedsięwzięcia LSR są względem celów KSR komplementarne, spójne i synergiczne.

W ramach LSR zaplanowano przedsięwzięcia, które pozytywnie wpłyną na rozwój i wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego m.in. poprzez rozwój niekomercyjnej publicznej małej infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej, turystycznej i sportowej dostępnej dla osób w różnych grupach wiekowych (P.2.1.) czy opracowanie koncepcji Smart Village, która poprzez swój oddolny charakter i współpracę partnerów różnych sektorów niejako „wymusi” współpracę przedstawicieli różnych sektorów, w tym wzajemną naukę i zdobywanie wiedzy w tym zakresie (P.1.3). Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego niewątpliwie nastąpi również w wyniku realizacji działań mających na celu wzmocnienia kapitału społecznego mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji (P.1.1.; P.1.2). W ramach LSR zaplanowano do realizacji również przedsięwzięcie w obszarze infrastruktury i usług dla ludności (P.2.2). W wyniku jego realizacji wsparcie uzyskają istniejące przedsiębiorstwa oraz powstaną nowe podmioty gospodarcze generujące nowe miejsca pracy zwiększając jednocześnie szanse na znalezienie zatrudnienia w miejscu zamieszkania, bez konieczności migracji do dużych miast. Wsparcie uzyskają również rolnicy, którzy będą mogli zwiększyć swoje dochody poprzez utworzenie np. gospodarstwa agroturystycznego czy zagrody edukacyjnej (P.2.3.)

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej

CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich

CS 8.P 11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego

CS 8.P 12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność

CS 8.P 13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat

CS 8.P 4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno- rekreacyjnej

CS 8.P 7. Poprawa dostępu do usług komercyjnych

CS 8.P 8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym

CS 8.P 9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów

Przedsięwzięcia LSR są względem celów PS dla WPR komplementarne, spójne i synergiczne.

Realizacja LSR z uwagi na fakt, iż interwencja LEADER jest jednym z fundamentalnych elementów polityki rozwoju obszarów wiejskich w sposób komplementarny pozytywnie wpłynie na osiągnięcie celów PS WPR poprzez realizację przedsięwzięć w zakresie m.in.

- Wzmacniania kapitału społecznego mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji (P.1.1; P.1.2.)
- Opracowania koncepcji inteligentnych wsi (P.1.3.)
- Zwiększenia dostępu do ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury publicznej (P.2.1.)
- Zakładania nowych i rozwijania istniejących działalności gospodarczych (P.2.2.)
- Wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach (i ich rodzin) - P.2.3.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

1.3. Wsparcie rozwoju MŚP

1.3.1. Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw

2.1. Rozwój kapitału społecznego

2.1.1. Budowa zaufania społecznego, rozwijanie postaw społecznych i obywatelskich, promowanie wartości rodzinnych

2.1.3. Rozwój sektora sportu, turystyki i rekreacji

2.1.4. Wzmacnianie tożsamości regionalnej i lokalnej

3.2. Adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska

3.2.1. Ochrona wartości i kształtowanie dziedzictwa kulturowego

3.2.2. Ochrona i wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych

Przedsięwzięcia LSR są względem celów Strategii komplementarne, spójne i synergiczne.

Cele LSR i strategii województwa są spójne i wzajemnie się przenikają w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i wsparcia tworzenia nowych miejsc pracy aktywizując jednocześnie gospodarczo obszary wiejskiej objęte LSR (P.2.2., P.2.3.) także

poprzez stworzenie koncepcji Smart Village (P.1.3.), w zakresie budowy, przebudowy, modernizacji i/lub wyposażenia ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, kulturalnej, turystycznej (P.2.1.) czy włączenie i integrację społeczną poprzez wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji (P.1.1.;P.1.2)

Strategia Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego na lata 2021-2030

Cel strategiczny 4.: Poprawa jakości powietrza i wód powierzchniowych

Cel operacyjny 4.3.: Propagowanie wiedzy o ekologii

Cel strategiczny 5.: Zwiększenie zainteresowania Powiatem Tomaszowskim wśród turystów.

Cel operacyjny 5.2.: Budowanie świadomości wśród mieszkańców w zakresie wartości lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych.

Strategia Rozwoju Powiatu Piotrkowskiego na lata 2021-2030

Rozwój infrastruktury

Poprawa jakości życia w Powiecie, w tym rozwój społeczny oraz podniesienie jakości usług publicznych

Wykorzystanie i ochrona potencjałów Powiatu, w tym rozwój gospodarczy

Strategia Rozwoju Powiatu Łódzkiego Wschodniego na lata 2023-2030

II. Poprawa jakości życia mieszkańców

4. Zapobieganie dysfunkcjonalności, wykluczeniu społecznemu i marginalizacji mieszkańców Powiatu

5. Rozwiązywanie problemów społecznych

IV. Aktywizacja lokalnego rynku pracy

Wspieranie przedsiębiorczości lokalnej w celu tworzenia miejsc pracy

VI. Rozwój demokracji lokalnej

2. Wspieranie rozwoju i działalności organizacji pozarządowych

Strategia Rozwoju Powiatu Pabianickiego 2030

III. Prowadzenie polityki rozwoju w oparciu o potencjały endogeniczne Powiatu

Przedsięwzięcia LSR są względem celów Strategii komplementarne, spójne i synergiczne.

Z uwagi na fakt, iż na dzień sporządzania LSR, w przypadku powiatu radomszczańskiego, trwały prace nad opracowaniem strategii do roku 2030, zaś strategia do roku 2020 (zgodnie z informacjami na stronie www starostwa) przestała obowiązywać, powiat ten nie został uwzględniony w niniejszej tabeli.

Cele LSR spójne z celami dokumentów strategicznych powiatów, na terenie których działa LGD przede wszystkim w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i wsparcia tworzenia nowych miejsc pracy (P.2.2., P.2.3.), poprawy jakości życia i w konsekwencji przeciwdziałanie wykluczeniom osób z w niekorzystnej sytuacji poprzez m.in. wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji (P.1.1.;P.1.2). LSR będzie miała pozytywny wpływ na rozwój przedsiębiorczości poprzez realizację takich przedsięwzięć jak chociażby opracowanie koncepcji inteligentnych wsi (P.1.3.), które jednocześnie służą wzmocnieniu kapitału społecznego, dofinansowanie zakładania nowych i rozwijania istniejących działalności gospodarczych (P.2.1.) czy też wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach i ich rodzin (P.2.3.). Realizacja LSR jest komplementarna z nadrzędnymi strategiami powiatów również poprzez działania na rzecz wsparcia dostępu do infrastruktury publicznej (P.2.1.)

Strategie Rozwoju Gmin: Budziszewice, Czarnocin, Gomunice, Grabica, Gorzkowice, Kodrąb, Ksawerów, Łęki Szlacheckie, Masłowice, Moszczenica, Pabianice, Ręczno, Rozprza, Rzgów, Ujazd, Wola Krzysztoporska, Będków, Kamieńsk, Dobryczyce, Tuszyn

Z uwagi na bardzo rozległy obszar jaki obejmuje swoim działaniem LGD „BUD-UJ RAZEM” ale też mając na względzie zbliżony zakres celów strategicznych strategii gmin członkowskich w niniejszej części LSR wykazano cele dokumentów gminnych, które są wspólne dla niemalże dla wszystkich jednostek

- inwestycje w odnawialne źródła energii i źródła energooszczędne
- tworzenie dogodnych warunków i wsparcie dla nowopowstających przedsiębiorstw
- kształtowanie wśród mieszkańców postaw przedsiębiorczych
- promowanie rozwoju agroturystyki i rolnictwa ekologicznego
- poprawa standardu form spędzania wolnego czasu
- integracja lokalnej społeczności
- urządzenie siłowni zewnętrznych
- inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne, sportowe, rekreacyjne, turystyczne
- wspieranie rozwoju turystyki, kultury

- dbałość o środowisko
- inwestycje podnoszące atrakcyjność wsi dla mieszkańców, turystów i inwestorów
- tworzenie możliwości dla rozwoju małego biznesu poza obszarem rolnictwa.
- organizacja cyklicznych imprez kulturalnych, rozrywkowych i sportowych promujących gminę;
- wzmacnianie tożsamości lokalnej - stworzenie atrakcyjnej oferty kulturalnej (lokalnego rękodzieła, promocja kultury ludowej), zapewnienie ciekawych możliwości spędzania wolnego czasu;
- edukacja społeczna i promowanie zachowań chroniących środowisko i przestrzeń gminy - podnoszenie świadomości mieszkańców gminy w obszarze ekologii, dbania o środowisko naturalne np. poprzez kampanie informacyjne, warsztaty, wykonanie nasadzeń, uporządkowanie terenów
- współpraca w zakresie wsparcia aktywizacji osób biernych zawodowo, bezrobotnych, przeciwdziałanie wykluczeniu
- wsparcie i promocja tworzenia gospodarstw agroturystycznych oraz produkujących zdrową żywność;
- wspieranie wolontariatu i inicjatyw pozarządowych rozwiązujących problemy społeczne
- aktywizacja liderów społeczności lokalnych
- działania na rzecz integracji społecznej seniorów
- współpraca z grupami nieformalnymi, jak np. KGW, grupy młodzieżowe w zakresie zbieżnych celów działalności z zadaniami Gminy, w tym na rzecz integracji społeczności lokalnych, rozwoju edukacji, społecznego, promocji Gminy;
- wsparcie inicjatyw lokalnych liderów na rzecz rozwoju społeczności;

Przedsięwzięcia LSR są względem celów Strategii komplementarne, spójne i synergiczne.

Lokalna Strategia Rozwoju z uwagi na fakt, iż powstała przy udziale społeczności lokalnych gmin członkowskich reprezentujących zarówno sektor publiczny, gospodarczy i społeczny jak również ludzi młodych, seniorów oraz osoby w niekorzystnej sytuacji doskonale wpisuje się w ww. cele oraz stanowi uzupełnienie działań planowanych do realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego.

LGD w ramach swoich przedsięwzięć przewidziała zarówno wsparcie na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, integracji i włączenia ludzi młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji (P.1.1.;P.1.2.), jak również wsparcie rozwoju przedsiębiorczości (P.1.3) oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym stosowanie innowacyjnych rozwiązań oraz zwiększania dochodowości w gospodarstwach rolnych (P.2.2.; P.2.3)

Ponadto w ramach LSR zostanie zwiększony dostęp do infrastruktury publicznej w tym rekreacyjnej, sportowej i turystycznej (P.2.1.)

Komplementarność i synergia przedsięwzięć w LSR

Wszystkie przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w LSR, współdziałają w celu zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb, z wykorzystaniem bogactwa zasobów lokalnych, w tym m.in. poprawy jakości życia na obszarze LSR, zwiększeniu dostępu do usług dla ludności, zmniejszeniu wykluczenia społecznego osób młodych, seniorów i grup w niekorzystnej sytuacji. Ponadto, wiele przedsięwzięć ma również rolę uzupełniającą, tj. np. obszar niekomercyjnej i ogólnodostępnej infrastruktury publicznej uzupełnia komercyjną ofertę turystyczną.

Przedsięwzięcie 1.1.Seniorzy w AKCJI jest komplementarne w zakresie realizacji przedsięwzięcia oraz 1.2. Przestrzeń MŁODYCH ponieważ obydwie zakresy przewidują działania na rzecz wymiany doświadczeń międzypokoleniowej tym samym dodatkowo wzmacniając efekt pojedynczych działań zaplanowanych w ramach poszczególnych zakresów.

Przedsięwzięcie 1.3 jest komplementarne zarówno z zakresem przedsięwzięć 1.1.Seniorzy w AKCJI oraz 1.2. Przestrzeń MŁODYCH z uwagi na fakt, iż innowacyjny sposób opracowania koncepcji Smart Village wymusza niejako współpracę podmiotów w ramach różnych sektorów, w tym różnych grup wiekowych tworząc nowe powiązania, sieci współpracy. Wspólne zaangażowanie seniorów i osób młodych wokół koncepcji inteligentnej wsi, może być dodatkowym bodźcem wzmacniającym aktywizację i rozwój wiedzy i kompetencji, ponieważ koncepcje SV zakładają wykorzystanie nowoczesnych technologii w połączeniu z lokalnymi zasobami.

Przedsięwzięcie 2.1. wspólna przestrzeń jest komplementarne z zakresem przedsięwzięcia 1.2 seniorzy w AKCJI oraz 1.3 Przestrzeń MŁODYCH z uwagi na fakt, iż stanowi dodatkowe narzędzie do działań integracyjnych i aktywizacyjnych lokalnej społeczności w różnych grupach wiekowych.

Przedsięwzięcia 2.2. rozwój przedsiębiorczości oraz 2.3 wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach jest komplementarne w zakresie realizacji przedsięwzięć 1.1. seniorzy w AKCJI i 1.2 przestrzeń MŁODYCH z uwagi na tworzone miejsca pracy, które mogą być dedykowane zarówno ludziom młodym co w przyszłości ograniczy migracje do miast, jak i seniorom, którzy czują się na siłach aby jeszcze aktywnie pracować oraz osobom w niekorzystnej sytuacji. Nowe miejsca pracy to szansa na zwiększenie dochodów i tym samym podniesienie jakości życia.

5.2 Wartość dodana podejścia LEADER

Podejście LEADER w krajach UE funkcjonuje z dużym powodzeniem już od początku lat 90. Powstało w odpowiedzi na niewydolność odgórznej polityki w kwestii rozwiązywania problemów zdiagnozowanych na obszarach wiejskich Europy. Pierwotnym zamysłem tego podejścia było zaangażowanie potencjału i zasobów ludzi oraz lokalnych organizacji jako podmiotów rozwoju, a nie tylko jego ostatecznych Beneficjentów, by w ten sposób umożliwić im wkład w przyszły rozwój obszarów, na których mieszkają i pracują poprzez tworzenie oddolnych partnerstw w postaci Lokalnych Grup Działania (LGD), jednoczących dla wspólnej sprawy podmioty publiczne, prywatne i społeczne. Wartość dodana tego podejścia wiąże się ze wzmocnieniem lokalnego zaangażowania poprzez budowę lokalnej strategii rozwoju następnie jej realizację i przydział środków finansowych dostępnych dla danego obszaru.

LGD „BUD-UJ RAZEM” już od ponad dekady wpisuje się w cel idei LEADER, ponieważ poprzez zaangażowanie na każdym etapie realizacji LSR, lokalnej społeczności sprawia, że to w rzeczywistości mieszkańcy decydują o tym które problemy, są z ich indywidualnego punktu najpilniejsze do rozwiązania z wykorzystaniem interwencji LEADER oraz sami wskazują konkretne przedsięwzięcia i działania. To właśnie lokalna społeczność, szeroko reprezentowana zarówno przez sektor publiczny, gospodarczy i społeczny jak również poszczególne grupy wiekowe, najlepiej zna specyfikę danego obszaru oraz jego potrzeby i zasoby.

Ponadto, przez fakt, iż wsparcie jest przypisane do określonego obszaru, to właśnie mieszkańcy poprzez podejmowanie konkretnych działań, realizację zaplanowanych wcześniej przedsięwzięć mają realny wpływ na rozwój swoich miejscowości zarówno poprzez tworzenie miejsc pracy, jak i rozszerzenie oferty dostępnych usług dla mieszkańców czy rozwój miejsc z dostępną infrastrukturą. To również lokalna społeczność poprzez organizację lub uczestnictwo w warsztatach czy szkoleniach nie tylko podnosi swoją wiedzę i kompetencje ale w dalszej konsekwencji uzyskuje realne wsparcie na rozszerzenie zasięgu działań. LEADER motywuje mieszkańców do rozwoju zarówno w ramach indywidualnych przedsięwzięć jak i podmiotów ekonomii społecznej. Realny wpływ na rozwój danego obszaru zwiększa poczucie przynależności do danej wspólnoty, co jest nieocenioną wartością i skutecznym czynnikiem motywującym do nie-migrowania do dużych ośrodków miejskich.

Istotnym jest również fakt, że mieszkańcy poprzez zaangażowanie w strukturach LGD „BUD-UJ RAZEM” – w tym przypadku w Radzie - sami decydują, które operacje zostaną zrealizowane w ramach LSR i które w największym stopniu przyczynią się do osiągnięcia celów, które oni sami sformułowali aktywnie angażując się na etapie konstruowania LSR.

Podsumowując, korzyści planowane do osiągnięcia poprzez realizację LSR jakie daje podejście LEADER to przede wszystkim pogłębienie współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami zaangażowanymi w realizację LSR, pełna decyzyjność mieszkańców o kierunkach rozwoju obszaru, zwiększenie świadomości i umiejętności w zakresie zarządzania obszarem, kreowanie – poprzez strukturę celów– innowacyjnych i komplementarnych przedsięwzięć przyczyniających się do spójnego i szerszego rozwoju obszaru to również możliwości realizacji działań niespotykanych w ramach innych funduszy, to również możliwość realizacji przedsięwzięć komplementarnych na obszarze kilkunastu jednostek samorządu terytorialnego.

LGD „BUD-UJ RAZEM”, dysponując bogatym doświadczeniem zdobytym w ramach realizacji Strategii w okresach programowania 2007-2013 oraz 2014-2020, jak również przeprowadzoną analizę potrzeb i potencjału obszaru, jednocześnie doskonale znając lokalnych partnerów i możliwości jakie daje PS dla WPR 2023-2027, w tym interwencja LEADER oraz możliwości pozyskania środków finansowych i realizacji działań w ramach innych funduszy, zaprojektowała konkretne zakresy wsparcia, które będą realizowane z wykorzystaniem określonych metod wdrażania.

LSR, z uwagi na zakres celów i przedsięwzięć planowanych do realizacji będzie finansowana głównie z budżetu PS WPR 2023-2027, jednakże LGD będzie szukało również możliwości finansowania swojej działalności w ramach dodatkowych źródeł m.in.

- ✓ Rządowego Program Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030 – priorytet 2 Aktywne społeczeństwo, priorytet 3 Aktywni obywatele
- ✓ zadań publicznych ogłaszanych przez JST oraz Zarząd Województwa Łódzkiego w zakresie kultury, sztuki, turystyki, sportu oraz z zakresu działalności w obszarze ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego
- ✓ Programu LIFE zarządzanym bezpośrednio przez Komisję Europejską dot. współfinansowania projektów z zakresu ochrony środowiska, w tym przyrody oraz wpływu człowieka na klimat i dostosowania się do jego zmian.
- ✓ Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach komponentu Równać szanse w edukacji (Równać Szanse oraz Uniwersytety Trzeciego Wieku)

5.3 Metody aktywizujące

W ramach LSR wykorzystane zostaną następujące metody aktywizujące:

- operacje klasyczne,
- projekty grantowe (tzw. odwrócony projekt grantowy),
- operacje własne, jeśli nie będzie możliwości osiągnięcia określonych celów czy wskaźników,

- projekt granatowy na przygotowanie koncepcji Smart Village,

Taki dobór metod jest uzasadniony doświadczeniami LGD „BUD-UJ RAZEM” z poprzednich okresów programowania, w szczególności 2014-2020, gdzie po raz pierwszy na tak dużą skalę wnioskodawcami były organizacje pozarządowe, oraz pozytywnymi efektami wdrażania LSR, co potwierdzają wyniki ewaluacji ex-post. Ponadto, odpowiada on na potrzeby zgłaszane przez lokalną społeczność oraz odzwierciedla formy wsparcia przewidziane w ramach PS dla WPR na lata 2023-2027.

Z kolei operacja własna dedykowana jest LGD, w momencie kiedy w odpowiedzi na ogłoszenie o naborze wniosków nie zgłosi się żaden podmiot i zachodzi ryzyko nie osiągnięcia wskaźników. Należy podkreślić, iż operacja własna, mimo że Beneficjentem jest LGD podlega procedurom oceny i wyboru na równych zasadach jak w przypadku pozostałych beneficjentów.

Mając na uwadze opisaną wyżej ścisłą komplementarność zaplanowanych w ramach LSR przedsięwzięć, planuje się realizację wielozakresowych naborów, które wzajemnie się uzupełniając w jeszcze większym stopniu przyczynią się do osiągnięcia nadrzędnego celu LSR, który można sformułować jako poprawę jakości życia na obszarze LSR

Ponadto, LGD „BUD-UJ RAZEM”, analogicznie jak w poprzednich latach, również we współpracy z gminami członkowskimi będzie realizować działania komplementarne do tych zrealizowanych w ramach LSR, jak chociażby w ramach realizacji zadań publicznych aby efekty, jakie zostały osiągnięte w ramach interwencji LEADER mogły zostać dodatkowo wzmocnione.

Integrowanie sektorów, partnerów, zasobów i branż w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

Jak już zostało wspomniane, fundamentem idei LEADER jest partnerstwo i współpraca, zatem mając na uwadze bogate doświadczenie LGD „BUD-UJ RAZEM” w nawiązywaniu współpracy z różnymi podmiotami, jak również prowadzeniu działań animacyjnych i integrujących oraz wykazaną wyżej komplementarność przedsięwzięć, LGD „BUD-UJ RAZEM” zamierza podjąć szereg działań w celu integrowania sektorów, partnerów, zasobów i branż w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

W przypadku LSR ma to również ogromne znaczenie z uwagi na skrócony okres wdrażania LSR oraz ograniczony budżet jaki przypada na konkretny obszar.

Doskonałym narzędziem są działania zaplanowane w ramach Planu komunikacji, których celem jest podnoszenie świadomości i wzmacnianie kompetencji lokalnej społeczności m.in. w zakresie poznawania dobrych praktyk, promowania współpracy oraz innowacji na obszarach wiejskich. Plan komunikacji zawiera również działania informacyjne i promocyjne, również w zakresie integracji i współdziałania.

Dodatkowym narzędziem w promocji działań kompleksowych są kryteria wyboru, które premiuja operacje ukierunkowane na jak najszerszy poziom zintegrowania.

Ponadto, LGD „BUD-UJ RAZEM” wykorzystując dobre praktyki w zakresie partycypacji na etapie budowy LSR, planuje udostępnić możliwość dyżurów/konsultacji z ekspertem, który będzie w stanie rozwiązać wszelkie wątpliwości natury formalno-prawnej. Również bazując na partnerskich relacjach z gminami członkowskimi, LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie mogła zasięgnąć opinii prawnej w skomplikowanych przypadkach operacji, które swoim zasięgiem obejmują m.in. obszar kilku gmin.

Działania w zakresie integrowania sektorów, partnerów, zasobów i branż z pewnością ułatwią wypracowane standardy funkcjonowania organizacji, które nie tylko ułatwiają bieżące funkcjonowanie LGD „BUD-UJ RAZEM” ale przede wszystkim ułatwiają budowanie relacji i partnerstwa, na przejrzystych zasadach.

ROZDZIAŁ VI. Cele i wskaźniki

Przedstawione poniżej cele oraz przedsięwzięcia są efektem wielomiesięcznej pracy członków LGD „BUD-UJ Razem” oraz uczestników konsultacji społecznych przeprowadzonych dla potrzeb przygotowania nowej LSR na lata 2023 – 2027. Zastosowanie partycypacyjnej metody przy tworzeniu LSR daje gwarancję, że przygotowany dokument jest odzwierciedleniem rzeczywistych potrzeb i oczekiwań lokalnej społeczności. Włączenie w prace nad LSR mieszkańców gmin tworzących LGD „BUD-UJ RAZEM” ułatwiły prace analityczne i sformułowanie najważniejszych potrzeb problemów obszaru, co z kolei umożliwiło wykreowanie pożądanych kierunków rozwojowych na najbliższe lata. Te z kolei są odpowiedzią na współczesne wyzwania, z jakimi przyszło nam się mierzyć po okresie niespodziewanej pandemii covid19 i szoku wywołanym wybuchem wojny w Ukrainie.

Przeprowadzona diagnoza społeczno-gospodarcza obszaru potwierdza, że LGD „BUD-UJ RAZEM”, będące największym tego typu Stowarzyszeniem na terenie województwa łódzkiego składające się z 20 gmin zachowuje spójność przestrzenną, gospodarczą, społeczną oraz kulturalną, co zdecydowanie ułatwia funkcjonowanie w ramach RLKS, ale co ważne sprawia, że można efektywnie wdrażać projekty i realizować cele.

Obszarami problemowymi, które w ostatnich latach okazały się kluczowe na obszarze LSR są w szczególności:

- Mała aktywność obywatelska mieszkańców obszaru LGD;
- Bierność grup zagrożonych wykluczeniem społecznym: seniorzy, osoby do 25 roku życia;
- Zauważalna depopulacja i rosnąca liczba seniorów w społecznościach lokalnych;
- Ograniczenie w dostępie do edukacji, kultury na obszarach wiejskich;

- Rosnące dysproporcje w rozwoju pomiędzy wsią a miastem;
- Wykluczenie i marginalizacja grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji;
- Wymagająca dalszych inwestycji infrastruktura techniczna w gminach;
- Potrzeba zwiększenia wydarzeń o charakterze aktywizującym i integrującym;
- Potrzeba wsparcia rozwoju przedsiębiorczości.

Powyższe problemy były podstawą sformułowania celów i przedsięwzięć LSR, które zostały odzwierciedlone w Załączniku do LSR pn. Formularz 1. Cele i przedsięwzięcia.

Na podstawie zidentyfikowanych kwestii problemowych, po weryfikacji mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń, zostały wyznaczone dwa cele, w ramach których zaproponowano realizację konkretnych przedsięwzięć. Ich kierunkiem jest zrównoważony rozwój obszaru LSR, wyrównywanie szans, wykorzystanie potencjału oraz niwelowanie negatywnych zjawisk demograficznych.

Założone cele są metodyczne i zostały ukierunkowane na zaspokojenie potrzeb i oczekiwań lokalnej społeczności. Cele i przedsięwzięcia są zgodne i wpisują się w cele PS dla WPR na lata 2023-2027.

Zidentyfikowane przedsięwzięcia są klarownymi działaniami obejmującymi pakiety powiązanych operacji, służącym rozwiązaniu problemów zidentyfikowanych w LSR. Stopień realizacji przedsięwzięć mierzony jest przy pomocy wskaźników produktu, które zostały sformułowane w taki sposób, żeby było możliwe ich zmierzenie w danym roku sprawozdawczym. Jednocześnie zidentyfikowane przedsięwzięcia pozwalają na osiągnięcie wskaźników rezultatu określonych dla komponentu Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju. Ich wspólna realizacja na poziomie LSR zapewni osiągnięcie zamierzonej zmiany, która zostanie uzyskana dzięki realizacji wszystkich zamierzeń. Zaplanowane przedsięwzięcia zapewniają uzyskanie efektu synergii, natomiast komplementarne cele z jednej strony się uzupełniają by z drugiej wzmocnić efekty podejmowanych działań.

Planowane cele i przedsięwzięcia zostały skwantyfikowane poprzez wybór odpowiednich wskaźników rezultatu i produktu. Rezultaty zostały wybrane zgodnie z katalogiem, o których mowa w części V niniejszego dokumentu pt. „Wskaźniki” – dla LSR współfinansowanych ze środków EFRROW. Zgodnie z zaleceniami z katalogu obowiązkowych wskaźników dokonano wyboru przynajmniej jednego wskaźnika rezultatu, co odzwierciedla niniejsze zestawienie. Scharakteryzowane cele i przedsięwzięcia zostały zatem opatrzone miarodajnymi i efektywnymi wskaźnikami.

Cele zostały ustalone przy wykorzystaniu metody SMART, po przeprowadzeniu analizy SWOT i w taki sposób, aby były względem siebie komplementarne. Przedsięwzięcia zakładają realizację spójnych operacji / projektów grantowych, które dodatkowo w ramach danego celu wykazują się efektem synergii. Ponadto, mają zachęcać potencjalnych beneficjentów do aktywności i podejmowania się realizacji potrzebnych na obszarze LSR inicjatyw społecznych. Właśnie takie podejście zapewni dalszy zrównoważony rozwój obszaru LSR.

Cel 1 Budowanie społeczeństwa obywatelskiego dla obszaru lokalnej strategii rozwoju

Spółeczeństwo obywatelskie jest rozumiane jako cechujące się gotowością i zdolnością jednostek do świadomego, pełnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w społeczeństwie, warunkującą jego trwanie i rozwój, i opiera się m.in. na prodemokratycznej postawie oraz obywatelskich kompetencjach obejmujących rozumienie reguł demokracji i umiejętność ich stosowania, podmiotowej i systemicznej orientacji indywidualnej, aktywności obywatelskiej grupowej i indywidualnej. W ramach celu planuje się organizację wydarzeń sprzyjających wzrostowi atrakcyjności obszaru LSR i integracji mieszkańców LSR, działania dedykowane lokalnej społeczności, włączenie społeczne, przeciwdziałanie wykluczeniu, w tym integracja społeczna, kształtowanie postaw obywatelskich, ekologicznych. Wartością dodaną będzie podjęcie działań zmierzających do zaangażowania mieszkańców w przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi tzw. Smart Village. Szczególną rolę i opieką zostaną otoczone osoby starsze, młode oraz z grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji tj.: osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, kobiety, migranci, rolnicy z małych gospodarstw lub osoby poszukujące zatrudnienia m.in. mieszkańcy osiedli po-PGR.

Wskaźnik rezultatu:

R.1 Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami.

R.40 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi

R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego.

Do osiągnięcia celu 1 przyczyni się realizacja 3 przedsięwzięć:

1. Przedsięwzięcie 1.1. Seniorzy w AKCJI;
2. Przedsięwzięcie 1.2 Przestrzeń MŁODYCH;
3. Przedsięwzięcie 1.3. Opracowanie koncepcji inteligentnych wsi.

Ad. 1. Przedsięwzięcie 1.1. Seniorzy w AKCJI

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się realizację przedsięwzięć polegających na organizacji różnego rodzaju wydarzeń m.in. przykładowe projekty: warsztaty, szkolenia, wyjazdy studyjne: teatr, fotografia, rękodzieło, IT (senior w sieci), warsztaty leaderskie, NIANIA z sąsiedztwa, Co nas łączy – co nas dzieli – międzypokoleniowe warsztaty. Założeniem będzie realizacja bardzo zdywersyfikowanych aktywności. Uczestnikami będą mogły być osoby z różnych środowisk, i różnych grup wiekowych, w tym ze szczególnym uwzględnieniem osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Realizacja założonych przedsięwzięć pozytywnie wpłynie na wzrost świadomości mieszkańców w wymiarze społecznym i obywatelskim oraz przyczyni się do eliminacji ograniczenia wykluczeń. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na aktywizację i edukację seniorów oraz ludzi młodych i osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Kluczowym założeniem jest podejmowanie działań aktywizacyjnych, integracyjnych wśród mieszkańców poprzez ich aktywny udział w organizowanych wydarzeniach. Podejmowane działania mają się przyczynić do wzrostu świadomości w zakresie możliwości podnoszenia kwalifikacji, kompetencji, rozwoju zawodowego, mieszkańców. Realizacja przedsięwzięcia pozwoli na stworzenie warunków i przestrzeni do zaangażowania i partycypacji lokalnej społeczności. Na uwagę zasługuje podmiotowe podejście do kreowania przedsięwzięć, gdzie to grupy docelowe są w centrum zainteresowania i głównymi beneficjentami pomocy.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie projektów grantowych, operacji własnych Będą to tzw. projekty miękkie. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą podmioty ekonomii społecznej, grupy nieformalne, osoby fizyczne zam. teren LGD. Grupy docelowe: mieszkańcy (seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), podmioty ekonomii społecznej.

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba projektów wzmacniających aktywne uczestnictwo osób starszych w życiu społecznym

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba projektów nakierowanych na tworzenie i wykorzystanie nowych technologii w budowaniu świata przyjaznego osobom starszym

Ad.2. Przedsięwzięcie 1.2 Przestrzeń MŁODYCH

Poprzez planowane operacje planuje się zwiększenie zaangażowania lokalnego kapitału społecznego i integracji społecznej ludzi młodych poprzez aktywny udział w dostępnej przestrzeni, będą to działania na rzecz włączenia społecznego: projekty edukacyjne mające na celu podniesienie świadomości społecznej młodych mieszkańców w zakresie ekologii, ochrony środowiska, kompetencji miękkich, a także szeroko pojętej edukacji i integracji. Przykładowe projekty: szkolenia liderów grup młodzieżowych (międzynarodowe/krajowe), młodzi w życiu politycznym – wymiana doświadczeń/debaty, co nas łączy – co nas dzieli – KULTURA, projekty w zakresie zrównoważonego rozwoju – wymiana doświadczeń; Klimat dla młodych – projekt międzynarodowy/krajowy. Wartością dodaną będzie wspieranie inicjatyw międzynarodowych polegających na organizacji wizyty studyjnej mającej na celu wymianę doświadczeń w zakresie sposobów wykorzystania lokalnych walorów z udziałem lokalnych liderów, organizacji pozarządowych.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie projektów grantowych, projekty partnerskie Będą to tzw. projekty miękkie. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Grupy docelowe: mieszkańcy (młodzież, osoby w niekorzystnej sytuacji), podmioty ekonomii społecznej.

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba projektów partnerskich ukierunkowanych na poznanie dobrych praktyk/ wymianę doświadczeń

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba projektów wzmacniających aktywne uczestnictwo osób młodych w życiu społecznym

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba projektów wspierających rozwój wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości

Ad. 3. Przedsięwzięcie 1.3 Opracowanie koncepcji inteligentnych wsi

Idea **Smart Village** ma się przyczynić do rozwoju obszarów wiejskich oraz wyrównywaniu dysproporcji w porównaniu z obszarami zurbanizowanymi. Koncepcje tworzone w sposób oddolny przy zaangażowaniu mieszkańców danej miejscowości mają dać szansę na poprawę warunków życia mieszkańców. Szczególnym obszarem ma być przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu terenów wiejskich oraz problemom w zakresie ochrony środowiska i klimatu. Wprowadzenie przedsięwzięcie związanego z inteligentnymi wsiami jest odpowiedzią na oczekiwania lokalnej społeczności w zakresie wykorzystywania innowacyjnych rozwiązań na obszarze LSR. Koncepcje pozwolą wykorzystać lokalny potencjał, uporządkować potrzeby i oczekiwania mieszkańców w zakresie rozwoju miejscowości, sołectwa. Przygotowane opracowania mają nadać nowe kierunki rozwoju, usprawnić proces pozyskiwania grantów na działania twarde i miękkie. Kluczowym atutem przedsięwzięcie jest proces włączenia samych mieszkańców w przygotowanie koncepcji a samo działanie ma wysoki czynnik innowacyjności na obszarze LSR.

Elementem innowacji będzie pilotażowy program polegający na wdrożeniu idei Smart Village. Ma się to przyczynić do rozwoju obszarów wiejskich oraz wyrównywaniu dysproporcji w porównaniu z obszarami zurbanizowanymi. Koncepcje tworzone w sposób oddolny przy zaangażowaniu mieszkańców danej miejscowości mają dać szansę na poprawę warunków życia mieszkańców. Szczególnym obszarem ma być przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu terenów wiejskich oraz problemom w zakresie ochrony środowiska i klimatu. Wprowadzenie przedsięwzięcie związanego z inteligentnymi wsiami jest odpowiedzią na oczekiwania

lokalnej społeczności w zakresie wykorzystywania innowacyjnych rozwiązań na obszarze LSR. Konceptje pozwolą wykorzystać lokalny potencjał, uporządkować potrzeby i oczekiwania mieszkańców w zakresie rozwoju miejscowości, sołectwa. Przygotowane opracowania mają nadać nowe kierunki rozwoju, usprawnić proces pozyskiwania grantów na działania twarde i miękkie. Kluczowym atutem przedsięwzięcia jest proces włączenia samych mieszkańców w przygotowanie koncepcji a samo działanie ma wysoki czynnik innowacyjności na obszarze LSR.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie projektu grantowego. Będą to operacje nieinwestycyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne. Grupy docelowe: mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, mikro i mali przedsiębiorcy.

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba podmiotów przygotowujących koncepcję Smart Village

Cel 2. Wsparcie rozwoju infrastruktury i usług dla mieszkańców obszaru lokalnej strategii rozwoju

Realizacja powyższego celu będzie się koncentrować na przedsięwzięciach realizowanych przez jednostki sektora finansów publicznych, które będą zwiększać dostęp do małej infrastruktury publicznej oraz organizacji pozarządowych, które zwiększą dostęp do oferty usług dla ludności. Działania inwestycyjne przez jednostki sektora finansów publicznych zostaną dopełnione operacjami realizowanymi przez organizacje pozarządowe. W diagnozie obszaru kluczową kwestią okazał się dostęp do usług mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu na obszarach wiejskich do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej, uzupełnionej ofertą usług niekomercyjnych. Identyfikowane wykluczenia na obszarach wiejskich, wzmocnione negatywnymi następstwami pandemii Covid-19 oraz gospodarczymi konsekwencjami wybuchu wojny w Ukrainie, ograniczyły mobilność mieszkańców. Pogłębiły również negatywne trendy demograficzne, związane w szczególności ze starzeniem się społeczności lokalnej. Dlatego tak kluczowe jest podejmowanie działań mających na celu realizację przedsięwzięć bezpośrednio wpływających na jakość oferty na obszarze LSR. Z drugiej strony ważnym aspektem wsparcia jest podniesienie konkurencyjności istniejących podmiotów gospodarczych oraz powstawanie nowych. Dzięki temu lokalny biznes ma zyskać lepszą konkurencyjność i pozycję rynkową. Promocja postaw przedsiębiorczych zwiększy zainteresowanie podmiotów z obszaru LSR zakładaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej, w tym także związanych z turystyką wiejską. Realizacja celu przyczyni się do ożywienia gospodarczego, generowania nowych miejsc pracy, zmniejszenia bezrobocia, podniesienia kompetencji mieszkańców w obszarze prowadzenia działalności gospodarczej. Pomoc będzie skierowana na rozwój komercyjnych usług mających na celu poprawę jakości życia na obszarze. Istotnym elementem rozwoju obszaru będzie wsparcie kierowane do małych gospodarstw rolnych poprzez tworzenie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych. Rozwój usług i produkcji komercyjnych dla społeczności lokalnej będzie można realizować poprzez operacje związane z rozwijaniem pozarolniczej działalności gospodarczej. Nawiązując do trudnej sytuacji w kraju i na świecie spowodowanej pandemią oraz wojną na Ukrainie zmieniło się podejście przedsiębiorstw do kwestii prowadzenia działalności. Umiejętność szybkiego dostosowywania się do zmian i potrzeb otoczenia, zdolność budowania nowych produktów i modeli działalności czy sprawność we wdrażaniu nowych technologii są cechami, które wzmocnią biznes. Utworzenie nowych miejsc pracy w rozwijających się przedsiębiorstwach przyczyni się do rozwoju regionu .

Wskaźniki rezultatu:

R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR

R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR

R.41.PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR

Do osiągnięcia celu 2 przyczyni się realizacja 3 przedsięwzięć:

1. Przedsięwzięcie 2.1. Wspólna przestrzeń;
2. Przedsięwzięcie 2.2. Rozwój przedsiębiorczości;
3. Przedsięwzięcie 2.3. Wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach.

Ad. 1. Przedsięwzięcie 2.1. Wspólna przestrzeń

Planowane wsparcie będzie przeznaczone na działania związane z poprawą dostępu do małej infrastruktury publicznej. Założeniem jest podniesienie atrakcyjności gmin dla mieszkańców oraz turystów poprzez wsparcie budowy/ przebudowy/ modernizacji i wyposażenia obiektów o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym, sportowym i turystycznym co będzie miało pozytywny wpływ na rozwój obszaru LSR. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich jest bezpośrednio związana z takimi wyzwaniami jak: poprawa dostępu do infrastruktury publicznej poprzez jej utworzenie lub dostosowanie do potrzeb. Wsparcie lokalnej społeczności będzie dotyczyć różnych obszarów, w tym sportu, rekreacji, kultury. Efektem podejmowanych przedsięwzięć będzie wprowadzenie lub przywrócenie na obszarach wiejskich funkcji społecznych

i edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych. Osiągnięcie zakładanego celu będzie możliwe poprzez realizację inwestycji obejmujących zwiększenie dostępności do małej infrastruktury publicznej. Do przykładowych projektów można zaliczyć: dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty w ramach powstania nowej bądź udoskonalonej oferty infrastruktury publicznej: infrastruktura: kulturalna, rekreacyjna, turystyczna, sportowa, domy kultury, świetlice wiejskie, siłownie, place zabaw, skateparki, ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, altany, nasadzenia w parkach, ścieżki piesze, oznakowanie szlaków (pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych), pomosty, miejsca pamięci (oznakowanie, tablice), oświetlenie uliczne zewnętrzne. Planowane są również projekty o charakterze partnerskim.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie konkursów. Będą to operacje infrastrukturalne, produkcyjne lub nieprodukcyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe. Grupy docelowe: mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych.

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba nowych, przebudowanych, zmodernizowanych i/lub wyposażonych obiektów ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, kulturalnej, turystycznej, w tym realizowanych w partnerstwie

Ad. 2. Przedsięwzięcie 2.2. Rozwój przedsiębiorczości

Planowane wsparcie będzie przeznaczane na działania związane z pozarolniczą działalnością na obszarze LSR poprzez wdrożenie nowych rozwiązań, w tym innowacyjnych (innowacje produktowe, usługowe, procesowe, organizacyjne). Założeniem planowanego przedsięwzięcia jest efektywne wykorzystanie atutów obszaru LSR dla rozwoju oferty w obszarze biogospodarki lub zielonej gospodarki, czyli takich gospodarek, w których polityka środowiskowa, gospodarcza i innowacje zapewniają społeczeństwu efektywne wykorzystanie zasobów w procesach produkcji i konsumpcji, co przyczynia się do wzrostu dobrobytu i zapewnia ochronę systemów naturalnych.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie konkursów. Będą to operacje produkcyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą lokalni mieszkańcy zamierzający podjąć działalność gospodarczą lub przedsiębiorcy. Grupy docelowe: mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych.

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, w tym ukierunkowanego na rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki

Ad. 3. Przedsięwzięcie 2.3. Wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach

Wsparciem będą objęte inwestycje dotyczące tworzenia gospodarstw agroturystycznych i/lub zagród edukacyjnych. Założeniem jest efektywne wykorzystanie walorów przyrodniczych, kulturowych oraz krajobrazowych obszaru LSR dla rozwoju oferty usługowej, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju agroturystyki. Wsparciem będą objęte inwestycje dotyczące tworzenia gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych. Turystyka wiejska poprzez swój dynamiczny rozwój będzie kreować nową jakość i nowe miejsca pracy. Dlatego ważne będzie tworzenie zintegrowanych produktów i marek o lokalnym znaczeniu. Musi to być wsparte rozwojem infrastruktury noclegowej, turystycznej, rekreacyjnej i dostępowej oraz podniesienie jej standardów. Istotną częścią wspieranych projektów będzie podnoszenie kwalifikacji.

Agroturystyka jest bezpośrednio powiązana z rozwojem turystyki przyjaznej środowisku, ze szczególnym nastawieniem na zaangażowanie walorów dziedzictwa kulturowego i różnorodności przyrodniczej. Dopelnieniem tej formuły obok gospodarstw agroturystycznych są również zagrody edukacyjne, których oferta jest budowana na bazie zasobów gospodarstwa, jak również walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych danej miejscowości – pozwala przyciągnąć na tereny wiejskie turystów oraz zintegrować mieszkańców z innymi obszarów. Ważną częścią tych działań jest agroturystyka, będąca jedną z form turystyki wiejskiej. Agroturystyka, to turystyczna działalność realizowana w gospodarstwach rolnych naszego kraju. Rozwój agroturystyki w Polsce w ostatnich latach staje się bardzo znaczący. Aktualnie stan infrastruktury jest na pewno niewystarczający i należy dążyć starań, aby możliwości pozyskania środków na rozwój gospodarki turystycznej w perspektywie finansowej na lata 2023 – 2027 były bardziej efektywne. Wyróżnia się trzy podstawowe rodzaje agroturystyki:

- turystykę na terenach wiejskich, rozumianą jako wszelkie formy rekreacji w rejonie nieurbanizowanym;
- turystykę związaną z rolnictwem, gdzie poza produktem turystycznym oferuje się możliwości poznawania specyfiki zawodu rolnika łącznie z wykonywaniem pewnych funkcji produkcyjnych;
- turystykę wiejską z uwzględnieniem elementów kultury lokalnej i formami integracji ze społecznością obszarów wiejskich.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie konkursów. Będą to operacje produkcyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą lokalni mieszkańcy zamierzający podjąć działalność gospodarczą lub wprowadzić usługi gospodarcze wyłączone z przepisów ustawy Prawo przedsiębiorców. Grupy docelowe: mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści.

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba operacji polegających na utworzeniu/założeniu zagrody edukacyjnej i/lub agroturystyki.

ROZDZIAŁ VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposobu ustanawiania kryteriów wyboru

LGD „BUD-UJ RAZEM” (dalej LGD) będzie realizowała komponent Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju w ramach PS dla WPR na lata 2023-2027. Osiągnięcie zaplanowanych celów i wskaźników ich realizacji będzie możliwe poprzez realizację adekwatnych do lokalnych potrzeb różnorodnych metod realizacji operacji aktywizujących społeczność lokalną w ramach LSR, tj.:

- **operacje konkursowe** realizowane przez podmioty inne niż LGD, w tym projekty partnerskie (przewidujemy jeden międzynarodowy projekt partnerski oraz jeden z partnerami krajowymi),
- **projekty grantowe** wdrażane przez LGD poprzez konkurencyjny wybór Grantobiorców realizujących pojedyncze zadania składające się na projekt grantowy;
- **projekty grantowe ukierunkowane na przygotowanie innowacyjnych koncepcji inteligentnych wsi**

W LSR przewidziano również możliwość realizacji operacji własnych LGD, które zapewnią osiągnięcie danego celu/przedsięwzięcia LSR, jeśli nikt inny nie będzie chciał zrealizować projekty w tym zakresie. Będą one spełniać podstawowe warunki przyznania pomocy oraz zostaną zachowane przy ich wyborze zasady konkurencyjności względem operacji planowanych przez innych Wnioskodawców. Będą one składane w ramach naborów ogłaszanych przez LGD i podlegać pełnej procedurze wyboru i oceny przez Radę LGD. Zostały przypisane do zakresów, które pozytywnie oddziałują na lokalną społeczność, realizując cele publiczne lub niekomercyjne.

W LSR dopuszczono realizację wszystkich rodzajów operacji, tj.:

- operacji produkcyjnych – obejmujących inwestycje w środki trwałe lub aktywa niematerialne na rzecz przedsiębiorstw, które będą wykorzystywane do produkcji towarów lub świadczenia usług,
- operacji nieprodukcyjnych – obejmujących operacje niekomercyjne realizowane w celu innym niż uzyskanie zysku oraz nie wykonywane w ramach prowadzonej działalności gospodarczej,
- inwestycji w małą infrastrukturę – obejmujących inwestycje infrastrukturalne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro,

Wskutek identyfikacji wielu niekorzystnych zjawisk demograficznych na obszarach wiejskich przewidziano również wsparcie dla osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji opisanych w poprzednich rozdziałach.

Na etapie budowy LSR nie były dostępne szczegółowe Wytyczne w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Zarządzanie LSR oraz Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR.

Udostępniane projekty wskazały na kierunki w zasadach oceny i wyboru projektów, jednak etap konsultacji nie zakończył się w trakcie zatwierdzania LSR. Utrudniło to przygotowanie rozwiązań i wymagało szeregu konsultacji oraz wymiany doświadczeń pomiędzy lokalnymi grupami działania. To skłoniło do przygotowania rozwiązań wspólnych, uniwersalnych, które zapewnią wybór projektów zgodnych z obowiązującymi zasadami. Wybór mechanizmów wdrażania był realizowany indywidualnie przez każdą LGD, ale przebieg procesu oceny jest efektem współpracy i wymiany doświadczeń z innymi LGD.

Zasady wyboru i oceny operacji

Wybór i ocena będą prowadzone na podstawie obowiązujących przepisów oraz zgodnie z Wytycznymi MRiRW. LGD będzie podawać do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej, uzgodniony z Zarządem Województwa Łódzkiego (dalej ZW), harmonogram naborów wniosków o wsparcie na kolejny rok, nie później niż do końca danego roku. Ewentualne aktualizacje harmonogramu, uzgodnionego z ZW, będą zamieszczane na stronie internetowej LGD „BUD-UJ RAZEM” nie rzadziej niż na koniec każdego kwartału.

Wybór operacji będzie poprzedzać ogłoszenie naboru wniosków podawanym do publicznej wiadomości co najmniej na stronie internetowej LGD. Ogłoszenie będzie spełniać wymogi określone w ww. ustawie o RLKS. Kluczowym elementem ogłoszenia będzie Regulamin naboru wniosków o wsparcie, który będzie on uzgadniany z ZW i będzie zawierał co najmniej: zakresy wsparcia; limit środków; maksymalny poziom wsparcia, kwotę wsparcia; formę wsparcia; warunki udzielenia wsparcia; kryteria wyboru operacji; opis procedury udzielania wsparcia, w tym wskazanie i opis etapów oceny w LGD oraz w ZW; termin składania wniosków; sposób i formę składania oraz informację o wymaganych załącznikach; zakres możliwych poprawek i uzupełnień oraz sposób, formę i termin ich złożenia; sposób wymiany korespondencji między wnioskodawcą a LGD i ZW; czynności poprzedzające udzielenie wsparcia oraz termin ich dokonania; informację o miejscu udostępnienia LSR, formularza wniosku i wzoru umowy; a także informację o środkach zaskarżenia przysługujących wnioskodawcy oraz wskazanie podmiotu właściwego do ich rozpatrzenia.

LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie mogła zmienić Regulamin naboru wniosków o wsparcie lub go unieważnić w ściśle określonych okolicznościach wynikających z obowiązujących przepisów.

Wsparcie na Wdrażanie LSR będzie udzielane Wnioskodawcy, na jego wniosek, jeżeli będą spełnione warunki udzielenia tego wsparcia określone w Regulaminie naboru wniosków o wsparcie, tj.:

- 1) na operację wybraną przez LGD „BUD-UJ RAZEM”, która jest stroną umowy ramowej;
- 2) do wysokości środków przewidzianych w umowie ramowej.

Wyboru operacji będzie dokonywać Rada LGD (organ decyzyjny). Do wyłącznej kompetencji Rady LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie należał:

- a) wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 4 ww. rozporządzenia 2021/1060, zwanych dalej „operacjami”, które mają być realizowane w ramach LSR, oraz
- b) ustalenie kwoty wsparcia.

Skład osobowy Rady, zasady powoływania Członków Rady oraz sposób ich przyporządkowania do poszczególnych grup interesów zostały opisane w Rozdziale I.

Podstawą dokonywanego wyboru i oceny operacji będzie ww. ustawa o RLKS. W zakresie dokonywanego przez LGD „BUD-UJ RAZEM” wyboru:

- a) zostanie zastosowana procedura zapewniająca bezstronność Członków Rady (będzie prowadzony Rejestr interesów Członków Rady),
- b) zostaną zastosowane kryteria wyboru operacji, opracowane z wykorzystaniem szeregu partycypacyjnych metod i udziału wszystkich interesariuszy,
- c) zapewnimy zachowanie składu Rady zgodnego z wymaganiami określonymi w art. 31 ust. 2 lit. b ww. rozporządzenia 2021/1060,
- d) zapewnimy realizację wymogu, zgodnie z którym pojedyncza grupa interesu nie kontroluje decyzji w sprawie wyboru operacji, określonego w art. 33 ust. 3 lit. b ww. rozporządzenia 2021/1060.

Ww. wymogi zostaną zawarte w Regulaminie Rady oraz w procedurach wyboru oraz ustalenia kwoty wsparcia oraz procedurach

LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie dążyć do opracowania jednolitej dla województwa lub regionu procedury, wykorzystując doświadczenia z obecnego okresu programowania. Umożliwi to zachowanie odpowiedniego standardu oceny, a także przyspieszy proces oceny wniosków. Ma to znaczenie dla budowania wartości dodanej Podejścia Leader poprzez współpracę, wymianę wiedzy i doświadczeń.

Wybór będzie dokonywany przez Radę LGD „BUD-UJ RAZEM”:

- 1) spośród operacji, które są objęte wnioskami o wsparcie złożonymi w terminie, miejscu oraz formie, o których mowa w ogłoszeniu o naborze wniosków o wsparcie oraz spełniają warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR,
- 2) przy zastosowaniu kryteriów wyboru operacji.

W zakresie oceny będzie również dokonanie ustalenia kwoty wsparcia.

W trakcie oceny możliwe będzie wezwanie Wnioskodawcy do złożenia wyjaśnień lub dokumentów niezbędnych do oceny wniosku, na zasadach określonych w procedurach.

Po dokonaniu oceny LGD „BUD-UJ RAZEM” przekazuje Wnioskodawcy informację o wyniku oceny spełnienia warunków udzielenia wsparcia lub wyniku wyboru wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację oraz wskazaniem ustalonej przez LGD „BUD-UJ RAZEM” kwoty wsparcia na wdrażanie LSR. W przypadku pozytywnego wyniku wyboru informuje dodatkowo, czy w dniu przekazania wniosków do ZW operacja mieści się w limicie środków. Jeśli kwota wsparcia będzie niższa, niż wnioskowana LGD „BUD-UJ RAZEM” zamieszcza dodatkowo uzasadnienie tej wysokości.

Na swojej stronie internetowej LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie zamieszczać listę operacji spełniających warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR oraz listę operacji wybranych, ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków.

Dokumentacja konkursowa będzie przekazywana do ZW w terminie 60 dni od dnia następującego po ostatnim dniu terminu składania wniosków o wsparcie.

Wnioskodawcy będzie przysługiwać prawo wniesienia protestu od:

- 1) negatywnego wyniku oceny albo
- 2) wyniku oceny spełnienia kryteriów wyboru operacji, na skutek której operacja nie została wybrana, albo
- 3) wyniku wyboru operacji, na skutek którego operacja nie mieści się w limicie środków przeznaczonych na udzielenie wsparcia na wdrażanie LSR w ramach danego naboru wniosków o wsparcie, lub ustalenia przez LGD „BUD-UJ RAZEM” kwoty wsparcia na wdrażanie LSR niższej niż wnioskowana.

Niewystarczający limit w naborze nie może stanowić wyłącznej przesłanki wniesienia protestu. Prawo wniesienia protestu nie będzie przysługiwało LGD „BUD-UJ RAZEM” .

Wymogi formalne wniesienia protestu, okoliczności wezwania do uzupełnień, pozostawienia protestu bez rozpatrzenia, wycofania protestu, tryb doręczeń, możliwość wniesienia skargi do sądu administracyjnego oraz czas rozpatrzenia protestu –

będą wynikać z przyjętych procedur. W procedurach zostanie również opisana procedura odwoławcza i możliwość wstrzymywania przez ZW umów z Wnioskodawcami, a także kwestie wniesienia skargi do sądu administracyjnego.

Po dokonaniu przez LGD „BUD-UJ RAZEM” wyboru operacji, ZW dokonuje ostatecznej weryfikacji kwalifikowalności i udziela lub odmawia udzielenia wsparcia. Jeżeli po upływie 6 miesięcy od dnia udostępnienia ZW dokumentów potwierdzających dokonanie wyboru operacji przez LGD „BUD-UJ RAZEM” okaże się, że nie jest możliwe udzielenie wsparcia w ramach limitu środków, ZW informuje Wnioskodawcę o braku dostępnych środków na udzielenie tego wsparcia i pozostawia wniosek bez rozpatrzenia.

Podobny sposób postępowania będzie dotyczyć procedur wyboru i oceny Grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów oraz zasady ustalenia kwoty grantu. Przy czym nabór Grantobiorców będzie się odbywać w LGD „BUD-UJ RAZEM” i będzie obejmować:

- 1) realizację projektu grantowego zgodnie z założonym celem;
- 2) przygotowanie i przekazanie ZW do zatwierdzenia procedur wyboru i oceny Grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru Grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów;
- 3) wybór Grantobiorców na podstawie ww. kryteriów;
- 4) zawieranie z Grantobiorcami umów o powierzenie grantu;
- 5) rozliczanie wydatków poniesionych przez Grantobiorców;
- 6) monitorowanie realizacji zadań przez Grantobiorców;
- 7) kontrolę realizacji zadań przez Grantobiorców;
- 8) odzyskiwanie grantów – w przypadku ich wykorzystania niezgodnie z celem projektu grantowego.

Grantobiorca będzie mógł złożyć odwołanie od wyniku oceny do Rady LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Po dokonaniu wyboru i uzyskaniu pozytywnej oceny w ramach złożonego projektu grantowego, będą zawierane umowy o powierzenie grantu spełniającej wymogi wynikające z ustawy o RLKS.

Kluczowe cele i założenia procedur i lokalnych kryteriów wyboru

W procedurach wyboru i oceny operacji/Grantobiorców zostaną określone zasady gwarantujące prawidłowość i przejrzystość całego procesu. Poza sprawnością procedury istotna będzie również jej transparentność i skuteczność. Procedury będą czytelne dla wszystkich zainteresowanych stron, biorących udział w procesie wyboru operacji, w szczególności dla Wnioskodawców. Nabory będą poprzedzone szkoleniem lub możliwością skorzystania z doradztwa. Wynik oceny i wyboru operacji/Grantobiorcy będzie potwierdzany w formie Uchwały Rady podczas posiedzenia prowadzonego zgodnie z zasadami szczegółowo określonymi w Regulaminie Rady, który dodatkowo określi szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady związanych z oceną i wyborem operacji. Regulamin Rady jest zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków. Przyjęcie i zmiana lokalnych kryteriów wyboru pozostaje w gestii Zarządu.

Przygotowanie i aktualizacja procedur oceny i wyboru operacji/Grantobiorców będą dokonywane przy zapewnieniu udziału w procesie opiniowania wszystkich interesariuszy. Dopuszczymy możliwość zgłaszania na każdym etapie, nie tylko opiniowania, inicjatyw lub pomysłów. Procedury będą jawne i powszechnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych. Zostaną udostępnione na stronie internetowej oraz w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”. Każdorazowo będą udostępniane wraz z dokumentacją konkursową.

Ocena będzie dokonywana przez członków Rady w drodze głosowania większością głosów. Zapewni to zgodność oceny z przyjętą punktacją, w ramach której nie będzie przewidziana oceny w przedziałach od - do, tylko zostanie jednoznacznie określona liczba punktów za spełnienie danego kryterium, także w pełniejszym zakresie.

Dodatkowe warunki kwalifikowalności

Będą każdorazowo zamieszczane w Regulaminie naboru wniosków o wsparcie i będą wynikać w szczególności z przyjętych kwot alokacji na dany nabór, liczby planowanych do osiągnięcia wskaźników, dodatkowych kryteriów dostępowych określonych w procedurach lub dodatkowych kryteriów wynikających z diagnozy potrzeb i potencjału obszaru LSR.

Lokalne kryteria wyboru operacji

Lokalne kryteria będą przejrzyste i wynikające ze specyfiki i diagnozy obszaru LSR, Wytycznych MRiRW, a ich spełnienie bezpośrednio przyczyni się do wyboru operacji, które będą realizowały cele zapisane w LSR. Zapewnimy dobór mierzalnych kryteriów. Dzięki temu można będzie obiektywnie zróżnicować ocenę, bez jakiegokolwiek dyskryminacji. Każdorazowo przy zmianie kryteriów będzie dokonywana weryfikacja w zakresie mierzalności oraz zgodności z diagnozą obszaru. Kryteria będą dotyczyć poszczególnych przedsięwzięć.

Kryteria będą zawęźać możliwość uzyskania wsparcia i będą je kierunkować na operacje najlepiej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć.

Kryteria jakościowe będą zawierać szczegółowy opis podejścia do ich oceny, w tym wskazanie jakie wymagania będą konieczne do spełnienia, żeby uzyskać określoną liczbę punktów. Będą zawierać opisy, niezbędne definicje oraz wskazanie w dokumentacji konkursowej miejsca, które będzie podstawą oceny lub wskazanie wymaganych dodatkowych załączników, które będą dokumentować spełnienie danego kryterium, na każdym określonym poziomie.

W przypadku kryteriów mierzalnych zostanie jednoznacznie wskazane jakie wymogi będą konieczne do uzyskania danej liczby punktów.

Członkowie Rady dokonujący oceny według lokalnych kryteriów wyboru będą zobowiązani nie tylko podać przyznaną liczbę punktów, ale również w każdym przypadku pisemnie uzasadnić przyczynę takiej oceny.

Ostateczny kształt kryteriów zostanie ustalony w wyniku prac zespołu interdyscyplinarnego ds. LSR. Zmiana kryteriów odbywa się zgodnie z zasadami zmiany kryteriów, a także z zachowaniem ich mierzalności.

Dobór kryteriów został dokonany zgodnie z opisem procesu partycypacji przedstawionym w Rozdziale 3. LGD tworzy LSR wspólnie z mieszkańcami z obszaru w odpowiedzi na ich potrzeby, żeby wspierać zrównoważony rozwój. Wraz z pojawianiem się nowych czynników zewnętrznych może wystąpić potrzeba ich zmiany lub lepszego dostosowania. Przygotowanie i aktualizacja lokalnych kryteriów wyboru z wykorzystaniem partycypacyjnych metod zapewnia wszystkim interesariuszom realny wpływ na wybór operacji, które będą realizować LSR. Takie podejście zapewnia pełną inkluzywność.

Ww. zasady obowiązują również do procedur wyboru i oceny Grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru Grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów.

Realizowane przedsięwzięcia będą się charakteryzować nie tylko komplementarnością, ale również synergią.

W przypadku PS dla WPR na lata 2023-2027 wdrażanie będzie dotyczyć następujących zakresów wsparcia:

1a. rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki w poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne

1b. rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej

2a. rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania gospodarstw agroturystycznych

2b. rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania zagród edukacyjnych

4. poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji w zakresach wymienionych punktach 1-3

5. przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi

6. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej

7. kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lubi przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych

8. włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji

W ramach jednego przedsięwzięcia możliwa będzie realizacja kilku zakresów:

P.1.1. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 7, 8

P.1.2. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 7, 8

P.1.3. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 5

P.2.1. – Zakres PS dla WPR na lata 2023-2027 – 4, 6, 8

P.2.2. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 1

P.2.3. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 2

Tabela nr 16 Matryca logiczna powiązania lokalnych kryteriów wyboru i przedsięwzięć

kryterium obowiązkowe	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2.	2.3
objęte oddolnymi koncepcjami inteligentnej wsi			x			
dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji,	x	x				
realizowane przez młode kobiety prowadzące/współprowadzące gospodarstwo rolne w ramach zakresu rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,				x		

realizowane w partnerstwie (z wyłączeniem operacji, które z zasady są realizowane w partnerstwie np. operacje w zakresie tworzenia albo rozwoju KŁŻ),		x		x		
zintegrowane (łącznie różne dziedziny, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności).	x	x		x		
innowacyjne, gdzie innowacja jest określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru),		X	X		x	x
kryterium dodatkowe	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3
Premiowanie Wnioskodawców, którzy mają mieszkać / funkcjonują / prowadzą działalność na obszarze LSR dłużej niż 3 m-ce					x	x
Premiowanie Wnioskodawców, którzy korzystali ze skutecznych konsultacji z Biurem LGD (WAŻNE do innych zobowiązań w LSR)	x	x	x	x	x	x
Premiowanie Wnioskodawców, którzy uczestniczyli w szkoleniu zorganizowanym przed prowadzonym naborem (WAŻNE do innych zobowiązań w LSR)	x	x		x	x	x
Premiowanie Wnioskodawców, którzy brali udział w wydarzeniach / spotkaniach lub innych formach aktywności oferowanych przez LGD w ramach Planu komunikacji (nie dotyczy wydarzeń otwartych / wizyt na stronie internetowej) (WAŻNE do innych zobowiązań w LSR)	x	x		x	x	x
Preferowanie wnioskodawców posiadających doświadczenie lub kwalifikacje w zakresie odpowiednim do zakresu projektu				x		
Premiowanie operacji, które mają na celu kultywowanie / integracji społeczności lokalnej / włączeniu społecznemu / innych elementów	x	x				
Premiowanie operacji, które są dedykowane osobom młodym, seniorom, osobom w niekorzystnej sytuacji	x	x				
Premiowanie operacji, które będą uwzględniać promocję LGD, zgodnie z wymogami określonymi w Księdze wizualizacji PS dla WPR na lata 202-2027 oraz zostanie przekazana informacja o projekcie sporządzona wg wzoru określonego przez LGD do utworzenia bazy projektów / wnioskodawców	x	x	x	x	x	x
Wykazanie spójności, komplementarności lub synergii z innymi projektami z obszaru LSR (WAŻNE do innych zobowiązań w LSR)	x	x		x		

Źródło: opracowanie własne

Kryterium innowacyjność - definicja innowacyjności określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru).

Doświadczenia z okresu programowania 2014-2020 pokazują, iż beneficjenci mają świadomość potrzeby zastosowania innowacji, żeby wprowadzić na rynek lepszą ofertę. Dodatkowo, chcąc uzyskać większą liczbę punktów w ramach oceny, zabiegają, żeby projekty miały cechy innowacyjności. Obszar objęty LSR jest obszarem wiejskim, jednak oczekuje innowacyjnych rozwiązań. Stąd potrzeba stopniowalnej oceny innowacyjności.

Po analizach dostępnych definicji innowacyjności przyjęto definicję wynikającą z dokumentacji konkursowej, która najbardziej obiektywnie odzwierciedla specyfikę obszaru objętego LSR oraz zapewnia możliwość wyboru projektów innowacyjnych, znacząco oddziałujących na obszar.

Innowacyjność – to zmiana mająca na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Definicja najlepiej odpowiada specyfice obszaru i rodzajom planowanych do wdrożenia przedsięwzięć.

1) Badanie innowacyjności będzie dotyczyć następujących przedsięwzięć:

- P.1.2 - innowacje społeczne w zakresie włączenia społecznego ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji.
- P.1.3 - innowacje społeczne i biznesowe w związku z przygotowaniem koncepcji smart village
- P.2.2 i P.2.3 – innowacje biznesowe w zakresie usług komercyjnych w tym w ramach gospodarstw agroturystycznych

Wdrożenia innowacji w ww. zakresach będzie obejmować:

- zwiększenie funkcjonalności, użyteczności produktów i usług, lub
- unowocześnienie przestarzałych systemów, lub
- udoskonalenie technologii, lub

- usprawnienie komunikacji międzyludzkiej, lub
- optymalizację czasu pracy, lub
- ochronę środowiska naturalnego.

2) Oczekiwany wpływ innowacji na rozwój obszaru LSR to:

a) innowacje społeczne,

- aktywizacja i integracja osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji,
- wzrost aktywności społecznej do działania, kreatywne podejście do odgrywania nowej roli lub relacji w społeczeństwie
- wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

b) innowacyjne biznesowe:

- wpływ na wzrost gospodarczy; zwiększanie wydajności, przy takich samych nakładach; wzrost wydajności wpływa na zwiększenie dostępności, co powoduje, że lokalna gospodarka się rozwija,
- osiągnięcie przewagi konkurencyjnej, najlepiej trwałej (strategicznej w obszarze produktu/usługi, sposobu obsługi klienta, konkurencyjnej ceny opartej na przewadze kosztowej, strategii jakości oferowanego produktu/usługi),
- wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych,

Pozwoli to odróżnić zmiany, które nie będą innowacyjnością od innowacji, które będą powodować oczekiwaną zmianę.

3) Ocena innowacyjności będzie stopniowalna i zapewni możliwość uzyskania punktów:

- Maksymalna liczba punktów będzie dotyczyć projektów kreatywnych (powstających w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczy nowych na obszarze LSR produktów, usług, procesów lub organizacji).
- Znacznie niższa liczba punktów będzie dotyczyć projektów imitujących (wzorowanych na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji, obejmują nowy sposób wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych)
- Braku możliwości przyznania punktów dla innowacji pozornych, które obejmują drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

4) Opis metod wdrożenia zdefiniowanych innowacji i ich oczekiwanego wpływu na rozwój obszaru LSR:

- P.1.2 w których będą przeprowadzane konkursy na wybór grantobiorców w ramach projektu grantowego oraz konkursy na realizację projektów partnerskich,
- P.1.3 w których będzie przeprowadzone konkursy na wybór grantobiorców w ramach projektu grantowego w zakresie przygotowania koncepcji smart village
- P.2.2 w których pojawiają się konkursy (operacje klasyczne)
- P.2.3 w których pojawiają się konkursy (operacje klasyczne) kierowane na rozwój małych gospodarstw

Wdrożenie innowacji w powyższych obszarach będzie możliwe dzięki zastosowaniu szeregu działań aktywizujących, do realizacji których zaproszeni zostaną doświadczeni partnerzy. Będziemy wykorzystywać następujące mechanizmy:

- doradztwo biura LGD,
- animowanie poprzez promocję dobrych praktyk (równie w tworzonej bazie projektów na stronie internetowej LGD i w mediach społecznościowych), identyfikację korzyści płynących z rozwiązań innowacyjnych zwłaszcza w sferze biznesowej i społecznej,
- animowanie, sieciowanie i wdrożenie skutecznych mechanizmów wymiany doświadczeń i nawiązywania współpracy w zakresie innowacyjności,

Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). Jest to definicja wynikająca z dokumentacji na Wybór LSR, w odniesieniu do której w trakcie konsultacji uznano, iż najbardziej obiektywnie odzwierciedla specyfikę obszaru i zapewnia możliwość wyboru projektów innowacyjnych znacząco oddziałujących na obszar LSR.

Ocena innowacyjności będzie stopniowalna i zapewni możliwość uzyskania punktów:

- 1) maksymalnej liczny punktów przez projekty kreatywne (powstających w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczy nowych na obszarze LSR produktów, usług, procesów lub organizacji).

Wdrożenia innowacji będzie obejmować:

- zwiększenie funkcjonalności, użyteczności produktów i usług,
- unowocześnienie przestarzałych systemów,
- udoskonalenie technologii,
- usprawnienie komunikacji międzyludzkiej,
- optymalizację czasu pracy,
- ochronę środowiska naturalnego.

- 2) Znacznie niższej liczby punktów w przypadku projektów imitujących (wzorowanych na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji, obejmują nowy sposób wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych)
- 3) Braku możliwości przyznania punktów dla innowacji pozornych, które obejmują drobne zmiany oferujące rzekome nowości. Zostanie wdrożona zasada, iż nie każda zmiana będzie innowacją, natomiast każda innowacja będzie powodować zmianę.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru.

- 1) Z inicjatywą zmian w lokalnych kryteriach wyboru może wystąpić Członek LGD, Członek Rady LGD, Członek Zarządu, Członek Komisji, Dyrektor Biura LGD lub mieszkańiec obszaru LSR.
- 2) Wniosek/propozycja zmiany lokalnych kryteriów wyboru zawiera nazwę wprowadzanego / aktualizowanego / likwidowanego kryterium oraz uzasadnienie zmiany. Wniosek o wprowadzenie/zmianę nowego kryterium, powinien również uwzględniać propozycję minimalnej i maksymalnej liczby punktów przyznawanych za to kryterium lub wagę tego kryterium w odniesieniu do pozostałych.
- 3) Zmiana kryteriów może również nastąpić na wniosek ZW lub innych organów kontrolnych.
- 4) Zgłaszanie wniosków i uwag od mieszkańców lub uprawnionych podmiotów w zakresie zmian lokalnych kryteriów wyboru będzie odbywać się w trybie ciągłym.
- 5) Modyfikacja kryteriów nie może prowadzić do usunięcia kryteriów obowiązkowych z punktu widzenia realizacji PS dla WPR na lata 2013-2027.
- 6) Weryfikacji zasadności otrzymanych propozycji będzie dokonywał Zarząd w okresie kwartalnym, chyba że zmiana zostanie zainicjowana wskutek rekomendowania ZW lub ustaleń pokontrolnych. Zarząd będzie się posilkować pracą zespołów roboczych.
- 7) W przypadku uznania zasadności proponowanych zmian kryteriów Biuro LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie zobowiązane do opracowania nowych kryteriów i kart oceny, które będą konsultowane w trybie konsultacji społecznych, z uwzględnieniem zasad partycypacji jak w przypadku tworzenia kryteriów (jeśli będzie to możliwe i zasadne), jednak minimum przy zastosowaniu informacji zamieszczanych za pośrednictwem strony internetowej, tablicy ogłoszeń w Biurze LGD „BUD-UJ RAZEM”.
- 8) Ocena trafności i adekwatności lokalnych kryteriów będzie przeprowadzana w ramach ewaluacji.
- 9) Wyniki badania mogą stanowić podstawę do wdrożenia procedury zmiany kryteriów.
- 10) Zmiana kryteriów nie jest możliwa w trakcie trwania konkursu.
- 11) Przesłanką do uruchomienia procedury zmiany kryteriów może być również zagrożenie realizacji LSR, np.: gdy osiągnięcie zakładanych wskaźników okaże się niemożliwe.

ROZDZIAŁ VIII Plan działania

Plan Działania, który stanowi **Załącznik nr 2** obejmuje dwa cele oraz sześć przedsięwzięć, jest ściśle powiązany z zapisami rozdziału VI Cele i wskaźniki. Realizacja LSR będzie przebiegać w etapach wdrażania wynikających z umowy ramowej.

Pierwszy etap – terminy i zakres działań.

- od 2024 r. do I poł. 2026 r. (I kamień milowy)

W tym czasie zostanie położony szczególny nacisk na realizację działań komunikacyjnych skierowanych na aktywizację, szkolenia oraz zachęty do aktywnego wdrażania LSR. Istotne będzie wzmocnienie współpracy z lokalnym środowiskiem w celu zwiększenia dostępności jak największej grupy potencjalnych beneficjentów.

W tym okresie będą organizowane szkolenia i warsztaty, będzie dostępne nieodpłatne doradztwo świadczone przez Biuro LGD. Zostaną udostępnione materiały informacyjno-promocyjne, dokumenty aplikacyjne (w tym dostęp do generatora wniosków, jeśli zostanie zapewniona możliwość składania wniosków elektronicznie). Na tym etapie zostaną uruchomione pierwsze konkursy mające zapewnić możliwość zakontraktowania przez Zarząd Województwa Łódzkiego 40% środków z budżetu EFRROW. Działania będą również dotyczyć aktywizacji mieszkańców w zakresie innowacji oraz wspierania budowy partnerstw. Będą również prowadzone działania mające na celu zwiększenie włączenia seniorów, osób młodych i osób niekorzystnej sytuacji.

Drugi etap – terminy i zakres działań.

- od II poł. 2026 r. do II poł. 2027 r. (II kamień milowy)

W tym czasie LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie się koncentrować na prowadzeniu działań mających na celu zakontraktowanie środków dopełniających realizację założonych celów. Przewiduje się zakontraktowanie budżetu EFRROW co najmniej na poziomie 80%. Nadal będą realizowane działania aktywizacyjne, szkoleniowe i włączeniowe. W istotnym dla obszaru zakresie tworzenia partnerstw planuje się dalsze wdrażanie projektów aktywizujących, wspierających integrację. Będą one bazowały

na doświadczeniach projektów już realizowanych. Działalność bieżąca LGD „BUD-UJ RAZEM” będzie również skierowana na analizę efektywności podejmowanych działań i wdrażanie ewentualnych korekt. Ważna w tym okresie będzie również promocja zrealizowanych projektów.

Trzeci etap – terminy i zakres działań.

- od I poł. 2028 r. do II poł. 2029 r.

W tym czasie niezbędne będzie uzupełnienie naborów w celu pełnej realizacji budżetu LSR zapewniającego osiągnięcie wskaźników. LGD „BUD-UJ RAZEM” zakłada możliwość wprowadzenia zmian w Planie działania, uwzględniając wyniki monitoringu lub ewaluacji oraz inne przesłanki (jeśli wystąpią). Może się to wydarzyć na wcześniejszych etapach.

Określone w Planie działania wskaźniki (ilościowe i wartościowe) zostały podzielone na lata, co pozwoli na sprawne wdrażanie LSR oraz racjonalne planowanie ogłaszanych naborów wniosków.

ROZDZIAŁ IX. Plan finansowy LSR

Podstawowym źródłem finansowania budżetu LSR będzie Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. LSR będzie realizować cele PS dla WPR na lata 2023-2027 oraz innych dokumentów strategicznych z obszaru działania LGD „BUD-UJ RAZEM”.

Wielkość środków na realizację LSR wyznaczono zgodnie z obowiązującymi w konkursie zasadami, tj. w powiązaniu z liczbą ludności wg stanu na 31.12.2020 r. Przy konstruowaniu budżetu oraz wielkości wskaźników uwzględniono założenia dotyczące wysokości wsparcia i możliwego poziomu dofinansowania wynikające z PS dla WPR na lata 2023-2027. Harmonogram naborów, wysokość kontraktacji są pochodną zobowiązań wynikających z kamieni milowych określonych w umowie ramowej. Wszelkie ograniczenia w odniesieniu do minimalnej wysokości kosztów projektu oraz maksymalnej wysokości wsparcia będą elementem Regulaminu konkursu (będą wynikać z zakładanych alokacji na dany nabór i planowanych do osiągnięcia wielkości wskaźników).

Środki wydatkowane na realizację strategii pochodzą będą głównie z 3 źródeł, w tym:

- środki EFRROW,
- środki budżetu państwa,
- wkład własny jednostek sektora finansów publicznych będący wkładem krajowych środków publicznych oraz dodatkowo LGD będzie aplikować o środki zewnętrzne w następujących zakresach:
  - Rządowego Program Funduszu Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030 – priorytet 2 Aktywne społeczeństwo, priorytet 3 Aktywni obywatele
  - zadania publiczne ogłaszanych przez JST oraz Zarząd Województwa Łódzkiego w zakresie kultury, sztuki, turystyki, sportu oraz z zakresu działalności w obszarze ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego
  - Program LIFE zarządzany bezpośrednio przez Komisję Europejską dot. współfinansowania projektów z zakresu ochrony środowiska, w tym przyrody oraz wpływu człowieka na klimat i dostosowania się do jego zmian.
  - Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności w ramach komponentu Równać szanse w edukacji (Równać Szanse oraz Uniwersytety Trzeciego Wieku)

Dodatkowym źródłem finansowania będą również środki własne beneficjentów, wykazywane w zakresach wsparcia, w których wymagany jest udział wkładu własnego. W przypadku dużego zainteresowania możliwością ubiegania się o wsparcie w ramach LSR, LGD „BUD-UJ RAZEM” rozważy dodanie do lokalnych kryteriów wyboru premii punktowej za wykazanie wkładu własnego. Decyzje będą jednak podejmowane dopiero po zatwierdzeniu Wytycznych, nie później jednak niż w terminie 60 dni po zawarciu umowy ramowej z Województwem Łódzkim.

Planowana wysokość środków na komponent Wdrażanie LSR i Zarządzanie LSR jest zgodna z limitami określonymi w ramach Konkursu na wybór LSR. Wysokość dostępnego budżetu została odzwierciedlona w załączniku: Formularz 3: Budżet LSR. Liczba ludności na obszarze objętym LSR wynosi 139 032 osób (wg stanu na 31.12.2020 r.), co pozwala aplikować w ramach PS dla WPR na lata 2023-2027 o środki w wysokości 3 750 000 euro na Wdrażanie LSR oraz 662 500 euro na Zarządzanie LSR. Kwota dostępnych środków obejmuje wkład EFRROW, jak i wymagany krajowy wkład środków publicznych.

Szczegółowy Plan wykorzystania budżetu LSR został zaplanowany w załączniku Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR.

W Formularzu 2: Plan działania przedstawione zostały planowane do realizacji przedsięwzięcia ze wskazaniem Programu, w ramach którego te przedsięwzięcia będą realizowane, a Formularzu 4: Plan wykorzystania budżetu LSR – przedstawiono harmonogram realizacji wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć w poszczególnych latach.

Wsparcie zostanie skierowane do organizacji pozarządowych, jednostek sektora finansów publicznych, mikro i małych przedsiębiorców, rolników z małych gospodarstw oraz mieszkańców obszarów wiejskich. Przyjęte założenia zapewniają

realizację długookresowych celów LSR. Wpłynie to na wzrost dostępności oferty usług komercyjnych na obszarze LSR oraz poprawę warunków życia poprzez zwiększenie dostępu do niekomercyjnej infrastruktury i usług, kształtowanie świadomości społeczno-obywatelskiej oraz zwiększenie włączenia mieszkańców, również poprzez wykorzystanie innowacyjnych narzędzi.

Założeniem planowanych celów i przedsięwzięć, które będą finansowane w ramach EFRROW jest sukcesywne budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej, przy wykorzystaniu lokalnych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Zaproponowane w ramach LSR cele Budowanie społeczeństwa obywatelskiego dla obszaru lokalnej strategii rozwoju oraz Wsparcie rozwoju infrastruktury i usług dla mieszkańców obszaru lokalnej strategii rozwoju zostaną wdrożone dzięki bezpośredniemu wsparciu finansowemu EFRROW. Przedstawiony Plan działania jest w bezpośredni sposób powiązany z celami i przedsięwzięciami.

Cel 1. Budowanie społeczeństwa obywatelskiego dla obszaru lokalnej strategii rozwoju, z budżetem 1 063 000 euro zostanie zrealizowany poprzez przedsięwzięcia:

Przedsięwzięcie 1.1. Seniorzy w AKCJI, alokacja 398 500 euro;

Przedsięwzięcie 1.2 Przestrzeń MŁODYCH, alokacja 660 000 euro;

Przedsięwzięcie 1.3. Opracowanie koncepcji inteligentnych wsi, alokacja 4500 euro.

Powiązania celu z budżetem oraz Planem działania:

Zaplanowana alokacja będzie mieć pozytywny wpływ na wsparcie projektów dotyczących włączenia społecznego i integracji społecznej. Planowane do podjęcia działania miękkie mają przyczynić się do podniesienia świadomości i kompetencji uczestników. Działania miękkie przewidziane w ramach celu nr 1. mają się przyczynić do integracji społecznej i budować świadomość i postawy obywatelskie, innowacyjne, przedsiębiorcze, ekologiczne ekologicznej mieszkańców LGD. Zaproponowany podział środków w swoich założeniach kładzie równomierny nacisk na rozwój inteligentnych społeczności lokalnych oraz na pomoc i wsparcie dla osób w niekorzystnej sytuacji uwzględniające trendy demograficzne (starzejące się społeczeństwo). Środki finansowe zostaną wykorzystane na operacje dotyczące wsparcia mieszkańców z różnych grup wiekowych i pochodzących z różnych środowisk.

Cel 2. Wsparcie rozwoju infrastruktury i usług dla mieszkańców obszaru lokalnej strategii rozwoju, zostanie przeznaczona kwota 2 687 000 euro zostanie zrealizowany poprzez przedsięwzięcia:

Przedsięwzięcie 2.1. Wspólna przestrzeń, alokacja 1 491 000 euro;

Przedsięwzięcie 2.2. Rozwój przedsiębiorczości, alokacja 1 130 000 euro;

Przedsięwzięcie 2.3. Wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach, alokacja 66 000 euro.

Powiązania celu z budżetem oraz Planem działania:

Poprawa warunków życia na wsi w kontekście dostępu do zadowalającej infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej wymaga od wnioskodawców przemyślanej strategii w stosunku do potrzeb i planowanych zakresów operacji. Jak wynika z konsultacji społecznych infrastruktura publiczna jest bardzo pożądanym rezultatem, dlatego przygotowana alokacja pozwoli na sprawiedliwy i równomierny podział dotacji na obszarze LGD. Dzięki unijnemu wsparciu uda się zrealizować cele i szereg przedsięwzięć rozwoju dla obszaru LSR. W celu potwierdzenia obszaru LSR, jako atrakcyjnego miejsca do życia, zamieszkania, pracy, wypoczynku czy prowadzenia działalności, należy dołożyć starań, aby realizacja operacji była sprawiedliwa i dawała szansę wszystkim interesariuszom. Alokacja w ramach celu będzie także przeznaczona na rozwój przedsiębiorczości, w tym gospodarki turystycznej to ważne, bo obszary LGD leżą częściowo na niezwykle malowniczych terenach m.in. doliny rzeki Pilicy, która posiada wiele walorów turystycznych rozumianych, jako zespół elementów środowiska naturalnego oraz elementów pozaprzyrodniczych, które - wspólnie lub każde z osobna - są przedmiotem zainteresowania turysty. Walory turystyczne, dostępność komunikacyjna, infrastruktura turystyczna składają się właśnie na atrakcyjność turystyczną obszaru, miejscowości, szlaku i w większości przypadków decydują o wielkości ruchu turystycznego. Racjonalne rozłożenie planowanych naborów i samego procesu zarządzania LSR spowoduje, że wszystkie grupy interesu będą miały możliwości przygotowania wniosków. Intensyfikacja naborów w ciągu trzech pierwszych lat wdrażania LSR pozwoli na znacznie szybsze osiągnięcie zamierzonych rezultatów. Realizacja poszczególnych naborów w sposób zamierzony została zaplanowana na początek wdrażania LSR. Przewidziane są inwestycje podnoszące jakość istniejącej infrastruktury lub podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej. Przedsięwzięcia w tym zakresie stanowią będą bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców obszaru LGD.

ROZDZIAŁ X. Monitoring i ewaluacja

W rozdziale opisano zasady i procedurę monitoringu oraz ewaluacji, główne elementy podlegające badaniom oraz podmioty (osoby) odpowiedzialne za proces monitoringu i ewaluacji. Monitoring i ewaluacja są kluczowymi elementem wdrażania LSR. Stanowią główne źródła informacji o efektach wdrażania LSR. Wyniki badań pozwalają poznać i zrozumieć przyczyny przebiegu procesu. Efekty ewaluacji mogą być podstawą do wprowadzania korekt w bieżącym funkcjonowaniu lub zainicjowania zmian

w LSR lub innych dokumentach np. procedurach, kryteriach. Biorąc pod uwagę wcześniejszą przydatność badań, uczestniczyliśmy w kilku spotkaniach roboczych z lokalnymi grupami działania z różnych województw, w wyniku czego wypracowano rozwiązania horyzontalnych, użyteczne na poziomie LGD „BUD-UJ RAZEM”. Stanowi to wartość dodaną Podejścia Leader, w szczególności dzięki wykorzystaniu efektu sieciowania i współpracy. Wypracowane założenia zostały skonsultowane w trakcie budowy LSR w szczególności podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych, w punkcie konsultacyjnym w biurze LGD oraz w trakcie prac grupy roboczej. Rozwiązania uwzględniają doświadczenia LGD „BUD-UJ RAZEM” z poprzednich perspektyw programowych i bazują na dobrych praktykach.

Podstawowe zasady monitoringu i ewaluacji.

Monitoring jest narzędziem do systematycznego pozyskiwania, analizowania oraz wykorzystywania informacji dla celów kontroli, zarządzania i podejmowania decyzji. Zapewnia identyfikację bezpośrednich efektów wdrażania LSR obejmujących dane ilościowe i jakościowe na temat funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM” oraz stanu realizacji LSR w aspekcie finansowym i rzeczowym. Pozwala również ocenić postęp w zakresie osiągania wskaźników produktu i rezultatu przypisanych do celów i przedsięwzięć. Głównym celem monitoringu jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej LSR.

Monitoring opiera się na zasadach: wiarygodności, aktualności, obiektywności, koncentracji, realizmu, koordynacji informacji i elastyczności.

Zebrane dane i informacje będą odnoszone do założeń bazowych (wartości założonych w momencie rozpoczęcia wdrażania LSR), wskaźników pośrednich (przedstawiających pożądane wartości na konkretnym etapie wdrażania LSR – tzw. kamieni milowych) oraz wskaźników docelowych (ostatecznych rezultatów jakie ma przynieść wdrażanie LSR).

Realizacja badań monitoringowych pozwoli na odniesienie wyników do oczekiwań oraz ocenę adekwatności wykorzystanych zasobów do uzyskanych efektów.

Monitoring będzie miał na celu: usprawnianie procesów zarządczych, bieżące kontrolowanie stanu wdrażania LSR, przewidywanie lub identyfikację pojawiających się problemów, optymalizowanie wykorzystanych zasobów, weryfikowanie zgodności przebiegu wdrażania z planowanymi zamierzeniami.

Ewaluacja jest procesem prowadzonym w celu ustalenia efektywności pomocy pochodzącej ze środków UE (efektywności wdrażania LSR) oraz oszacowania poziomu jej oddziaływania w odniesieniu do założeń LSR, zakresów tematycznych czy też analizy wpływu na poszczególne problemy oraz potrzeby zidentyfikowane w diagnozie obszaru. Zapewnia ustalenie związków przyczynowo skutkowych między podejmowanymi działaniami, a uzyskanymi rezultatami, zwłaszcza w ujęciu długookresowym. Będzie obejmować badanie wartości oraz cech LSR z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu oceny jej efektów oraz wykorzystania nabytej wiedzy w kolejnym okresie. Jednym z głównych celów ewaluacji będzie ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów. Ewaluacja będzie próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły pożądane efekty

w odniesieniu do wykorzystanych zasobów. W procesie ewaluacji będą stosowane następujące kryteria: trafność / adekwatność / odpowiedniość; efektywność / wydajność; skuteczność; użyteczność; trwałość.

W procesie wdrażania LSR na lata 2023-2027 zostaną wykorzystane następujące działania ewaluacyjne:

- **autoewaluacja** (self-evaluation), tj. ocena stopnia realizacji LSR i osiągniętych lub osiągniętych efektów. Będzie wykonywana przez pracowników biura LGD, na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu i sprawozdawczości oraz innych elementów poddanych procesowi oceny. W procesie będzie możliwy udział ekspertów zewnętrznych. Kluczowy będzie partycypacyjny charakter badania, z wykorzystaniem adekwatnych do zakładanych celów metod partycypacji stosowanych przy przygotowaniu i aktualizacji LSR. Rzetelna ocena efektywności wdrażania LSR będzie również oparta o ocenę stanu realizacji zobowiązań oraz wyników badań monitoringowych. Podsumowaniem badania będzie warsztat strategiczny, przeprowadzany np. w formie warsztatu refleksyjnego, z udziałem kluczowych grup interesu zidentyfikowanych na obszarze objętym LSR oraz osób młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji. Podsumowaniem badania mogło być wydanie Zarządowi rekomendacji, który będzie przedstawił propozycje podejmowanych działań zaradczych z propozycją sposobu ich wdrożenia i terminami wykonania.

- **ewaluacja zewnętrzna**, tj. ocena zlecona zewnętrznemu wykonawcy z doświadczeniem w zakresie badań LSR). Badanie ex-post zostanie wykonane po zakończeniu realizacji LSR, do końca 2028 r. (maksymalnie do połowy 2029 r.). Badanie będzie miało charakter całościowy w kontekście postawionych pytań ewaluacyjnych. Do analizy zostaną wykorzystane dostępne metody i techniki badawcze, adekwatne do zakresu badania, obszaru i uczestników. Dzięki temu możliwe będzie zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału oraz wypracowanie rekomendacji na poziomie eksperckim. Wykorzystana zostanie przede wszystkim koncepcja triangulacji metodologicznej, zapewniająca zróżnicowanie źródeł danych, metod i perspektyw badawczych. Kluczowy będzie również partycypacyjny charakter badania na każdym jego etapie, z wykorzystaniem metod partycypacji stosowanych przy przygotowaniu i aktualizacji LSR. Rzetelna ocena efektywności wdrażania LSR będzie również

oparta o ocenę stanu realizacji zobowiązań oraz wyników badań monitoringowych oraz przy uwzględnieniu wyników ewaluacji wewnętrznych on-going. Badanie ewaluacyjne ex-post będzie obejmowało w szczególności ocenę, na ile udało się osiągnąć założone cele, ocenę skuteczności i efektywności interwencji oraz jej trafności i użyteczności oraz badanie długotrwałych efektów (oddziaływanie) LSR oraz ich trwałość. Będzie ona dotyczyć następujących obszarów badawczych: ocena wpływu na cel/cele LSR; kapitał społeczny, przedsiębiorczość, współpracę, osoby młode, seniorów oraz w niekorzystnej sytuacji, innowacyjność, funkcjonowania LGD, proces wdrażania oraz wartość dodaną podejścia LEADER i innych (jeśli zajdzie taka potrzeba). Ewaluacja zewnętrzna może objąć kilka lub wszystkie LGD z terenu województwa.

Sposób wykorzystania wyników z monitoringu i ewaluacji

Informacje uzyskane w wyniku badań oraz podejmowane działania zaradcze (jeśli wystąpi taka potrzeba) zapewnią między innymi terminowe i skuteczne wdrażania LSR, odpowiednią jakość stosowanych procedur, lokalnych kryteriów wyboru, wyższą użyteczność podejmowanych działań komunikacyjnych, czy jakość świadczonych przez LGD „BUD-UJ RAZEM” usług. Dzięki temu możliwe będzie osiągnięcie założeń LSR w optymalnym zakresie. Wyniki badań mogą stać się przesłanką do zmiany zasad funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM”, zmiany LSR, w szczególności w zakresie aktualizacji problemów lub potrzeb oraz dostosowania budżetu, wskaźników lub innych założeń do zmieniających się warunków otoczenia LSR.

Wnioski i rekomendacje z prowadzonych badań będą podstawą do podejmowania działań zaradczych, jeśli pojawiłoby się zagrożenie nie osiągnięcia kamieni milowych określonych w umowie ramowej, czy poziomów realizacji wskaźników produktu i rezultatu. Istotna będzie również ocena poziomu zainteresowania potencjalnych beneficjentów wsparciem przewidzianym w LSR. Będzie to przesłanką do podejmowania decyzji o jej aktualizacji.

W przypadku wykrycia istotnych problemów na etapie wdrażaniem lub zarządzania LSR, LGD „BUD-UJ RAZEM” przygotuje i wdroży program naprawczy. Program ten zostanie stworzony przy udziale pracowników Biura, Członków organów LGD oraz pozostałych Członków LGD „BUD-UJ RAZEM”. Będzie podlegać akceptacji w samorządzie województwa (poprzez np. akceptację zmienionej LSR).

Procedura ewaluacji i monitoringu

Procedura określa przebieg procesu monitorowania i ewaluacji.

Zakres procedury: Proces obejmuje czynności w zakresie monitoringu i ewaluacji od momentu wyboru LSR do etapu zakończenia jej wdrażania, tj do momentu publikacji Raportu z ewaluacji ex-post.

Założenie ogólne: Monitoring będzie procesem ciągłym, przy czym wyniki będą gromadzone półrocznie. Ewaluacja będzie prowadzona okresowo. W ramach ewaluacji on-going raporty będą sporządzane w kwartale następującym po roku, którego badanie on-going dotyczy. W przypadku ewaluacji ex-post raport powstanie po realizacji LSR lub na końcowym etapie jej wdrażania. W sytuacji wystąpienia istotnych czynników zakłócających możliwe będzie wykonanie dodatkowego badania marketingowe w danym kwartale.

Osoby odpowiedzialne: Nadzór nad procesem monitoringu i ewaluacji będzie sprawować Zarząd. Realizacja lub koordynacja procesu monitoringu i ewaluacji on-going będzie prowadzona przez pracowników Biura LGD lub przez wybranego koordynatora lub eksperta zewnętrznego (jeśli Zarząd uzna potrzebę jego wyznaczenia). Proces ewaluacji ex-post będzie prowadzony przez doświadczoną firmę zewnętrzną.

Przebieg procedury:

1. Zarząd określa częstotliwość badań monitoringowych lub ewaluacyjnych, ich zakres oraz sposób dokumentowania oceny.
2. Możliwe będzie wskazanie koordynatora lub wybór eksperta zewnętrznego, jeśli zajdzie taka potrzeba.
3. Biuro LGD określa czynności niezbędne do realizacji badań monitoringowych i w zakresie ewaluacji on-going, w tym dokonuje wyboru narzędzi adekwatnych do zakresu badania oraz sposobu pozyskania danych.
4. W procesie monitoringu i ewaluacji wykorzystywane będą różnorodne narzędzia oraz partycypacyjne metody zapewniające zaangażowanie lokalnej społeczności, stosowane wcześniej przy przygotowaniu i aktualizacji LSR, żeby możliwa była kompleksowa analiza danych, zebranie reprezentatywnych opinii i wykorzystanie wniosków (będą wykorzystywane adekwatnie do potrzeb i oczekiwań odbiorców).
5. Biuro LGD może zwrócić się do Zarządu w sprawie zlecenia ocen / ekspertyz zewnętrznych.
6. Dane są gromadzone systematycznie, z zachowaniem śladu rewizyjnego. Wykorzystywane są do tego arkusze kalkulacyjne lub systemy informatyczne wspierające obsługę wniosków (jeśli będą dostępne).
7. Przeprowadzone badania ewaluacyjne obejmują co najmniej ocenę na ile udało się osiągnąć założone cele, ocenę skuteczności i efektywności interwencji oraz jej trafności i użyteczności oraz badanie długotrwałych efektów (oddziaływanie) LSR oraz ich trwałość.
8. Zakres monitoringu i ewaluacji oraz elementy podlegające ocenie zostały określone w Tabeli Elementy podlegające monitorowaniu i ewaluacji (on going / ex-post) ze wskazaniem sposobu ich pozyskania oraz zakresu analizy i oceny danych.

9. Z badań monitoringowych / ewaluacyjnych powstają sprawozdania / raporty. Struktura sprawozdania / raportu stanowi odzwierciedlenie zakresu badania.
10. Sporządzane raporty roczne i raport z ewaluacji ex-post będą przedstawiane na Walnym Zebraniu Członków i podawane do publicznej wiadomości m.in. poprzez umieszczenie na stronie internetowej i udostępnione do wglądu w Biurze LGD (upowszechnienie wyników). Będzie to forma zachęty do dyskusji o działalności LGD „BUD-UJ RAZEM”.
11. W przypadku wydania rekomendacji Zarząd wskazuje osobę/osoby odpowiedzialne za ich realizację i określa terminy ich wdrożenia.
12. Monitorowaniem terminowości realizacji rekomendacji zajmuje się Biuro LGD. Jeśli wdrożenie rekomendacji nie będzie możliwe w wyznaczonym terminie, uzasadniony wniosek w tym zakresie będzie przedstawiany Zarządowi do akceptacji. Poza zmianą terminu może być konieczne podjęcie dodatkowych działań warunkujących wykonanie rekomendacji.
13. Za realizację rekomendacji lub uzasadnienie przyczyn odstąpienia od ich realizacji odpowiada Zarząd.
14. Zakończeniem procesu monitorowania i ewaluacji jest przedstawienie przez Zarząd na WZC raportu z ewaluacji ex-post wraz z informacją o poziomie wdrożenia rekomendacji.

Wykonawca badań monitoringowych oraz ewaluacji on-going (własna): Biuro LGD, z możliwością wsparcia przez ekspertów zewnętrznych lub zlecenia wykonania za zewnątrz dodatkowych ocen / ekspertyz.

Wykonawca badania ex-post: Firma zewnętrzna posiadająca doświadczenie w realizacji ewaluacji LSR.

Czas realizacji badania:

Dane monitoringowe będą zbierane w okresach półrocznych. W sytuacji wystąpienia zagrożeń w terminowej realizacji LSR Zarząd może podjąć decyzję o zwiększeniu częstotliwości lub zakresu badań, które będą adekwatne do zobowiązań wynikających z umowy ramowej, tj.:

- corocznej weryfikacji poziomów osiągnięcia wskaźników i możliwości osiągnięcia pozostałych założeń LSR i zobowiązań z umowy ramowej,
- w przypadku EFRROW: konieczności osiągnięcia 40% poziomu zakontraktowania budżetu do 30 czerwca 2026 r. (I kamień milowy) oraz 80% poziomu zakontraktowania budżetu do 31 grudnia 2027 r. (II kamień milowy).

Źródło danych.

Dane źródłowe będą pozyskiwane z dokumentacji własnej gromadzonej przez LGD „BUD-UJ RAZEM”, z samorządu województwa lub systemu informatycznego – jeśli będzie dostępny, z GUS oraz badań ankietowych. Istotnym źródłem będą bezpośrednie wywiady z beneficjentami, analiza pomysłów/inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców dotyczących funkcjonowania LGD „BUD-UJ RAZEM” i wdrażania LSR w ramach stworzonego systemu zachęt. Dla potrzeb badania mogą być prowadzone wizje lokalne w miejscach realizacji projektów / grantów. Informacje będą pochodzić od różnych interesariuszy z obszaru LSR, żeby zastosować jak najszerszy poziom włączenia i uzyskać reprezentatywne wyniki.

Dane statystyczne dostarczą obiektywnych informacji na temat zmian w obszarze badania i jego otoczeniu. Będą obejmować zjawiska demograficzne, rynek pracy, lokalną gospodarkę oraz sytuację społeczną. Zakres analizy będzie również obejmować dane ilościowe o prowadzonych naborach, postępie rzeczowym, efektach realizacji Planu komunikacji, Planu szkoleń oraz dane finansowe. Dane będą dotyczyć tych elementów, które stanowią kluczowe zobowiązania wynikające z zawartych umów. Źródłem danych będą również badanie jakościowe, obejmujące w szczególności wywiady z Członkami LGD, pracownikami Biura LGD oraz przedstawicielami organów stowarzyszenia (Zarządu, Rady decyzyjnej, Komisji rewizyjnej) oraz odbiorcami pomocy. W badaniu będą uwzględnione opinie podmiotów, które nie uzyskały wsparcia. Wywiady będą prowadzone przy wykorzystaniu instrumentów adekwatnych do grupy interesariuszy, żeby włączyć do badania wszystkich zainteresowanych. Na potrzeby wywiadów zostaną przygotowane scenariusze wywiadów i ankiety dostosowane do różnych odbiorców. Zebrane dane będą wykorzystane nie tylko do oceny wdrażania LSR, ale będą podstawą do formułowania rekomendacji.

Elementy podlegające monitorowaniu i ewaluacji (on going / ex-post) ze wskazaniem sposobu ich pozyskania oraz zakresu analizy i oceny danych.

I. Efektywność pracy Biura LGD i organów LGD, w tym jakość doradztwa, stan realizacji Planu komunikacji / Planu szkoleń oraz działań animacyjno-integracyjnych i wyłączeniowych skierowanych do lokalnej społeczności, dostępność Biura, sprawność podejmowania decyzji przez LGD oraz stosowanie obowiązujących przepisów i wytycznych – zarządzenie LSR

Podstawowe źródła danych: opinia przełożonego, ewentualnie wywiady z beneficjentami i Członkami LGD, badania ankietowe, wyniki kontroli, anonimowe ankiety, dokumentacja własna LGD,

Rodzaj i częstotliwość badania: M6 (Monitorowanie w okresach półrocznych), E1 (ewaluacja on-going), EX (ewaluacja ex-post).

Analiza i ocena danych: Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków, ocena jakości prowadzonych działań i ich skuteczności w odniesieniu do założeń LSR, jakość doradztwa, adekwatność działań komunikacyjnych i szkoleniowych, zaangażowanie i chęć rozwiązywania problemów.

Kryterium: Efektywność

II. Postęp rzeczowy LSR w zakresie stopnia osiągnięcia mierzalnych wskaźników wykonalności celów – wdrażanie LSR

Podstawowe źródła danych: dokumentacja konkursowa, dane pozyskane z samorządu województwa, ankiety monitorujące / sprawozdania beneficjentów;

Rodzaj i częstotliwość badania: M6, E1, EX

Analiza i ocena danych: Stopień realizacji celów, przedsięwzięć, wskaźników; ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR; wpływ podejmowanych przez Biuro LGD działań na postęp rzeczowy; określenie stopnia realizacji poszczególnych operacji.

Kryterium: Skuteczność i użyteczność, trwałość.

III. Postęp finansowy w zakresie stanu realizacji budżetu w poszczególnych naborach i możliwości osiągnięcia kamieni milowych, z uwzględnieniem czynników zewnętrznych wpływających na tempo kontraktacji oraz tempo realizacji projektów – wdrażanie i zarządzanie LSR

Podstawowe źródła danych: dokumentacja konkursowa, dane pozyskane z samorządu województwa, ankiety monitorujące / sprawozdania beneficjentów;

Rodzaj i częstotliwość badania: M6, E1, EX

Analiza i ocena danych: Stopień wykorzystania budżetu LGD przeznaczonego na wdrażanie w odniesieniu do podjętych środków, wpływ podejmowanych przez Biuro LGD działań na postęp finansowy, ocena trafności założeń finansowych LSR.

Kryterium: Skuteczność i użyteczność

IV. Harmonogram ogłaszanych konkursów oraz poziom zainteresowania beneficjentów ogłaszanymi naborami – wdrażanie i zarządzanie LSR

Podstawowe źródła danych: dokumentacja konkursowa, rejestr wniosków, rejestr doradztwa, listy obecności na spotkaniach szkoleniowych, licznik odwiedzin na stronie internetowej / na profilu w mediach społecznościowych;

Rodzaj i częstotliwość badania: M6, E1, EX

Analiza i ocena danych: Zgodność ogłaszanych konkursów z przyjętym harmonogramem, ocena stopnia realizacji zadań w ramach LSR

Kryterium: Efektywność

V. Efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, zainteresowanie stroną internetową LGD oraz profilem w mediach społecznościowych, udziałem w ofercie informacyjno-promocyjnej, czytelność i skuteczność przekazu, przepływ informacji – zarządzanie LSR

Podstawowe źródła danych: dokumentacja własna LGD, licznik odwiedzin na stronie internetowej / na profilu w mediach społecznościowych, listy obecności, dokumentacja zdjęciowa, ankiety, wywiady;

Rodzaj i częstotliwość badania: M6, E1, EX

Analiza i ocena danych: Ocena skuteczności przepływu informacji w stosunku do osiągniętych rezultatów, badanie efektów dotarcia do poszczególnych beneficjentów, liczba osób, które uzyskały informację na temat LGD, skuteczność animacji lokalnej społeczności.

Kryterium: Skuteczność i efektywność

VI. Jakość procedur oceny i wyboru projektów oraz efektywności lokalnych kryteriów wyboru – wdrażanie LSR

Podstawowe źródła danych: dokumentacja własna LGD, dokumentacja konkursowa, wyniki kontroli, rejestr wniosków, rejestr umów, analizy wewnętrzne, ankiety ewaluacyjne, ankiety, wywiady;

Rodzaj i częstotliwość badania: E1, EX

Analiza i ocena danych: Sposoby i efektywność przepływu informacji, sprawność w podejmowaniu decyzji, skuteczność stosowania procedur, analiza zgodności oceny projektów z LSR, wg lokalnych kryteriów wyboru w odniesieniu do przyjętych zasad i Wytycznych, ocen jakości stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur

Kryterium: Skuteczność i trafność

VII. Postrzegania LGD w otoczeniu, ocena jakości partnerstwa – zarządzanie LSR

Podstawowe źródła danych: dokumentacja własna LGD, rejestr umów, ankiety ewaluacyjne, ankiety, wywiady, Rodzaj i częstotliwość badania: E1, EX

Analiza i ocena danych: Skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji Skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji.

VIII. Identyfikację zmian w otoczeniu LSR i czynników zakłócających, żeby możliwe było podjęcie działań zaradczych – wdrażanie LSR

Podstawowe źródła danych: analiza danych GUS, dokumentacja własna LGD, ankiety, wywiady,

Rodzaj i częstotliwość badania: E1, EX

Analiza i ocena danych: Efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności

Wykaz wykorzystanej literatury

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. U. UE L z dnia 20 grudnia 2013 r.),
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. U. UE L z dnia 20 grudnia 2013 r.),
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159),
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013,
- ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (Dz. U. z 2023 r. poz. 412),
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r., poz. 378),
- Struktura i wymagania dotyczące LSR,
- Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowywania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020.
- Wytyczne MRiRW

Załączniki do LSR Załącznik 1: Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
C.1 Budowanie społeczeństwa obywatelskiego dla obszaru lokalnej strategii rozwoju			
398 500,00	P.1.1 Seniorzy w AKCJI	mieszkańcy (seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), podmioty ekonomii społecznej	granty, konkurs (operacje klasyczne / operacje własne)
660 000,00	1.2 Przestrzeń MŁODYCH	mieszkańcy (młodzież, osoby w niekorzystnej sytuacji), podmioty ekonomii społecznej	projekty grantowe (granty), projekty partnerskie (konkurs); konkurs (operacje klasyczne / operacje własne)
4 500,00	1.3 Opracowanie koncepcji inteligentnych wsi	mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści, podmioty ekonomii społecznej, jednostki sektora finansów publicznych, mikro i mali przedsiębiorcy	projekty grantowe
C.2 Wsparcie rozwoju infrastruktury i usług dla mieszkańców obszaru lokalnej strategii rozwoju			
1 491 000,00	2.1. Wspólna przestrzeń	mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści, podmioty ekonomii społecznej, jednostki sektora finansów publicznych	konkursy - operacje klasyczne
1 130 000,00	2.2. Rozwój przedsiębiorczości	mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści, podmioty ekonomii społecznej, jednostki sektora finansów publicznych	konkursy - operacje klasyczne
66 000,00	2.3. Wsparcie rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach	mieszkańcy (młodzież, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji), turyści	konkursy - operacje klasyczne

Formularz 2: Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	Budowanie społeczeństwa obywatelskiego dla obszaru lokalnej strategii rozwoju													
Przedsięwzięcie P. 1.1	Wskaźnik produktu 1.1.1 Liczba projektów wzmacniających aktywne uczestnictwo osób starszych w życiu społecznym	0	0%	7	36,00 %	7	36,00 %	13	68,00 %	19	100,00 %	19	100,00 %	PS WPR
	Wskaźnik produktu 1.1.2 Liczba projektów nakierowanych na tworzenie i wykorzystanie nowych technologii w budowaniu świata przyjaznego osobom starszym	0	0,00 %	0	0,00%	6	33,33 %	12	66,00 %	18	100,00 %	18	100,00 %	
Przedsięwzięcie P. 1.2	Wskaźnik produktu 1.2.1 Liczba projektów partnerskich ukierunkowanych na poznanie dobrych praktyk/ wymianę doświadczeń	0	0,00 %	1	50,00 %	2	100,00 %	2	100,00 %	2	100,00 %	2	100,00 %	PS WPR
	Wskaźnik produktu 1.2.2 Liczba projektów wzmacniających aktywne uczestnictwo osób młodych w życiu społecznym	0	0,00 %	0	0,00%	12	63,00 %	12	63,00 %	13	68,00%	19	100,00 %	
	Wskaźnik produktu 1.2.3 Liczba projektów wspierających rozwój wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości	0	0,00 %	0	0,00%	6	33,00 %	12	66,00 %	18	100,00 %	18	100,00 %	
Przedsięwzięcie P.1.3	Wskaźnik produktu 1.3.1 Liczba podmiotów przygotowujących koncepcję Smart Village	0	0,00 %	0	0,00%	0	0,00%	5	100,00 %	5	100,00 %	5	100,00 %	PS WPR

C.2		Wsparcie rozwoju infrastruktury i usług dla mieszkańców obszaru lokalnej strategii rozwoju												
Przedsięwzięcie P.2.1	Wskaźnik produktu 2.1.1 Liczba nowych, przebudowanych, zmodernizowanych i/lub wyposażonych obiektów ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, kulturalnej, turystycznej, w tym realizowanych w partnerstwie	0	0,00 %	21	100,00 %	21	100,00 %	21	100,00 %	21	0,00%	21	100,00 %	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.2	Wskaźnik produktu 2.2.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, w tym ukierunkowanego na rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki	0	0,00 %	10	100,00 %	10	100,00 %	10	100,00 %	10	100,00 %	10	100,00 %	PS WPR
	Wskaźnik produktu 2.2.2 Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa, w tym ukierunkowanego na rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki	0	0,00 %	0	0,00%	0	0,00%	20	100,00 %	20	100,00 %	20	100,00 %	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.3	Wskaźnik produktu 2.3.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu/ założeniu zagrody edukacyjnej i/lub agroturystyki	0	0,00 %	0	0,00%	0	0,00%	2	100,00 %	2	100,00 %	2	100,00 %	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.1.1.1(1) Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy (R.1)	0	-	107	-	107	-	179	-	251	-	251	-	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.1.1.1(2) Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (R.42)	0	-	72	-	72	-	144	-	216	-	216	-	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.1.1.2(1) Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (R.42)	0	-	0	-	72	-	144	-	216	-	216	-	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.1.2.1(1) Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy (R.1)	0	-	30	-	60	-	60	-	60	-	60	-	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.1.2.2(1) Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (R.42)	0	-	0	-	144	-	144	-	179	-	216	-	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.1.2.3(1) Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy (R.1)	0	-	72	-	72	-	144	-	216	-	-	-	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.1.3.1(1) Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi (R.40)	0	-	0	-	0	-	5	-	5	-	5	-	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu W.2.1.1 (1) Liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (R.41PR)	0	-	0	-	8000	-	8000	-	8000	-	8000	-	PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.2.2.1 (1) Liczba utworzonych miejsc pracy objętych wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)	0 -	0 -	0 -	10 -	10 -	10 -	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2.2 (1) Liczba utworzonych miejsc pracy objętych wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)	0 -	0 -	0 -	0 -	0 -	20 -	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3.1 (1) Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR (R.39)	0 -	0 -	0 -	2 -	2 -	2 -	PS WPR

Formularz 3: Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	3 750 000	0	0	3 750 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	662 500	0	0	662 500
Razem	4 412 500	0	0	4 412 500

* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.

** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.

**Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu
LSR**

fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	0,00 zł	0,00%	1 867 500,00 zł	49,80%	1 867 500,00 zł	49,80%	2 185 500,00 zł	58,28%	3 348 000,00 zł	89,28%	3 558 000,00 zł	94,88%	3 750 000,00 zł	100,00%
EFS+	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%
EFRR	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%	0,00 zł	0,00%
RAZEM	0,00 zł	0,00%	1 867 500,00 zł	49,80%	1 864 500,00 zł	49,80%	2 185 500,00 zł	58,28%	3 348 000,00 zł	89,28%	3 558 000,00 zł	94,88%	3 750 000,00 zł	100,00%